

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jacobi Sadoleti Card. Et Episcopi Carpentoractensis Viri
Disertissimi, Opera quæ exstant omnia**

Sadoleto, Jacopo

[Francofurti], 1607

Iacobi Sadoleti Episcopi Carpentoracti S.R.E. Titvli Sancti Calixti Presbyteri
Cardinalis Phædris , seu de laudibus Philosophiæ libri duo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69244)

IACOBI SADOLETI
EPISCOPI CARPENTORACI S.R.E. TITVLI SANCTI
Calixti Presbyteri Cardinalis PHÆDRVS, seu
de laudibus Philosphie libri duo.

CAROLVS SIGONIVS NOTVS
ad HORTENSII Ciceroniani Fragmenta.

Nostra aetate IACOBVS SADOLETVS Car-
din. vir amplissimus, tum omnium literarum
gnitione clarissimus, cum argumenti huius præstanti
animo cogitaret, dedit operam, ut quantum in se
eo tractando Hortensii Ciceroniani desiderium aequo
animo perferremus. Scripsit enim libros duos, eorum
in quo Philosophia studium accusavit, alterum, in quo
defendit. Quorum utrumque tanta cum ingenti ac
dicii laude, tanta demum verborum ac sententiarum
copia est affectus, ut, acriusne ab eo reprehensa, an
natus laudata Philosophia sit, haud facile iudicari
possis.

Commendat & auctor ipse Philosophiam Episto-
rum lib. V. Epist. 13. & Epist. 17. ut Theologicis studiis
necessariam.

IACO

IACOBI SADOLETI
EPISC. CARPENTORACTI
S.R.E. Tituli S. Calixti Presbyteri Cardin. ad Ma-
num Maffæum Volaterranum de Philosophia,
lib. I, qui inscribitur PHÆDRVS,

In quo accusatio Philosophia continetur.

MNIS, Mari Volaterrane, quæ ad bene beatèque
vivendum pertinet doctrinæ institutio, ducta pri-
mo mihi quidem à Philosophiæ præceptis videtur
esse: atque ab eius facultate disciplina, quæ in con-
tentione rerum naturalium, & moribus ad virtutem fingen-
dum, instituta est cernitur. Post autem his literis, quæ quem-
admodum sunt, sic etiam vocantur sacræ: in quibus vera Dei
proprie cognitio, cum aucta & corroborata, tum ad extre-
mam et variis fluctibus iactationibusq; vitæ, quas nostra imbe-
cillitas fert, ad stabilem certamq; spem immortalitatis conuer-
tendi, immutata. Ac nos, qui (vt tu ipse optimus testis es) harum
artium utramq; adamauimus semper, & nunc quidem iam in al-
teram hanc, quæ nostræ & personæ propria est, & religionis, tan-
quam in portum vela desistere, & pleno cursu contendere cogi-
tamus: adhuc tamen in Philosophia magis exercitati, quod in
alia plurimum operæ, & quantum ab occupationibus publicis,
curæ aliis & multum distractos tenuerunt, distungi licuit, antè
aliquid eius consumpsimus: duximus non alienum, nec nostram
dignitate, nec eorum, quos ad virtutis studium atque amorem
genus ipsa natura, vtilitate, nos facturos, si quæ de hominibus
doctissimis, Græcis præsertim, quorum in hac laude sine vlla du-
bitatione excellit industria, accepta à nobis fuissent, ea Latino
seruare conferberemus: primumque gratia hac debita ea qui-
dam & merita Philosophiæ reddita, toto deinde pectore, vt dici-
tur, maturoscitibus etiam annis ad illam cœlestem scientiam
accumbere. Atque hoc ita agere id studiosius etiam sumus
moti, quod in hoc tempus Latinis quidem literis desiderari
videtur Philosophia: non quin & apud veteres, & nostra etiam,
in partem aurosumque memoria extiterint docti viri, qui eam
vix in certis sedibus peregrinantem & vagam, & maximè quidē
paucaquam cecidit à Græcia est, in hanc urbem adfiscere & po-
nere, & partim etiā conati sint: sed ita ferente casu quodā bo-
na urbe infecto, & qui voluerunt variis plerunq; rationibus im-
pedi-

pediti, in medio spatio restiterunt: & qui potuerunt
 sunt ad eam voluntatem adducti. Ita illa necessitate penes
 ros morata, tanquam iuris nostri motisque expery, carere
 re & nomine ciuitatis. Ac vt illum omnis doctrinae & docti-
 tia parentem potissimum nominemus, M. Tullius Cicero
 professus fuit hoc se populo exhibiturum, vt Graecum cum
 tem Philosophiam ad Latinam sermonis confiteretur
 ceret: quem ego vnum maximè statuo incredibili quan-
 gitudine ingenij, qua & omnes longè vicit superiores, ac
 ris spem penè sui imitandi ademir, cumulate quod futurum
 praestare potuisse. Verùm siue infinitis noue Academiarum
 nun appellabatur orta ab Archefila, a Carneade, cõstanti-
 ciplinae ratio) disputationibus impediens, quarum illa
 omnia dicendo nunquam terminatur modum: siue quæ
 pinquo & celeri cum suo tum Reip. fato, illius per vim
 fuit interrupta industria, minus aliquantè nobis prebuit
 aut optaremus, aut ab illa diuina mente potuit expectari
 lem partem Philosophiæ percipere, eam que carpitur
 tis questionibus: in physicis quidem nihil attigit: nec vni
 parte, quæ ad differendam rota est, licetram omnino fecit.
 Quod si ille tum hoc conatus est, in quo illi non animi
 genium, sed ex parte quadam fortuna defuit, vt Philosophiam
 lingua nobili, & in primis memorata transferret in Latinam
 quam tum que ei splendoris & dignitatis se adiuturum à La-
 na facundia existimaret: quid nos tandem, & nobilitatem
 teros omnes, quibus cordi Philosophia est, agere cona-
 quanto elaborare studio, vt tendentem nobis vitam
 demque & opem nostram implorantem, pro sua parte & in-
 tate quisque à barbarorum incitiis & moribus in Latinam
 vindicemus? Etenim quid est quod æquo minus queat
 ferre quisquam institutus liberaliter, quam caput artium
 narum, ornatricem vniuersæ vitæ Philosophiam posside-
 is, qui vt acutè forsitan aliquando moueri videntur ad
 dum de ea, inaniter tamen & id agunt & orationem asserunt
 ptam, & horridam, turbantem cogitata rum debilitatem
 pforum, tum eorum qui audiunt: nihil vt ex ea proprium
 vt dilucide significans percipi possit? Ex quo factum est
 in exquirenda veritate, quod est vnum manus Philosophiam
 ximè proprium, sed vt in verborum, & inaniter quæstionibus
 libus contouersus omnis iam pridem ab his suscipitur
 tio. Sed vt in veteri proverbio est, Balbi balbos, sic illi
 guoleunt & probat. At nos, quibus experenda illa semper
 cipue colenda vita est, quæ sapientia cum eloquentia
 est societas, qui que mentis simolachrum ducimus oratione

... forma & pulchritudine, illa quoque, quæ intus est spectari
 ... dignitas & elucere foris possit: demus operam, si modò
 ... possimus, ut Philosophiam iam pridem laborantem bar-
 ... Latine literis illustremus. Quod profectò admi-
 ... vestri, eo ingreſſi animo, ut nisi vitam vis aliqua preſſerit, aut
 ... occupaverit, omnem ipsam Platonicam, & Ari-
 ... formam disciplinæ non interpretis munere, sed ordi-
 ... nostro nostris hominibus tradere parati sumus. Quod
 ... cum spe, lætitiâque aggredimur, quod intelligimus
 ... Italia, quæ semper omnium bonarum artium pa-
 ... est: verum etiam trans alpes in Galliis, Ger-
 ... iam existant, qui se ad politiciores dedant li-
 ... hæc ipsa, quæ nos reprehendimus, minimè probanda
 ... infantiam, qui audeant præclaras
 ... sententias, sermonis ruditate, tanquàm cæno aliquo
 ... præditi, barbari ceterè non
 ... nobis aut montium excelſitas, aut latitudo
 ... non peragravit, sed quæ cum veræ religionis cultu non per-
 ... ingeniarum, ea certa, & sola
 ... auxilio, aliorumque multorum,
 ... agendumque idoneos ingenij dori-
 ... si plures in hanc præclaram volunta-
 ... hæc diffidendum sanè est, quin celeriter è for-
 ... Philoſophia, & dignitatem ad quam
 ... aut nostra commu-
 ... aut si prior nostra fors in hoc certamen exte-
 ... petulant gloriam: a quibus
 ... nobiscum, sed vinci etiam nos a quo pati ani-
 ... Quippe qui non tam singularem nostram lau-
 ... cum bonorum
 ... præstantibus animis repudianda est)
 ... studemus. Quod si in eis
 ... ac maximi principis beneficio
 ... innocentiam & fidem pro-
 ... nostraque foris acta consiliaque: omnia non ad
 ... hominum nobis omni-
 ... ad communem bonorum utilitatem
 ... erit hæc iam intra domesticos parietes cum cura
 ... si qui nostris horta-
 ... nihil sibi magis expetendum ia-
 ... & abstinentiam, & studium veræ sapientiæ
 ... de
 ... Philosophia aliquid est dicendum: eiq; iusta & debita laus
 ... verè esse laudatum potest:

cum præsertim non desint, qui petulanter in eam quædam
causa, etiam hoc studioſius inuehantur, quod se putent ex
riam à vulgo & ab imperitis hominibus inuitos, viliſſimam
undum, vt eam ederemus eius deſenſionem, quam habet
Mari, nos quidem aliquot ab hinc annis in Iacobi Gallo
bano, cum à T. Phædro affine tuo, homine vt meminiſſi
poſſumus cum docto & copioſo, tum parato ad lacuſſend
ſpondendumque, eſſet vituperata. Nam cum Florilibrum
Gallum in hortos, quos ille vit, vt rure ſcis, in omni vita
mus, in campo ſceniculario ſecundum Adriani molem
eomunes, & doctis omnibus parauerat, conueniſſemus
F. Citarius, homo cum ſtudioſi ſimilitudine necu, tum
amicitiæ officiis conuinctus: offendimus ibidem, qui paſſim
anteuenerat, cum ipſo Gallo ſermocinantem T. Phædrum
eſſe greſſi amicè & comiter, ſalute data acceptaque in hyp
ſid erat decumano limiti nomē) manus cōplexi inter nos, r
amicorū eſt, inambulare cœpimus. Tum Gallus: Quidā hoc
dicam, inquit, nobis à natura datū, vt tantum boni in eodē
familiariter diligimus, congreſſu & colloquiis experiamur
ſine iis nullam integram voluptatem ad animum nobis acc
ſentiamus: velint mihi nunc accidit, qui etſi hoc loco yebent
delector, quod & amœnus ſatis eſt, & ſolent vnicuique ſua
quis elaborauit, valde iucunda exiſtere: tum autem hæc bo
diei tranquillitate aëris, & nitore cœli exhilarari animos
eſt: nec ſolum noſtros, ſed cæterarum etiam animantium
dem, vt à Vergilio ſcriptum eſt, vertuntur ſpecies animorū
pectora motus. Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat
cipiunt: vnde etiam volucrum cantus, & lætitiæ pecudū
inſolitam quandam in animis dulcedinem ait exoriri. Re
bam animo tamē neſcio quid: neque tam animaduertebam
quid illud eſſet, quod mihi abeſſe quali videretur, quam p
quam vos adueniſtis: ſentio nunc demum meam expletam
mulatamque eſſe lætitiā: ita ad ſocietatem illam ad quam
ra facti ſumus, qua homini ad hominem naturalis eſt applic
accedit iſta ex delectu amicitie incredibilis quædam iucunda
quam qui non norunt, ij mihi videntur ex alieno quodam
re homines eſſe, nō tam mente præditi, quam forma humani
Phædrus: Rectè ſanè loqueris Galle: repugnat enim hoc
vt qui ſint, quos tantū in rebus humanis bonū non afficiat
men experimur interdū nonnullos, qui ita aut antimo ſunt
ſtes, aut morib. ad omnem inhumanitatem aſſuefacti, vt
dō neminem eximie charum habeant, ſed æquè odertur
ranquam communes cunctorum inimici: Sicut de Timotheo
Græcæ loquuntur hiftorie: quem etiam ſeruauit, cum habere

com in cena similem sui prorsus, & inhospitalitate (non enim
 tibi dicit succurrat, quo alio nomine appellem *suorum* & *amicorum*) &
 moribus Apemantum: atq; ille ea solitudine delectatus, dixisset,
 Phædrum hercule nostrum hoc conuiuium, ô Timon: respon-
 dit, ut pulchrius multo futurum erat, si tu non adesses. Ta-
 les ego nonnulli, sed contra naturam tamen: atque ut hoc for-
 tale carnis, sic vitam non multa quotidie in nobis ab eadem
 natura optime inchoata, consuetudinis vitio deprauarentur.
 Sed desit, vtvolet quisque, nos, qui liberaliter sumus eruditi, de
 huius prorsus ita sentiamus, vt vitam sine conuictu & confu-
 sione amicorum nullam ducamus esse. Atqui Galle, inquit Ci-
 cilius, quantum tu bonorum amicitie, omniq; humanitati tri-
 buisti statuas, res ipsa palam facit, neq; indiget id nostra vllius
 oratione: nemo est enim qui non oculis cernat, quanti sint ad te
 humani, aliqua ingenij laude splendentiu, concursus fieri soliti,
 nec ut venustissimorum hospitem & amicorum quotidianis con-
 uentiis decorat domus tua. Quod profecto haud ita foret, nisi tu,
 ut quædam alius vnquam, honestissimorum, optimorumq; amicitia,
 ac familiaritatis, delectarere. Verû quod est modò à Phædro no-
 strum dicit, rariùs vsu hoc venire, vt quis amicitie dulcedine non
 trahatur, nisi id quidem ita esset, atq; ea vna esset in causa, quæ
 ab eo exemplo etiã Timonis commemorata est, naturæ quædam
 quæ feritas, sed latius patet hoc malum, & quod maximû vena-
 rum huius benivolentia est, simul vt quis nimiu sibi deseruit, ita
 manere hâc in amicitia reuertitur. At huiuscemodi hominum inu-
 mularum est multitudo. Quis enim est studiosus pecuniæ prefer-
 entia, ut Terent. verbis vtat, nihil præter lucrum dulce sit, qui
 vitam vt tenuem possit habere gustum huius ex amicitia iucun-
 ditatis, quam tu modò Galle narrabas: quique sublata vtilitate,
 que conuenit necessitudinem, nõ contiuo nuncium remittat
 amicitie? Plena horum vita est, rarumq; illud potius, vt cui cog-
 nita appetita que sit simplex illa, & vera, & per se, suaq; sponte a-
 mabiliter amicitia voluptas, quæ ab amico proficiunt, & in eo
 ipso veretur, nihil querens extra, nec cupiens, cuius amor fructus
 maxime vitæ optima conciliatrix est. Sed quò rariùs istud, hoc
 præstatius. In quo genere, optimo te excellere iure, Galle, fe-
 citi ea quidem omnibus iam fidem. Nam, vt ille, quicumque ho-
 stium ferret, is mihi fuerit, cuius: sic tu amicos ex vna virtutis com-
 muni ratione contiuo probas: non ex eis ad te vt referas aliquid,
 sed vt sibi illi nihil magis promptum esse intelligant, quàm te,
 quantumq; tuam, operam, gratiam, pecuniam, autoritatem: quæ
 gratias etiam hoc gratior ex te accidunt, quod tua ista incre-
 ditâ humanitate condiuntur: quam tibi in verbis quidem &
 vna, omniq; corporis motu insculpsit ipsa natura. Sed ea fa-
 ctis,

Nn 2

ctis,

ctis, & in experiundo sic illustrior. Itaque es affecutus, ut non
 vnum vnus, quam te diligent vniuersi. Quam ob rem, quod
 antè dixisti, nullam te integram sine congressu amicorum
 pere volupratem, & de eo tibi assentior: & (vt pro ceteris
 loquar) experimur idem in nobis omnes erga te aliquando
 vberius. Sumus enim hac tua fruenda humanitate, hoc inge
 nis optimis & suauissimis moribus, in mutua nostra beneuo
 luntate propemodum beati. Tum Gallus: Gaudeo sanè Cirri
 quic, præclaro hoc, quod mihi tribuisti, vel iudicij tui, vel
 potius interpretor, amoris testimonio. Atqui, inquit Phadrus,
 Galle, vtrumque est, & iudicium, & amor. Sed quando de
 amicitia aliquid omnes, quid Sadoletus? Et ego: Quid in qua
 dre? nisi me vehementer hoc vestro sermone esse delectam
 sentire quidem vobiscum vnà, nihil esse in vita præstabili
 citia: quæq; in Gallo nostro, laudibus exultit Cicerius, vni
 confiteri. Sed quod vnum vel præcipuum ab eo video præ
 sum, idem me refert, & commemorari debere puto: non
 natura solùm, & propensione animi quadam, aut fortuito
 lapsus in hanc rationem Gallus, ad liberalitatem, & beneuo
 luntiam, veritatemq; amicitia: totū se contulit: sed aliquando
 accepit à Philosophia, vt ista eadem recto iudicio & cons
 ageret, in quo quidem vno est posita virtus. Nouit enim quæ
 modum de stans Dardaleis à doctissimis proditum est, ex
 præclaro opere perfectæ & eximia pulchritudinis existerat.
 tamen arctissimis vinculis, constringerentur, dilabi facile, &
 fugere solitas, quod earū incerta esset, & lubrica possessio
 primum quæq; morè, nisi ratione & præceptis Philosophia
 rit confirmatus, stabilem sua sponte non esse. Est igitur ad hæc
 philosophia studia, in quibus à prima adolescentia admodum se
 cuit, longo intervallo nunc reuerfus, & quidem animo ma
 quam vos fortasse suspicamini: quod ego nosse possum, præ
 quotidianum vsum, quo cum eo assiduus sum. Quamquam
 quidè haud ita multū ad legendum orti à forensi opera redi
 rur, sed est totus in querendo & percontando: me quidè quæ
 his literis maximè vider occupatū, audiendi aliquid vider
 disputandi causa, sepius me vt lacessat: Quod ego pergrate acci
 vel quidd obsequor studiis optimi & amicissimi viri, vel quib
 lius acuto, & acri ingenio meū quoq; ad discendum excitant
 genū. Hoc loco Phadrus, vt erat natura vehementior, & Philo
 phia multis iam signis habebatur infensus. Præclarā me
 laudem, & in primis commemorandā, qua te isti afficere con
 Galle, cum te tanquā puerum nobile sub pedagogo, sic à Philo
 sopho aliquo admonitū, nihil nisi ex præscripto rectè agere
 volunt: ac ne quid desit, manum etiam sub ferula, vt dicitur, ad
 gunt.

quum illud quoque quod virtutem in vna statuunt Philosophia:
 Quo quid dici impudentius potest? quando enim Philosophia
 quædam omnino fuit cum virtute, cum amplitudine, cum digni-
 tate commercij: aut quos ex eius ipsius sinu prodire conspicimus
 ad illam rem gerenda aptos, quæ quidem digna sit viro? Imo verò
 tu, ut ego, et nobis Galle & naturali virtute, & tuo ipsius confi-
 deo, talis, qualem te esse cernimus omnibus eis animi
 hoc autem tractu, quæ magno homini conueniunt. Sitque tua ista
 propria, & peculiaris laus, non Philosophia, quam summus ille vir
 non nouus hospes & amicus P. Embus, cuius tanta fertur apud
 omnes virtus & literarum gloria, iure sanè in te cõtulisse mihi vi-
 detur, cum ita diceret, vrbem hanc tot antiquorum monumentis,
 tanta etiam nunc horum temporum magnificentia ornata: sibi ta-
 men maiorem atque ornatiorem fuisse vrbem, quod te in ea ciuem
 esse intelligeret. Hoc de te ille ita vt sentiret non tu, opinor, pro-
 mulchabas es allecurus, nec tunica pulla, nec trito pallio, nec in-
 eptis, & ut pestifera loquacitate, sermonibus, per omnes circulos
 conuersas: longe enim hæc aliena graui viro, Philosophis verò
 quædam sunt: sed liberalitate & prudentia, & quod quum te
 ante hæc & copios in hac vrbe antecessant, nemo est tamen,
 qui ad bene de probis & doctis hominibus merendum te vno sit pro-
 pter. Nam quod ad Sadoletum attinet, quem ego & amo me-
 ditandus, & florentem esse cupio, non possum non molestia affici,
 quam illum video subducentem se amicorum & familiarium co-
 nati, in hac iniqua & sordida Philosophia tabernaculum penè
 vix in collo calle, doloque; meam tam parui apud eum fuisse au-
 ditur, et ipsum ab hoc errore nequiverim adhuc ad cõsilia gra-
 uia conuolare. Atque ad me conuersus, in mentem venit mihi, in-
 quit, ea proferre aduersus te, quæ in Euripide Zerhus ad Amphio-
 nem fratrem protulit, quorum equidem sententiam, non numerum
 recedam. Negligis o frater, inquit, ea quæ te oportet diligere, na-
 turam animi tuæ sponte nobilem, puerili quadam concinnas
 fana: & neque in iudicij commode loqui studium tibi est, inquit, iis
 certare, quod æquum idoneumque sit: neque alios iuuare consilio po-
 testas. At de tuo quidè, inquit, ingenio quid sentiam, mihi ipse
 condici sum: quantum autem te diligam, tu optimus es testis. Sed
 quod tibi soli seorsum sepe dixi, in quo frustra à me consumpra
 opera est, idem nunc his audientibus vt dicam, moneamque; te aliquot
 annis minorè natu audacter, idem amor me cogit. Veror enim,
 vel potius formido certò, ne istam tuam ingenij animique indolem,
 quæ te ad grauiore res tractandas idoneum semper iudicauit, hoc
 Philosophia studio penitus corrumpas: in quo si esset ipso aliqua
 formalis liberalis oblectatio: quæ tamen in tanta vanitate illius
 latere esse qui potest: tibi tamen videndum arbitrarer in ciuitate

Nn 3 tam

tam occupata, in qua honores & præmia nõ otiosis, sed in
 hominib. proponuntur, qui factũ tuum, pbari illis possent, qua-
 rent de vita cuiusq; & institutis iudicare. Inquirunt enim in
 tuam, mihi crede, curiosius quàm tu fortasse existimes. Nõ
 a primo cõmosses animos multorum expectatione quãdã, aut
 velut inertia desedisse, nõ possunt non mirari homines, non
 reprehendere: cùm in popularibus studiis, & his quæ frequen-
 ac celebritatis sunt, siue in foro malis, siue ad principes viros
 dicare te in aliquã laudem possis: illa tamen quæ silentij, & sol-
 tudinis sunt, malle persequi. Quorũ profectò opinioni & rati-
 onibus inseruias oportet, si aliquo numero esse opas, aut si eam veni-
 sequi vis, quam tibi falsò promittit Philolophia, sapientiam
 te in tenebris abdas, cùm facili in hominũ oculis queas, & ali-
 ce consistere. **Quæ** cùm ille dixisset aliquantò commotus, qui
 eum ad hanc rationem concitationemq; dicendi & voce, & mo-
 tu corporis, & animo flagrate, ac subitò natura formauerat, in-
 mumq; illi præterea ingenium, summum in pronuncian- do le-
 rem addiderat: Citrarius, **O** amicum diem hunc, inquit, & tu-
 diuac Gallo desideratam opportunitatem, aliquando te Phæ-
 in vniuersam inuehentem Philolophiam audiendi: Equidem
 terfui sæpe, idq; locis pluribus cùm carperes Philolophiam,
 quo ego potissimùm attendere solitus sum acumen ingenij
 & facitissimis dictis delectari. Sed de ea rota quid haberes de-
 pẽconrandi ex te, cùm id maximè auerem, ante hunc diem
 eultas non est data: quam nunc oblatam libentissimis a-
 nostra fuerit culpa, si amiserimus: aut si non ex te omnia
 volumus de tuo in Philolophiam animo ac iudicio, audiendi
 rimus consecuti. Imò, inquit Gallus, & hic locus maximè
 est, & tempus idoneũ: nec est quicquam, in quo inueniri
 consumamus diem: quam ob rem da hoc nobis Phædre, ut
 vniuersa Philolophia quid sentias audiamus. Audietis, inquit,
 hac conditione, si omnibus sum facturus gratum. Hic ego
 ridens, **Mihinc**, inquam, esse gratum potest, in tantum
 men venire Philolophiam? Quid ita, inquit Citrarius, non
 eam dicere es solitus veritatis patrocinio sat tutã esse? Si quis
 inquam, veritate, non eloquentia causa pendetur. Pendetur,
 quæ Gallus, & bono es animo: non enim hic imperitæ in
 diuis concio, ad quam in inuidiam facili, & in suspitionem
 losophia adducitur. Sed auium concentus, & horum tantarũ
 varietas ac copia, huius orationi coronam factura est. At
 quam, Galle, huius orationi (siquidem ea in vituperanda Phi-
 losophia futura est) auium iste concentus obstrepant vultu
 non tu hosce flores, qui tantam nunc odorũ amicitatem
 nostris aspirant, & mox auritos, & postea etiam vocaliter

reparet, quam esse posset ipsa illa, de qua nunc dicebas, imperi-
 et inordinis concio: Sanè, inquit, hoc est, quod ego gaudeo:
 quod enim preter voluptatem, quam audiendo percipitur
 sum, iucius mei præterea suburbani precio permulctum ac-
 cessum esse, quod quidem disputatione vestra hac celebrati-
 ut aucto futurum est, quam aut peregrinis arboribus, quæ in
 locis istis locum undique accersite sunt: aut nobilitate eius
 præter, quæ est superior porticus exornata. Quin tu, inquit
 Phædrum me intuens, veritatem finito venire in certamen, tu-
 me illationem teneto. Age, age, inquam Phædre (video enim te
 in propositu esse, pugna: audum) illud moneo, parcius: ne si-
 de hoc prælio penitus Philosophiam obtrueris, non habeas de-
 que quam, in quod ita studiose, & libenter inuehare. Nul-
 lum est periculum de fore, inquit ridens, dum quidem tu exite-
 ris, ut ab ea tuelli nulla ratione potes. Quod quum dixisset, o-
 mnes ad audiendum animos ereximus. Tum ille, Videntur mihi,
 inquit pueri illi veteres, qui primi semetipfos sapientes, & artem
 eam, quam profitebantur, sapientiam appellauerunt, aut callido
 consilio quæsitæ in vulgus celebritatem: aut errore quodam
 pueri decepti fuisse. Etenim si cum scirent, & intelligerent ipsi,
 tametsi cum esse, quam habebant in manibus, scientiam: appella-
 tam tamen præclara illam adducere in honorem studuerunt,
 exornare persequere id, quod ipsis neququam de ea erat per-
 fructum. Admira illorum ratio, & callidum imprimis consilium
 fructuosa, ut fixelli illius ingenijs nihil iudicaret esse rudius.
 Similiter & eandem ipsi fidem habuerunt de sapientia discipuli-
 na, & ceteris facere conati sunt, puerorum mihi morem viden-
 tur imitari: ut enim pueri imagunculas sæpe nacti ligneo-
 las, aut cæca: easque charius amplexi, veste atque auro exor-
 nant. Quorum libitum fuerit, imponunt eis nomi-
 na, dentemque longius proeucti credulitate puerili, quasi rem
 satum agentes, rei iudicæ diuinos honores tribuunt: Sic Philo-
 sophiam vestri (me autem intuebatur loquens) quos solos penes
 est sapientia, quique eam ipsam ab sese vnus peti atq: addisci vo-
 lunt, merito pueris leuiore, quando illis ætas ludum suum conce-
 dit, cum auctum stulticia: inane discipline simulachrum splendi-
 ditissimi nominis appellatione honestauerunt, quo non possunt
 quæ non allici aliquando & inuitari nonnulli, ut insistant ali-
 quant, cupiantq: interiora cognoscere. Quod n. sapientia nec in
 celo, nec in terra quicquã est præstantius, idcirco ipso nomine
 oblati, accenduntur ad cupiditatem aliqua cognoscendi. Sed si
 quæ maiore paulo ingenio ingressi fuerint, maturè ut ab alienen-
 sis, qui quod illud Neoptolemi apud Enniù, philosophandù sibi
 esse, quod paucis: nã omnino, haud placere. Credo homini milita-

ri ex bellica virtute veriore meditati gloriam, conueniens
 ille vilium, quid isti profiterentur, agnoscere: que verò minus
 superstitio susque tractarent, & in quibus frustra contere-
 ratem, ea ceu vera sapientia repugnantia, penitus despicere
 que contemnerent. Et nimirum magna, eximiaque profecti, in
 nimis ferè versantur. Quòd si splendore nominis temoto, ita
 ipsam introsum magis aspexeris, totamque istam artem, ita
 magistram tradenda sapientia proficere, in manus sumptu
 ligenter expendis: non tu in ea quidem sapientiam vilam, que
 sit verè & solida sapientia, sed imaginem potius inanem quam
 deprehenderis sapientia, sine corpore, sine mente, ipsius illius
 sapientia operibus, atque muneribus sola voce resonantem. Nam
 rerum gerendarum, sit sapientia, imperij gubernandi, dignitas
 ac potentia sibi comparanda, Philosophia pro his maximis
 ximeque expetendis rebus, tanquam immunitatem laborum
 beneficij loco illi tribuens, eam in verbis pensandis, & argu-
 torum conclusiunculis arte astringendis, rebusque ijs, que
 pertinent ad nos, accuratius indagandis, festivo opere occupat
 ut suarum virium & grauitatis oblita, a coera hominum, ita
 ab regendis ciuitatibus, ad solitudinem, inertiamque tradatur.
 Atque huic arti tamen sapientia nomen est datum: in quo per-
 istorum est arrogantia reprehendenda. Quis enim illis hoc
 cessit: aut quo nam iure fuit ab ipsis vsurparum, ut autem
 cuiusmodi ea cunquē sit (nondum enim de hoc disputo, pò-
 dero) in ipso statim ortu atque initio, inscriberent Sapientia
 cumque necdum planè perspectum, cognitumque esset, bene-
 numne vita utilis futura esset illa, necne esset, tamen ratio
 absque ea recte, ordineque viuendi cunctorum iam con-
 sione constare non posset, ita summum rerum humanarum tra-
 lum illi prescriberent: Verum fuerit hoc vitium superiorum il-
 rum, & qui septem dicti sunt, quos tradunt cunctos in Graecia
 Delphis primum conuenisse, Athenis praetore Damaso: ita
 deinde Corinthi: cum eos Periander Corinthionum tyrannus
 hospitis accepisset, circiter quadagesimam quintam olympi-
 dem, quo tempore Romae L. Tarquinius Priscus regnum obtine-
 bat. Atqui hi isti ipsi, si sua sententia se appellauerunt. Sapientia
 indulscent sibi profectò, quam par erat, vehementius. Sin autem
 populorum suffragio vocati sunt, habent egregiam sui cogniti-
 nis, & quo iure gloriantur, auctoritatem. Siquidem ad imperium
 & stultos delatum fuit de sapientibus iudicium, & si video non
 stulos solum, sed alios complures, si fama & opinione vulgi in-
 tria censetur, nulla illustri de causa passim habitos sapientes
 mul ut quis enim in illa rude indocta que versare vel dixerat
 liquid, vel egerat concinnius, ita ascribebatur ad numerum

namque sapientis. Quo ex genere maternus avus Thesei Pirtheus,
 cuius verbis pangendis sententias quasdam complecteretur, in
 primis indicatus est sapiens. Lycurgus verò eundem nominis ho-
 moem iustus est affectus, quòd enim confusam & perturbatam,
 ac si Herodoti utamur verbo) *κατασκευασμένη* Lacedæmoniorum
 Republicam legibus latis constituerat, ferendisq; laboribus,
 & exercitiis alacriter adendis, ciues ad fortitudinem, & ad o-
 mnia belli munia apprime erudierat, comparata sibi autoritate
 & gloria, sapiens merito existimatus est. Sed ut ab hoc magno sa-
 pienter abeamus, quid cuiquam esse tunc potuit in sapientia no-
 mine gloriosum, cum Homerus, cuius dicta pro decretis habentur,
 etiam fabris attribuat sapientiam? At ne quis illorum se-
 quens, quos & nos nimium iam sepe in medium adducimus, &
 neque Dicaearchus autor haud ignobilis, nec Philosophos nec sa-
 pientes fuisse, vllam alio ex genere putet fuisse sapientiam, quam
 cumque dicta in Pirtheo: Primum poetæ plerique, iique adeò
 peritissimi deinde argutulis, quibusdam, ut sibi videbantur, sen-
 tentiam multitudine plausum captantes. Quid enim Chiloni La-
 cedæmonio (ut de eo potissimum loquar) triane dicta sapientie
 laudem afferre debuerunt? At ea in foribus templi Delphici sunt
 inscripta. Quid tum non enim qui inscripsit, aut qui insculpsit (o-
 portet) sibi sapientior fuit? Ne quid nimis: rectè hoc quidem, &
 hinc admodum constitit: paucissima enim locutus, multam si-
 bi operam sapientie famam. Sed quid illis sapientibus fiet, qui su-
 bi illius atque scriptis omnia referferunt? Nolle verò se quenque,
 quæcum habeat, si ab hoc communi atque vilitato sensu abieris,
 ipso illo interprete qui edidit, censo esse quaerendum. Nam il-
 lius quidem inopinatum ac novum, & nescio vnde erurum: nemi-
 ne enim inquam in mentem venire potuisset, Comitum esse artis
 inveniendam: Quid? hicine solus vadimonium deserere co-
 actum fuerit, etasque bona proscripta fuerant? Sed quoniam in sin-
 gulis non est immorandum, & vnius tamen exemplo ceteri noti-
 tate possunt, ratio concludenda est, Sapientium nomen, ab ipsis
 vltimum, plenum arrogantia esse a populo delatum, inani-
 tate. Correat errorum hunc veterum Pythagoras, imminuitque
 tantam nominis, quòd primus Philosophiam pro sapientia in-
 stituit appellari. Is in illa sua peregrinatione, in qua, ut de Vlyse
 scribit Homerus, multarum gentium mores & instituta peripe-
 ndens fuerat, cum peragraret in reditu veterem Græciam, atq;
 illa in mare venisset Sicyonem, ibique cum Leonte Sicyonio: rã
 inano congressus, interrogatus ab eo esset, quem nam ipsum se
 putaretur, num sapientem: respondit soli Deo congruere no-
 men sapientis: se vero Philosophum esse: hoc est, studiosum, & cu-
 pium sapientia. Graue responsum & dignum moderatissimo viro,
 Na s nihil

nihil sibi arrogavit, nihil sublatius de se locutus est; tantum
 am cupiditatem, qua cuncto generi humano è natura infusa
 sapientie adipiscenda, in se aliquando fortassis actiorem sine
 significavit. Plena igitur gravitatis oratio: neque ipse non sa-
 neus, cuius auctoritatem ceteri sequerentur, si in eadem po-
 sententia constitisset, neque disensisset postea à se, egeretque
 rebus non iam se moderatum & gravem, sed flagrantem am-
 tione importuna prebuisset. Nam quid illa iactatio populari
 Græciæ omnibus in locis, vbi ceteris celebrati erant soliti, sus-
 tentatio? Quid nudatio femoris auri Olympiæ, quum ad ho-
 dos solennis cuncta adesset Græcia? aliud in eo indicatur, quam
 speciosum illud sapientis nomen, quod ipse paulò ante ab ho-
 minibus cunctis abiudicarat, & Deo vni tribuendum res-
 fuerat, quum conaretur apparere ipse Deus, usurpare illius
 confessione reliquorum, & ad semetipsum venire, tanquam
 prestigij quibusdam, voluisse? Quanquam femoris quidem au-
 rei illa nudatio, ignarum forsitan vulgus commoveret: ipsi qui ho-
 minem noverant, meminerantque ex aurificina paulò ante ad
 Philosophiam egressum, miraculo esse non potuit. Quid enim
 ad Italiam se contulit & Metaponti sedem, ac domicilium fieri
 it fortunarum suarum? qui conveniebat homini Samio, presen-
 tim cum plus honoris, quam satis opus esset in germana Græcia
 patibus illius haberetur? Sed, opinor, occupatis ibidem popu-
 rum animis opinione, & fama superiorum sapientium, cum eum
 quantum assequi posset, celebritatis poeniteret: novus ille in-
 des, & vberiore segerem suæ propagandæ laudis, vacatis et-
 iam tum à Philosophia harum gentium animis, in Italia quies-
 visse. Quibus in locis disciplina sectam eam condidit, que Pytha-
 gorica est appellata, magistra illa taciturnitatis. Hoc contra-
 rer commodè, sive in addiscendo sic etiam ad docendum obli-
 gitum silentium fuisse: huius enim molestia parte iam carere-
 mus. Porro apud eum mos iste tenebatur, ut qui se huic dicebant
 disciplinæ, obmutescerent integrum quinquennium, doce-
 turque primò communia quædam, velut elementa artis: deinde
 secretiora & quasi mystica: neque id à magistro: ille enim ab-
 solutus & semotus ab oculis, nemine se communicabat: sed respon-
 dit, & tanquam oraculis erudiebat iuventutem, donec tandem res-
 pecto ingenio, moribusque probatis, qui iudicati fuerant dis-
 admittebantur ad conspectum magistri, commerciumque ho-
 monis. Quod qui assequerentur, confestim domum ad necessa-
 rios suas literas, nuntiosque gratulandi causâ mittebant, tanquam
 eximium quiddam & optandum adepti. Hanc vitæ, morisque
 insolentia secura illa arrogantia est, quod vni ferè Philosopho-
 rum omnium dictum & auctoritatem suam sanctam haberi ius-
 sit.

pro ratione. Vnde enim celebre illud *αὐτὸς ἑῷα*, usurpare soli-
 tates, qui tuebantur Pythagoram sententiam, si quando (vt sic)
 in disputando premerentur, vt delireferent in sapientis magistri
 auctoritate, & nomine? At hoc ne tyranni quidem in oppressis ci-
 uitatibus facere soliti sunt, cum quid de pristino statu volunt di-
 mutare, vt non aliquam proponant causam & rationem volun-
 tatis suae. Sed de egregijs autoribus tanti nominis, artisq; huius
 appellatione ac titulo, dicta haec sunt. Quae vna si disciplinam pro-
 ficiunt sapientie, ridiculè arrogans est: sin studium duntaxat, &
 cupiditatem, sicut ipsa vis vocabuli declarat, nihil habet eximia
 nec eperis, nec quo tantopere gloriatur praeter ceteras. Quis e-
 rit ex quoquoq; ex studio, quacunq; ex disciplina, qui nō ma-
 gis cupiat sapientem esse se: aut cui quicquam omnium rerum
 videtur sapientia esse diuinius? Illud nunc videamus, qua auro-
 ritate procedenti in lucem, fueritq; iam inde ab initio accipienti-
 bus commendata: est n. profectō aliqua ex origine etiam & generis
 illius commendanda nobilitas. Vt n. in editione in lucem, ac procrea-
 tione doctorū, nisi parentū distinguant nomina, & gentes, pares
 parentum censentur esse clari obicuris, ingenui seruis: propterea
 quod nihil nunc detur oriens, habere potest ex se in populum
 nobilitate. Ita Philosophiē prima cōmendatio a suis inuentorib.
 & tantam parentibus, repetenda est. Veris igitur tandem tanti
 honoris bona assignatis: Graecis, annē Barbaris: Video mag-
 nam esse certamen: habetq; pars vtraq; fortes aduocatos, ve-
 rumtamen ipsorum etiam confessione Graecorum superiores Bar-
 baros. & Aegyptij suum Osirin iactant: Vulcanūq; Nili fi-
 lium aperisse Philosophiē principia annis prope innumerabi-
 libus, antequam in Graeca de his ipsis rebus mentio vlla habe-
 retur. & Gymnosophistas apud Indos; Druidas apud Gallos, vel
 ipsa Graecia, magnam sapientie famam video consecutos.
 Deinde quidem nomen in summa vt tū habebatur diuini hu-
 maniq; iuris notitia, non solū Graecis literis celebratū, sed & ipsi
 Graeco vocabulo Semnothei sunt appellati, propter scientiam
 cultuum Deorum videlicet, & celebritatem religionis: atque
 quod de rebus occultissimis primi non pauca ad cognitionem
 hominum attulisse existimati sunt: magno sanē munere in sa-
 pientie beneficio, tanquam parum multa essent in oculis omni-
 um posita, & inconspectu, quae ingenium diligentiamq; require-
 rent. Praedicant Zamolxin Thracēs, quem ex abdito specu re-
 soluit sapientie petcontantibus edentem, nuncq; velut euanc-
 scentem ab hominum oculis, rursus autem sese in conspectum
 deducens, inducū, deceptiq; praestigijs, diuinitatis honore do-
 rantur populates: itaq; & sacrificia illi solennia habita, & epulae
 danturq; suat. Athlantem laudib. Lybes serunt: ob imitationē n.

ccle.

caelestium circulorum in sphaera lignea relata, quodam
 sapientiae praemio, ipsius humeris caelum sustineri nimum
 plexilla memoravit antiquitas: ut illum sua artis: si modo
 quicquam, necesse sit pœnitere, siquidem ob eam tanto con-
 rundo perpetuo addictus est. Ochum habent Phœnices anti-
 rem sapientiae suae: at Phœnices Græci, neque hi solum, sed ge-
 res ferè omnes: literarum enim usum, sine quibus nimum
 entia non constat, omnium consensu Phœnicibus acceptum
 tum fuisse legimus: idem isti, quod quidem sapientiae praemio
 quam attingit propius, ad maritimos cursus dirigendos, non
 non iam fortis esset, sed consilij navigatio, minorem Vltima
 tauerunt, eandem Cynosuram, qua fidunt duce nocturna Phœ-
 ces in alto, quae hoc etiam certior dux est nauiganibus, quod
 ro interiore breui conuertitur orbe. Quid dicam de Chaldaei
 Magisque, quorum alteri spectandis syderibus, & caeli con-
 sione intenda cum statos illic, solenneisque motus depic-
 dissent, solisque & luna, caeterorumque errantium ordines, et
 cursiones, momenta perpendissent, quaeque, quòue dicitur
 euenire necesse esset, aliquanto antè praedicerent, sciam quid
 dam in vita comperisse vili sunt, idque populare, atque pluri-
 le. Sed illud in ea arte caeteris fallax, ipsi illis fructuosum, qui
 per vanissimas praedictiones fatalium euentorum, animis impo-
 ritorum superstitione implicatis, viam sibi ad questum inueni-
 runt, & ad dignitatem. Magi porro tam inde à principe illis Za-
 roastre eadem penè via ad similem honorem in Persis sunt extra-
 ficeris enim & certimonij Deorum procurandis, cum de astra-
 libus quoque principijs nonnulla dislicerent, adtingentem pra-
 terea diuinationem ex alio certo genere, ac Chaldaei, animi
 regum, & gentium illarum, captos admiratione sui, reuerentia.
 Atqui ab his, quos memorauimus, alijsque praeterea quam tra-
 tis, quos nostra nunc prudens praetermittit oratio, antequam
 proditum est fuisse orta Philosophiae principia: barbaris, cum
 ferè, qui in huius laudis contentionem vocati sunt: quorum in-
 uentum sapientia ista vestra est, atque ab eis, tanquam à princip-
 bus, auctoritas est huic arti tribuenda. Primum quo nam ab
 Graeciae infinita illa & intolerabilis gloriatio, omnia sibi vici-
 cantis, & quae omnium artium laudatarum initia, progressus, &
 nes cum ab sese ortos, tum apud se perfectos vult: Deinde
 enim ego quoque hoc loco quidem Graecis est, sit tantum, quon-
 ti esse vos vultis, Philosophia. Quid aut elegans ab indoctis, aut
 humanum à feris, aut politum à rudibus, aut denique erminis
 & nobile à barbaris potuit proficisci: Si verò Graeciae adferen-
 dus est iste honos, id quod me hercule malim, si per ipsos haer-
 ac nisi domesticis restibus, ijsque admodum probatis, his feru-
 ad

adestlarum detur, erit aliqua fortassis in origine Philosophiæ
 commendatio, propter ingenium, famamque Græcorum, sed ta-
 men peregrine, atque inhirmè à paucis positum est, primis ha-
 rum horum inventoribus Lino memoratas esse Thebas, Musæo
 Athenas, qui etiam primus Deorum generationes fertur tradi-
 disse: quod equidem miror sibi datum, cum Eumolpi patris in-
 ventum Athenis fuerint mysteria. Attamen siue his, siue illis hoc
 munus humano generi munus ferendum acceptum est, cum il-
 lud dicitur, quod tamen etiam ante dictum est, coarguendam ef-
 fecerunt temeritatem, qui artem nouam atque incognitam in
 hoc modo prodeuentem rei eiusce titulo nuncupauerunt, in
 qua persequenda, atque in constituendo ecquid nam sapientia
 sit, cognoscitur se continet, tot postea est seculis, tantis & ingenis,
 de huius elaborem: tum idem hoc illis ipsis, qui huic arti tan-
 tum tribuunt, testibus confirmabitur, quod in progressu repre-
 hendunt ipsi sese, tumoremque & elationem nominis aliquan-
 to uocantibus uis ipso & tractatione admoneri, in Philosophiæ
 appellationem subdere uoluerunt. Quod si illi hoc fecerunt me-
 dia sentia, cum rem eam, quam assidue tractabant, habere iam
 nouerant cepissent, ut imminerent aliquid de prioris appella-
 tionis dignitate, & nomine: nobis non licebit in ipsa penè calce
 conuictibus, & iam plane edoctis, quam puerilis ars tota ista
 Philosophia sit, diripere illi quod reliquum est autoritatis, cam-
 que hanc ipsa qua sibi debiti honoris insignibus nudatam, è sug-
 gilla seseque principum, in scholarum angulos, & homunculo-
 rum uentulorum disceptationes eijcere? quæ præsertim tam
 sic uis, & helluarix, ut nullis certis finibus contenta, in omnia
 conuoluit conetur inuadere. Præclarum quibusdam uidetur esse
 celestis contemplari: atrogat hoc sibi in primis Philosophia:
 Molerat politias, ne in hac quidem parte cuiquam relinquit lo-
 cum: Sine agere vitam prudenter, & nauiter: hoc uero præci-
 pium esse munus instructi ab sese sapientis: Aptè, & cōgruen-
 ter responsibus loqui, uamque facundia excellere inter multos:
 hanc quoque sue artis, siue petitiæ, uiam à se prædicat, & ratio-
 nem esse petendam. Sunt etiam subtiliores, & minimè popula-
 res artes, scientiæque Mathematicorum, in quas temere irrum-
 pite. Quæ (malum) ista tanta cupiditas, quæ impudentia est?
 Quoque modo certe ea non ferenda, sui que tandem aliquando
 hanc proceram Philosophiæ sunt constituendi termini, ne ad sibi-
 dum euagetur, depascaturque omnia omnium: ne ex alienis
 uisum inuoluetur: in quo tamen quantus (ò Dij) error est eo-
 rum, qui illi omnia in suum student congerere: dum enim eam
 in uicinis regiones, orasque disciplinarum deductam esse cum
 impio uolunt, stabilem ei nullam relinquunt sedem, ubi tan-
 quam

quam in paterno regno, & auro dominetur: sed semper illi
 hospite litigandum sit: quam nos litem sic dirimamus, si pro
 Si vna queque ars suum & certum habet nomen, quo appelli
 separatumque, & seicunde denotetur à ceteris, neque potest
 certæ artis duplex æquè esse nomenclatio: non erit Astrologus
 Philosophia, non Geometria, non Musica, non Arithmetica, non
 bene enim singule hæc scientiæ appellationes suas, in quibus
 cuiusque artis vis, facultasque comprehenditur, & à ceteris
 seiungitur. Itaque si Erasistratum suæ artis, & profellum
 iudicare voluerimus, appellabimus (opinor) medicum, & Her
 parchum astrologum, & Aristoxenum fortasse musicum: Phi
 losophi autem nomen ab vnoquoque horum segregabimus. Si vo
 rd ad proprias artium cunctarum appellationes comune
 bus nomen accesserit Philosophia, iam non magis fuerit in
 astrologia sapiens Eudoxus, quam in statuaria arte Phidias, et
 minus sapiens pictor Apelles, quam Philosophus Plato. Quæ
 idem in reliquis etiam vulgares, & mechanicas artes, vel Horat
 ro teste, deductum, efficit id, quod antea dixeramus, ridiculam
 se horum professionem, qui sibi soli doctrinam arrogant in
 tia. Quare si sententiam tueri & existimationem volent
 tanquam eximium quiddam minimeque vulgare adepti, ce
 trahant Philosophiam necesse est intra fines suos, neque eam
 berè ita depopulari sinant aliena, ne si aditum ad prætorem
 improbitatis damnetur, alienoque cum ignominia reddenda
 suas ipsa etiam fortunas, si quas modò habet, multæ somn
 abijciat. Subijcere igitur Philosophiæ suæ manutis sapien
 certam rem & propriam, quasi materiam quandam oportet, in
 qua sola ipsa dominetur, neque in ea admittat consortium
 quarum. Quæro ergo, quam? Hic tibi aliquis verborum certam
 amplitudine nos detertere posse postulans, Philosophiam est, in
 quit, rerum diuinarum humanarumque scientia. Agnosco festi
 tum, pompamque verborum, certi in re nihil video. Quis illam
 non irrideat tanto cum strepitu tam timidè se inferentem? Ecce
 alter de transuerso festiuam affert collectionem. Si ut quis in
 quaque arte excellit, inquit, in ea ipsa arte sapiens perhibetur
 verbi causa Phidias, si in suo opificio summus est, in eo etiam
 sapiens, item in pictura Apelles, in fundendo arte Lyrippus, in
 pientium nomen propter egregiam in arte sua cuiusque præsta
 tiam sunt meriti, quod idem valet in reliquis: erit ipsa per se
 simplex & absoluta sapientia, rerum in mundo præstantissim
 rum scientia. Huic cyathus nulli dandus fuit, valde enim crebro
 laborauit, ut quid denique esset sapientia, haberemus explora
 tum. Num non videtis ex his quidem definitionibus nihil abso
 rentem quod clarè & dilucidè de se polliceatur, falsè modò in
 popo

populum opinionis aucupatricem esse Philosophiam? Verum
 his omnibus, requiramus potius terminos, quos peregere ij, qui in
 ea auctoritatem sunt consequuti, Platonem dico, & Aristotelem:
 hocentem video à vobis in toto genere hoc constitui principes.
 Hic ergo partitionem Philosophiæ trimembrem esse voluerunt,
 ut supplet eius munus esset, trina functio: vna pars in rerum cog-
 nitionum contemplatione, causis, effectibusque naturæ indagandis
 versaretur: Altera amores, leges, instituta, virtutes, vitiaque
 hominum cõstitueret: Tertia disserendi rationem, dijudicandi
 quæquid verum esset in disputando, quid falsum, quid consentaneum,
 quid repugnans contineret: ita in treis partes omnis diuisa
 Philosophia est, Naturalem, Moralem, Dialecticam, quam eandem
 et Latini malimus vti, quam Græcis (etsi Græca quoque ipsa
 nomen iam in consuetudinem nostram adsciuimus) rationalem
 forem rectè possumus appellare, quod idem est, & Logicã. Hac
 ratione constituta congregiamur propius, atque ita ut ne vibra-
 tione tantummodo, & quosdam edere motus, sed ut manum
 eam conferere, & prælium videamur inire voluisse: singulasque
 hæc partes, quid vnaquæque earum ad sapientiam valeat, confi-
 deremus: ut si vniuersæ artis inutilitatem & ignauiam quodam-
 modo (sic enim dicendum est) peruerimus demonstrare, multo-
 rum animos hoc errore liberatos à superstitiosis & inanibus cu-
 sis, ad illustres & serias occupationes transferamus: nisi quid ad
 hæc vobis. Quid nam? Citrarius inquit, nisi nos in magna audien-
 di expectatione esse: ut experiamur, Phædre, tua ista singularis
 eloquentia num nam queat in maxima causa stabilem & fixam
 mentem de Philosophiæ virtute labefactare opinionem. Nec
 tamen ego is sum, qui bellum illi habeam indictum: nec tamen
 reprehendam & abiciendam Philosophiam, quàm modum
 in ea querendum puto, in quo sentio Phædre, aliqua ex parte te-
 cum, proboque Neoptolomij sententiam, quæ mihi cum Sadoleto
 mensura est dissenso. Ille enim (ut vides ipse) operã omnem in ea
 locum, & nihil agi aliud in vita rectum putat. Sed tu perge quæso,
 & in hac parte potius incumbe tamè: nam qui amplius æquo
 coluntant Philosophiam, nimirum sepe multi, & mihi molesti
 sunt. At qui, inquit Gallus, mihi contra modò mirari veniebat in
 procerat, cum Philosophiam veneret etiam summoperè, non so-
 lam diligam, qui possem non æquis auribus modò, verum etiam
 fronsæ audire eam vituperantè Phædrum. Sed profecto sic est,
 ut dicitur: Nil tam iniquum, quod non dicendo æquum videri
 solet. Cum enim rãtus in hoc homine lepos fit, ut me illius qui-
 cum semper, sed & alios omnes sæpè mirabiliter delectet oratio:
 tantus ingenij tanta, ut in quam se cunquæ incitet partem, alio-
 quã lectis studiã pettrahat, & vim quodammodo afferat sensibus
 audien-

audientium, itaque vereri iam ipse cœpissim, ne quid de mea
 stina voluntate erga Philosophiam dimitterem, nisi me ex-
 maret expectatio defensionis, quam Sadoletus noſter effu-
 turus: quod ipsum illi quidem non difficilius futurum est, et
 tecum nunc non adest is, qui esse semper vna solet, nec a
 quam, Phædre, discedere, alterum lumen vrbane huius facit.
 Camillus Porcius. Hic ego, Hoc Galle, inquam, quod me
 cia te ipsum confirmes, vide ne in fraudem potius te de-
 namque ego quis sum? aut quid possum per me denique
 quid fuerit, quod vrinam aliquid sit, bonitas causa suppetit
 mihi facultatem aliquam respondendi: & tamen Phædra
 strum paratiorem esse video, quam expectarem, quam can-
 bi accusandam & refellendam assumpit Philosophiam, et
 ipse arma videtur mutuatus, quæ in illam ipsam demum can-
 rijs viribus, & neruis intorqueat. Equidem vellem Marcus Val-
 terranus adesset, amicissimus omnium nostrum, homo que
 accerrimi ingenij, tum omni quidem ille liberali doctrina, sed
 his Philosophiæ studijs in primis exercitatissimus, quem
 omnes audiimus sepe quacunque esset de questione propo-
 tum, in vtramvis partem differentem ita copiose atque argu-
 vt quemadmodum de Carneade dictum reliquit Cato, quod
 posset eo dicente discerni quid verum esset, & quid falsum: ego
 incredibili quadam ingenij & orationis copia audientium mo-
 tes obruebat. Sic huius sit & sublimibus sententis, & acutis
 argumentis referta disputatio: in extenuando verò, & amplifi-
 cando, tanta vis, vt nihil illo laudante humile, nihil vituperante
 videatur excelsum: haud sanè ille nunc pateretur defertam
 oppugnatam iacere Philosophiam: præsertim in eam imper-
 faciente Phædro, quo cum ille semper fuit cunctiorum opinum
 quasi comparatus: summum in vtroque ingenium, summam
 ditio, salis & facietiarum vbertas par, verum ille Philosophiam
 quantum & studio, & amore coniunctior. Phædrus hanc popu-
 rem orationis laudem magis est sequutus, qua nunc fretus
 iudice populo vt posset, nã ille causam, vt ego arbitror, per
 æquam, haud difficiliter obtineret. Sed bene agitur cum Phi-
 sophia, quod à populari disceptatione remota est: quamobrem
 ede nobis Phædre ea, quæ aduersus eam nunc primum tu
 dem, neque leuiter, sed & diu antea, & perquam accurate
 ditatus. Tum ille, Faciam equidem, inquit, atque hoc tibi
 diosius nunc morem geram, quo sis in metu postea aduersus
 lenior: Nec tamen mihi interdictum purabo, quin si ad
 iudices me perculeris, ad populum mihi parata sit prosequen-
 Hic cum arrissemus, Videtur, inquit, ordo rerum & natura
 stulare, vt prius describamus sapientiæ formam: quæ, nã
 do

I
 d de me
 si me co
 ter effi
 am est
 nec a
 us fici
 od me
 te de
 que?
 ppeti
 h ad m
 nam ca
 hiam,
 mum
 Matius
 homo
 ctina,
 , que
 one pro
 que
 to, quod
 alium
 andum
 & acut
 , & am
 l viri
 defen
 am im
 um op
 summa
 filosof
 hanc po
 fretus
 vitior,
 cum p
 quam
 mum
 curate
 hoc
 a ad
 n si ad
 pro
 & nat
 uat, me

Iam sententia, cum aptior ex se ipsa sit, tum ad vitam splendide,
 et cum laude degendam accommodatior: qua posita, facillimum
 est, ut ab hoc signo, tanquam nauigantes ab Arctico
 polo aberrauerint, eorum errorem, insipientiamque coarguere.
 Quotiam igitur sapientem eum esse volumus, non qui in solitu-
 dine, neque cum paucis inceptis, sed qui in cœtu, conciliisq; homi-
 num vitam agat: communesque cæterorum voluntates & studia
 persequatur, referat ad sese omnia, quæ quidem sint expetenda, siue
 quæ expetantur: expetitur enim idem, & expetendum est,
 quod opinione plurimorum iudicatur dignum, ut in eo adipiscen-
 di curam, industriaq; ponatur: erit sapientia, earum rerum
 expetendarum scientia, quæ ab eo genere hominum, quo cum
 vitas, & actum plurimi, & maximè expetantur: hoc defi-
 nitur breuiter comprehensum, oratione est dilatandum. Tria
 sunt, quæ videntur in quibus omnis humani consilij
 hæret, quæ, & ratio vertitur, & appetitio, eaq; veteri etiam pro-
 ceptis notata, quo sic distinguitur: Optimum esse bene valere,
 hoc est pulcherrimum, iucundissimum frui eo, quod quis ma-
 xime appetat, ita saluti, gloriæ, iucunditatis præclara esse videtur
 & cetera ad adeptio, nec verè quæquam esse omnino omnium
 maxime reor, qui non hæc sibi cuncta adesse maximè velit. Sed
 virtus nullam habet laudem: libera enim est omnibus, & tar-
 ditè, solertibusque communis. Scire autem inuenire sibi ad
 optanda hæc aditum: & cum vniuersa in hoc certamen tanquã
 in certum, aut incertum descendat multitudo, præcipere vnum cæ-
 teris maxime adipiscendi, aut ceterè inter paucos suum locum &
 partem obtinere: hoc iam proprium illius sapientiæ est, cuius nos
 rationem non vni, aut alteri, sed frequentissimo consilio per-
 curramus statuimus. Nam si quis singulari quadam opinione
 præsumptus, diuersus longè a populi iudicio, aliam sibi nescio quam
 doctrinam in cubrationibus in silentio & cubiculo essingit sapien-
 tiam, ut vni ceteram alienam eum quandam & deuiam, lon-
 gè aberrantem a communi prudentia, ac plenam vanitatis se-
 questrationem, quid, quæso, aliquid is ut efficiat, quam erit am-
 plius illud atque magnum, in quo neminem ille omnino æmu-
 lum, nullum rivalem est habiturus? An ignoramus contentione
 certantium, ac veluti licitatione quadam, augeri rerum præcia,
 ut affirmationes? certoq; iudicio esse iacere eas res, & penitus
 esse esse, in queis nulla inter se contra licentium studia con-
 certantur? At hoc minime vult sapiens: verum quod maximi &
 & habetur, in eo maximè conatur excellere. Ad multitudinis
 præ iudicium acta sua præcipuè consiliaque accommodat. Ve-
 rum habitum corporis, atque vestitum: ut adificationis for-
 ma, domiciliorumque: ut lauandi, cenandi, loquendi mo-

O o rcm:

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

rem: sic actiones, & consilia totius vite ad populi iudicia
 re, dirigereque debemus: porro illa temporibus reguntur. E-
 go primum sapientis munus seruire tempori, & temperare
 quodcumque plurimi fuerit, præcipuas suas partes, & præ-
 autoritatem esse, postulare. Iam ne certatis totius sapientiam
 relligentiam, quam Philosophi suam esse volunt, populorum
 potiore iure vendicare? Et sanè æquius multo est, vnum esse
 dere sententiis plurimorum, quam vnius plurimos. Delibet
 autem ab opinione & decreto multitudinis, aut arroganter
 non ferenda, aut leuitatis irridenda. At populus numerum
 in eadem sententia permanet. Quid tum? Turpe est sapien-
 variare decreta. Quid tu postulas sempiterna esse hæc, que
 rata sunt mortalia? vt enim Valetudo non ex eisdem remediis
 ex alijs, & alijs retinetur cibis: sic sapientie consilia non
 tuò vna sunt, sed ad tempus se accommodant, & ad fortunam
 cuius præcipuum est, in humanis rebus posse dominari. Nec
 men etiam si non semper sibi multitudo in eadem opinione
 stans est, sed aliò aliàs, & tanquam fluctu quodam fertur ad
 candam, iccirco de honore detrahatur sapientia. Sed hæc
 an vegetior hæc re quidem, & semetipsa solertior quodammodo
 sapientia ipsa fiat: ac vt faciem motus, sic illam mutatio, &
 riatio accendat. Vt enim si idem mos perpetuò tenendus esse
 consuetudo eadem, facile esset vnicuique inueteratam via, &
 manus traditam, vitæ sapienter degenda retinere disciplinam.
 Sic quoniam mutanda sæpe opiniones, ferenda vicissitudina
 studia in diuersam partem conuertenda, prius vitæ ratio
 atque descriptio sæpe etiam rependè denuo fingenda est, hæc
 munus sapientia non minus difficile, quam præclarum, in va-
 sese formas crebrò commutandi: vt ad omnes euentus varia
 varietatesque temporum promptam solertiam afferat. Hoc
 in gubernatione Reip. P. Scipio Nasica Pont. Maximus necesse
 ea solum sapientis viri laudem, sed optimi etiam cognomen
 natus iudicio, matre Idæa Pessinunte hospitio accipienda, pro-
 ruat. Atque is ipse cum subitis seditionibus turbata cetera Reip.
 lenitatem illam suam pristinam, odio inimicorum incro-
 passus est: nec minus dissidentibus factionibus victores sibi
 voluit, quam antea tranquillo Reip. statu, ornatos florentesque
 voluerat. Lælius verò eodem illo tempore etiam proprio cogno-
 mine dictus est Sapiens: quia cum agrarijs prius legibus Reip.
 rem se præbuisset, simul ac præsentis multorum se odia in
 suum concuraturum, desitit ab incepto, transiitque ad eam
 rem vt locupletes censeret in agrorum possessione esse retin-
 dos. Flexit horum vterque consilia & actiones suas ad id, quod
 expediebat, quodque tempus ferebat: egeret sapienter. Quod

habitarem Scipio, constantiam Lælius tenuissent, præceptis for-
 tibus virtute paruisent Philosophia: sapientium quidem
 nomine, & laude caruisent. Vnus est ex omni antiquitate, quem
 maxime admirer, C. Julius Cæsar: cuius tanta animi virtus, tan-
 tum ingenium fuit, vt angustius theatrum gloriæ suæ orbem hunc
 terra, quem incolimus quàm ipse meritis sit, habuisse videatur.
 Hic non ad vnam, alteramue laudem, sed ad omnia summa natus:
 non enim rom adolefcens probati in foro eloquentiam videret,
 in hinc studio, in ea nemini vt esset secundus: ex bellica por-
 tione gloriæ sibi meditatus, & potentiam: magnitudine
 animæ perfectus, & industria, vt non solum gentium omnium victor,
 sed nature etiam esset, Oceano domito, atque eo toto summo-
 nationibus, non solum inuestigatis, verum etiam bello armisq;
 abactis: fluminibus, quæ nequiquam permeabilia viderentur,
 impotentem deuictis: infinitis spatijs terrarum celeris cur-
 su etiam summa peragratis. Atque hic idem, domi & in patria, vbi
 honestæ priuati quæri opes, Rempub. in medio prædæ omni-
 bus esse operam dedit, vt cunctorum existeret princeps, impe-
 ranteque sibi acquireret: ad salutem illum quidem, non ad per-
 nam ciuitatis, si per homines impios ea quæ constituerat effi-
 cere non esset. In hoc ego homine maximam vim sapientiæ fuis-
 se tanto: & certè talem statuo esse debere, quem iam dudum effin-
 gere conat sapientem, alto animo, acutum, sagacem, industrium,
 longe providentem in posterum, suam virtutem impatiens
 conuolui, sibi præcipua & maxima appetentem, opes, imperium,
 æuocantem, gloriæ: non enim obliuiscitur sui sapientia, nec
 hanc penitus commodorum curâ abiecit, sed refert ad se omnia
 sapientem, consilique sibi potissimum: nec putat digniorem esse
 operam, qui commodis vitæ honoribusq; fruatur: habetque
 illam ore, opinor, Pacuuij, Sapientè qui sibi prodesse nequeat,
 nequaquam sapere. Hanc ego artem, & disciplinam agenda vitæ,
 sapientis voco, ciuilem quandam popularemq; philosophiã,
 erigentem homines ad facta tum splendida, tum in multitudine
 glorioza: eosq; magnos, potentes, nobiles: atque, vt vno verbo
 cõplectar omnia, principes deniq; efficientè. Conferte autè istam
 vestram, si placet, quam in scholis quotidie declamatis Philoso-
 phiã, vt hæc ab illa quid intersit, dijudicare possimus. Ac pri-
 mum, tanquam vestibulo amplo, atque excelso ornare illam cu-
 pientes, præponitis rerum celestium contemplationem & oculum
 rerum, causarumque indagacionem: ea enim est Phisice,
 quæ primò tota incerta est, minimeq; comprehensibilis: deinde
 cum si comprehendatur, prorsus hominum vitæ inutilis & su-
 peruacua. Quid enim poterit gloriari se adeptum esse, qui illa
 cognouerit, cum non sua, sed aliena cognouerit? verum cognosci

non possunt. An ille mundi effector, & fabricator tanti
 Deus, tantis locorum intervallis à semetipso nos distans
 suas sedes, arcanaque consilia nobis nota esse voluisset? Quis
 aliud bellum indicere Dijs, more gigantum, quam illas
 ascendere, quò nobis aditus omnis penitus est interclusus
 qui mihi videntur veteres illi haud illepidè de gigantibus
 lati, quò horum insolentiam, temeritatemque arguerent.
 ea re firmiter adducor, ut credam, quiddam illi montibus
 tanquam gradibus, sic Philosophi trinis, antea à nobis memo-
 ris Philosophiæ partibus, in altissima loca moluntur atque
 Ter sunt conati imponere Pelio Ossan, Scilicet atque Ossa
 dosim intoluere Olympum: ter patet extructos disce-
 ne montes: Scriptis diuinè, ut omnia, potera omnium
 mus: nec tam ille ut gigantum, qui certe nulli idegerunt,
 ut hominum suis ingenijs nimium confidentium arroganti-
 refelleret. Quanquam non ingenij est, sed demeritæ, qua-
 lo intelligi pacto queunt, in ea nihilominus mentis ac-
 intelligendum intendere. Nam isti quidem ingenium si ha-
 sent, primum quidem sciri ista non posse vel ipsi cogitant
 vel doctissimis hominibus, ac principibus disciplinarum
 rum affirmantibus credidissent. Deinde ea omnino nihil
 pertinere. Postremò quas ad res ingenium adhiberi, & per-
 tiam oporteret, ad eas res adhibuissent, in cæcibus hominibus
 deliceret, & conciliabulis ciuitatum, ubi non in umbra, & cal-
 lo, sed in sole atque campo: non in argutijs & conclusionibus
 sed in agendo & regendo sapientia ipsa cernitur. Verum ad
 genus vitæ præstabile atque eximium, tanquam abortiuum
 quodam cum minimè idonei nati essent, confugiennes in
 & solitudinem, ignauiæ culpam & tarditatis, ad celestis sci-
 laudem transferre tentauerunt: cœlique res, rationes, cœ-
 freti ocij abundantia, formam, motum, materiam ex qua
 stet, opificem à quo sit factus, finem quo intendat, inquirere
 quum terrena, & quæ in manibus, quæque ante oculos
 percipere non potuissent. Quod est ante pedes nemo spectat
 cœli scrutantur plâgas. Antiquus versus in hoc factus: Hic
 Thalem vnum è septem illis argutè lutum ab ancilla legimus
 qui quum domo semel antelucanus egrediens, ut siderum
 rundam annotaret cursum, in subiectam pedibus foueam, quæ
 non animaduertenter, cecidisset: quid, inquit anus ancilla
 procax, à te expectandum Thales est, ut nobis de remotissimis
 rebus perceptum tradas, cum ante pedes quæ sunt, ea ma-
 nè intueret? Acris in illum obiurgatio, sed valet in rebus
 Omnes enim qui huic arti se, & studio dederunt, aut desperatio-
 ne ducti, posse se inter cæteros suum locum & statum obtinere

tantum compulsi, aut vanitate quadam ingenij, leuitateque na-
 tura diuina oblectationem hanc, & ardentem ocio, desidia-
 que desolam ferijs occupationibus antulerunt. Huiusmodi
 Anaxagoras fuit, qui percontanti cuidam, Quoniam esse
 ad cœlestium contemplationem, inquit. Si oculis inuen-
 iunt, nihil ille habebat, quam ceteri homines plus. Si mente,
 & libertate comprehendendam, ne Anaxagoras ad rem nullam
 se, si quidem ea sequebatur, quæ non poterat assequi, haud fe-
 liciter, ac mens ipsa illa, cuius idem ipse repertor fuit, quam
 antea tempore cessantem, tandem admouisse manus
 ad minutissimas particulas corporum naturalium in-
 tuum confusas secerendas: quæ infinita & interminabilis fe-
 rent, quæ tam Anaxagoream mentem arguit frustra suscepti la-
 boris, quam Anaxagoram dementia: atque hic ipse, quod libe-
 rum hinc commentitijis rebus vacaret, neue aliam in partem
 illa abduceretur, agros quos fructuosissimos habebat, in-
 cultos dicitur reliquisse, nequaquam laboriosam mentem illam,
 quam contempere adulescebat, imitatus: cum non laborem ipse
 non, sed occupationem quoque effugeret laboris. An hoc con-
 temptum exilium auit, quum laborem mentis tantis præ-
 conis esset, se nihil laborare? & quum mens alieni tantam
 curam gereret, sua ipsum negligere? Quanto sapientior eius au-
 ctoritates, hæc mature dimissa disciplina, ad regendam Remp.
 se conuertit: in qua per quadraginta fuit annos, non Atheis so-
 lum, sed in tota Grecia fere princeps. Atque hæc sententia, nul-
 lam libellum rerum atque occultarum nec sciri posse a nobis
 accepit, si auctoribus nobis nunc demum prodijisset in lucem,
 non dubitarem eam sanè cum assenerare constanter, tum er-
 rantibus & argumentis confirmare fortiter. Verum si qua eius
 sententia apud alios est, nihil prohibet opinor, quin eam
 a nobis depellamus, & ad eos ipsos, quos contra dicimus, reijcia-
 mus. Etiam, quod sacre restantur literæ, à Rege superbissimo
 extructam turrim, cuius apex & celsitas in cœlum sumenda esset
 cum Deum ad distuebandum opus varietates linguarum, & versi-
 cociles sonos, discrepantiasque verborum immisisset, ut aliud pe-
 tentibus, aliud accipientibus ijs qui fabricæ instabant, ab opere
 distiterent: idem mihi optimè quadrare in Philosophos vide-
 tur, quorum Deum quum miseret potius, quam his iratus esset
 (sicut enim diuina bonitas ita sci) de summis rebus acerrimis
 dissensionibus inter se concitauisset, ut alius alium redar-
 gando, omnes ineptam curam deponerent. Enimverò quem
 ipsam relictam ab istorum parte, contra istos eos ipsos excitabi-
 mus? Opinor illum, quem vos principem, quæ authorem, quem
 quædam Philosophi dicitis, Socratem. Quid ergo is, quid af-
 fert?

o o 3 fert?

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ferre: se scire hoc vnum, quod nihil sciret atque; hanc vna sibi ad
 sapientiam, quod in certa pro certis non duceret. Nec vero solum
 solum, sed palam quoque omni tempore predicavit: nec predicavit
 do, verum etiam ipsa sequutus est. Quum n. Archelaus in
 discipulus fuisset, eius, qui Anaxagoram audierat, tota cum
 tus abiecit, contemptusque scientiam, tum quod certi in ea nihil
 set, tum quod minimum conducere (ut ipse dicebat) ad beatam
 vitam, in qua vna conquirenda potissimum homini esset
 randum. Neque adeo leuius ille Anaxagoram accusabat, quam
 eundem paulo ante reprehenderimus: quod (sic enim est
 tem inducit Xenophon) alium quiddam, & supra se sapientem
 opera patefacere tentasset, quae illi opera esse voluissent. Pro
 doctes vero cuius elegans de rebus naturalibus poema, plura
 nij & venustatis, quam sapientiae profectio contineat. In
 dum quasi furore incitatus, nihil posse percipi, ne sensibus
 dem exclamaret: nihil noscernere, omnia in abstruso pean
 dita esse. Idemque ait, ad rem praesentem quidem, & quo occu
 reret, consilium homini adesse: mutatis autem his rebus, ut
 ante inuegetur, mutari & hominis sensum ac consilium
 deatur. Protagoream rationem, quae potest exorta, & copiosa
 defensa est, his paucis verbis innuere: cum quo sentiens Prota
 goras vetustus autor & nobilis, Quo quisque membrorum me
 peramento praeditus est, inquit, sic habet mentem temperata
 tum illud sequentem. Exerat enim responsum Anaxagorae, Tota
 esse, cuique quae occurrant, qualia ab eo concipiuntur. Tota
 nim mobilitas, & quasi fuga rerum cunctarum a videri
 animaduertebatur, ut negaret Heraclitus his nos in eodem
 uari flumine: quod idem est ac negare, his eadem nos videri
 posse ratione. In quo factum illud Eratylus, qui quum Hira
 tum reprehendens, ne semel quidem id fieri posse censeret, in
 oratione in rebus enarrandis nihil vitabatur, quod negaret
 expectare moram dictionis posse: sed tantummodo scilicet
 gito, capiteque reiecto actum non esse agendum indicabat. De
 moeritus vero naturam veluti succensens, obuoluta dicit esse
 mnia, & in profundo penitus a nostris aspectibus reclusa. Quae
 quam hic quidem, quod melius credo, illa ceteris, occulta
 dedita opera dicitur priuauisse: quum iam Empedoclem in
 furor, ne diutius is frustra in querendo operam sumeret in
 teras Aethnae praecipitem iccisset. Vtor singulis rebus, ut
 que spectatis: quorum si auctoritati fides adiungenda est, ni
 hil est cur inanem hunc laborem in Physicis, illis ipsis de
 rantibus, nos subeamus. Neque enim aliud est veritatem in
 rere, ut ait Aristoteles, quam volentia sectari: hoc est, ea quae
 comprehendendi non possunt, captare cupere. Sin autem detegere

his preclaris autoribus in primis, nixa in lucem prodit Phi-
 losophia. Quid scita vna Philosophorum, & quidem ea nobilis
 academiæ, siue ea vetus, siue noua sit, nõne hoc dogmate vni-
 uersæ, & tanquam fundamento nititur, nil percipi certo posse,
 nec rei cuiquam assentiendum esse? Quum enim visa (ea Græci
 πανταλματα) quibus mens pellitur, & ad iudicandum adduci-
 tur, nulla prorsus a falso esse possint, qualia sunt à vero, non esse
 æquum, quia liquidò demonstratur, altera ab alteris quicquam
 esse. Huius sententiæ princeps fuit, vt mihi quidem vide-
 tur, Plato, atque ab ipso illo Socrate: sed hic primus rationem
 hæc dubitandi in scriptis prodidit, effinxitq; Socraticum mo-
 dum, cuius admirabilis eloquentia mihi omni Philosophia vide-
 tur præstantior. Sanè ergo is non tantoperè Socratis *ἰσχυρὴν* illam,
 non substantiam, si placet appellemus, nihil pro certo affirman-
 di sentis persecutus esset, si non eandem ipse sententiam tenuit.
 Quam à Platone acceptam, aliquot annis post Polemonis au-
 thorænonauit Arcelitas: Quintus deinceps ab eo Carneades
 cum acris defendit. Hæc me labore hoc leuat, vel inuidia
 potest. Quod enim est à me positum, causas rerum occultas, &
 hæcæm celestium nõn posse percipi, hæc nõn modò suscipit
 ostendendum, sed dilatare etiam: & quidem amplius aliquantò
 operam velim. Tollit enim præterea etiam iudicia sensuum, ne-
 que reliquit omnino quicquam, in quo possit assensio nostra
 consistere. Quamobrem relinquamus hæc qua ex parte fundit
 de lætæ, & suam licet facit, eam ipsam quoque manifestò infa-
 uentem: quod enim percipi non posse sentit, id ipsum illa ve-
 herenter, vt percipiat, elaborat. Quatenus verò nobiscum facit,
 cum præsidio quidem vtamur illius, tum autem non minus eo-
 rum, qui perceptionem admittunt, atque scientiam: quos in-
 ter si hoc iam seculis conuenire potuisset, vt de omnibus, aut
 hæc de primis atque præcipuis sentirent eadem, esset aliquid
 forte, in quo nobis quoque acquiescendum putaremus.
 Nunc quid de occultis rebus, atque obscuris dicam, quum in
 clarissimis tanta sit dissensio? Sole hoc quid lucidius esse po-
 test: vnde omne lumen, omnis claritas, omnis in cælo & in
 terra effusio: atqui hunc ipsum, cuius aspectus maximè im-
 plet oculos nostros, nõn modò quid sit, sed ne quantus quidem
 sit, hocum adhuc concordæ sententia potuit definiti. Epicurus bi-
 pedalem eam esse, aut nõ multò plus, vel minus, scilicet hic omnia
 hæc oculis indulgens, quorù vt saluum teneat, in columeq; iudi-
 cium, audent negare etiã impudenti mendacio, sibi vnquam cum
 veritate, duas è lychno flammulas vibrare visas. Mathema-
 tico deniginti partibus maiorem quàm tertiam: Nũ hæc exi-
 pta differentia est: Creuit impudentia: centi enim & sexaginta
 parti-

O o 4 parti-

partibus sunt, qui velint terram à sole superari. Adhibent
 Architectum peritum qui horum septempeda controvertent
 érceat: verùm non metiendo, opinor, sed cædendo. Nam
 ex materia, quòve ex corpore factus sit, ausus solus est Anaxa-
 ras dicere: ferrum esse illum igne penitus candens, veritus ut
 ne si ad fecerendum hunc quoque mens illa sua manu
 movisset, solem in mundo non haberemus. Hoc fortassis
 moeritus neglexisset: Anaxagoras peritum: itaque
 & duritie ferri, & ardore ignis: atque ne illum parum
 profecisse hac sententia existimetis, hoc nomine ab Athenien-
 sibus impietatis est damnatus. Quid nobis omnibus magis
 test persuasum (nam perceptum non audeo dicere) quam
 cum circa nos torqueret: terram in infimo mundi iacere
 bilem? Exiit tamen Philosophus Syracusanus Nicias, qui
 cætera cuncta censebat, solamq; rerum omnium terram
 axem moveri, ex eoque fieri, ut eadem apparerent omnia, qua
 cum verso caelo eueniunt: Huic ut deluerit sua ratio, re-
 certè pro ratione affuit: adeò nihil tam absurdè dicitur, quam
 non aliquo autore defendatur Philosopho. Jam caelestium
 numerus num adhuc satis peruestigatus est: hinc equidem
 nullum fore, si quod vsque adhuc factum est, singulis propa-
 culis nouus aliquis orbis præterea adiciatur. Nam de epicy-
 clis astriferentibus, ac de orbibus à medio mundi dimotis, quos
 centricos ipsi vocant, sintne sint, digladiantur per me-
 cet cum Philosophis Astrologi: quorum alteri statos fieri
 sine his, alteri cum his naturam stare posse negant. Atq; hæc
 peripicua in mundo & manifesta quæ palam ferunt oculos, zo-
 losque etiam in aliam partem, rerum pulcherrimarum specula-
 lo ad contemplationem sui trahunt, si ignorata sunt, & impo-
 pra, quid erit de obscurissimis rebus, & à sensu nostro abscon-
 dicendum? Omittamus de Diis loqui, quo in genere nos Deo-
 vnum agnoscimus, tribus personis, eadem mente, eodem natu-
 ne, eadem natura, eadem potestate in absolutam & simplicem
 nitatem redeuntem: non enim hoc à Philosophia, sed ab impietate
 met Deo, & Dei filio accepimus: irrideamusque in hæc re
 Philosophorum ineptias: delicias videlicet Epicuri in onogro-
 mos Deos constituentis, sine corpore, sine fæto, sola circumscrip-
 ca lineata descriptione, humanæ figuræ similes. Stoicorum quo-
 que animum illam fatidicam contemnamus: Illud strictum an-
 gamus, quod sanè non concesserit nemo: principio incognitum
 quæ ex eo principio gignantur nequaquam posse cognosci. Quis
 ergo non est rerum naturalium principium? num aqua, quæ
 Thales posuit? quanquam ille veluti diuinans, quod sint
 actu esset moriturus, conciliare sibi tanto honore curauit.

An illi, ut placuit Anaximeni? vel ignis, quod Heraclito? item
 initium principiumne, an infinitum? mobile, an immotum?
 Vides maximas diffensiones. Nam atomi Democritica innume-
 rables quotidie mundos fortuitis concursibus efficientes, con-
 stant cogitationes nostras immensitate regionum, quas per-
 vagantur, & turba copusculorum. Materiam porro sua Aristote-
 lis quatuor sine forma vlla, & sine ratione esse voluit, vnde cogno-
 scere quomodo ipse cognouit? Longum est enumerare sin-
 gulas: & patere tamen arbitror, ignorari Physica illis autoribus,
 quibus tractata sunt: quorum simul vt quis sententiam suam
 dicit, non necum ille quidem, sed cum ceteris Philosophis
 inuicem sit negotium, clamore ac iurgio pro contraria parte
 contendit. Sipientia quidem in hac parte Philosophia tantum
 docet, vt aliquid insit, vt contra sapienter deliberet, qui hac tan-
 quam ingenis nostris longe exuperantiora omittenda penitus
 docet. Non enim profecto tantis sese a nobis spatiis Deus abun-
 dat, neque tot aliud supra aliud circumduxisset, tam vasta &
 illa elementorum corpora, igne quoque postremo commu-
 nicem mundum hunc vallasset, superinduxisset irrequietos am-
 bus caelestium orbium tot, atque tantorum, cursuque eos im-
 motis, ac inenarrabili in gyrum concitasset, solidissima & fir-
 missima compactos materia, si a nobis homunculis humi stratis,
 deo in tantum locum deiectis percipi haec omnia, & comprehen-
 dere solent. Sed fac cognosci: quid tandem quasi nostra interest?
 Choro, tantumne ab te tua est otij tibi, aliena vt cures, ea ad
 te que nihil attinent? Iure igitur Socrates scientiam hanc reie-
 cit, vt oblectram, vel tanquam non necessariam. Philosophiam
 que peregrinamem procul a nobis, & in caelo errabundam, cre-
 dit philosophiam quarentem deduxit quasi manu in ciuitatem, ver-
 sumque inter homines assuefecit, ei que praefecit muneri, vt de
 bonis rebus & malis ad vitam potius pertinentibus inquireret.
 At eam ingenua est, & homine libero digna haec speculatio: cur
 non cauiola potius, & ei ipsi molesta, cui te nimium studeas in-
 sinuare? An ego si que domi ago, & in cubiculo, ea curiosius
 quis perstrutetur, feram moleste: neque verum arbitret pati, vt
 in tantis rebus speculator immincat? & Deum persuasum
 nobis habebimus hac inani nostra curiositate delectari? Nam
 de principibus quid narrem? quorum ad Deum propius accedit
 uocatio? Regis Persarum ferunt speciem, & maiestatem eius mo-
 di esse, nihil vt illa augustius, nihil spectabilius nec cogitari qui-
 tem possit. Ipsum quidem Susis, aut Ecbaranis se continentem,
 circum a multitudinis oculis, habitare regalem domum admi-
 rabilis opere perfectam, cuius parietes ex omni parte auro, ebo-
 re, electroque persulgeant: vestibula porro domus multa ex-
 tare

O o ; tare

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

rare, amplaque, septis distincta pluribus, atque inter se flarum intervallo, muris præaltis, & æneis foribus munita, quorum custodes sint eximia dignitatis viri: è quibus principes & summos qui sunt, duces, dynastes, satrapes in primo proximeque assident vestibulo, cæteri deinceps ordine suo succedunt, cum magifico cultu pro honorum felicitate & dignitatis ratione, latrores deinde cum his, & qui oculi auresque regis appellentur. Quocumque vocabulo apta congmentatione præcipue, quorum vultu ministerio & videat rex cuncta, & audiat. Tum autem dispositis locis, quæstores, scribæ, familiarum & venationum duces, quæ aduentum dona recipiant, quorum quidem honorum inamrabilis quotidie ad regem confluar multitudo. Denique operum negotiorumque cunctorum quæ ad gubernationem regni confarta sint, sui cuiusque muneris curatores, atque præfecti ipsam partem vniuersæ Asiæ dominationem terminatam ab Occidente Helleponto, ad Orientem Indis, per regna & nationes & insulas tributam, præsidibus esse ornata sunt, qui se ferus magni regis cuncti constentur: tum infinitam multitudinem existere eutorum, tabellionum, speculatorum, nuntiorum, & montanorum præcipue ignium, quibus rerum nouarum signa, si quæ de improviso res accidunt, & procul & propere dari possint. Quorum quidem omnium tantus stiror, & ea ceteras, ac diligentia, ut quod in vltimis oris imperij nouarum sit, eodem ipsomet die, succedentibus sibi inuicem nunciis, ignibusque, Sasis, aut Ecbatanis a Rege intelligatur. Ad hanc salutem tantumque Regem, inque eius aulam, secretumque cubiculum, in quis aspirare conetur, rimando & speculando singula canonicorum verum ab eo inuitur gratiam, an offensionem contracturus esse videatur? Quæ ergo audacia est, nihil vereri Deum in eadem causa, in qua pertimescimus regem? & rimari ac indagare eius arcana conari, quæ ne si oculis quidem intueamur, quæ & quantæ sint, capere animo possimus? An non diuino oraculo est præditum, Cælum cœli Domino, terram verò homini esse datam, ut cum eos fines, quibus circumscripti sumus, agnosceremus, extra hos egredi, & ad sublimiora euolare velle non contederemus. Sed de huius scientiæ inutilitate, necnon vanitate, impudentiaque eorum, qui tantum sibi ex ea arrogant, etiam plura poterant dici, tamen quoniam satis multa diximus, transeundum ad mores est, in qua parte maxime Philosophorum se iactant orationes audent enim (quid est autem quod non audeant?) palam de se predicare, idque cum sermonibus, tum in scribendo asserere, cititates ab sese constitutas, leges humano generi datas, artemque totam, recte & ordine viuendi à Philosophia & inuentam, & perfectam fuisse. Habeo hæc gratiam, magno enim errore sum liberratus.

reus: quod enim antea ignorabam Philosophum fuisse Romu-
 lum, qui hanc urbem, quam incolimus, omnium sine controverſa
 maximam, & multo preſtantiffimam, condiderit: id nunc horum
 beneficiſimo ſcio. Velim tamen audire, ſi commodum eſt, quam in
 Philoſophia ſectam fuerit profeſſus Romulus. Atqui huius ætati
 longe diſtantes ſeptem illi, quorum nomen in Græcia floruiſſe di-
 citur: ut necedum Philoſophia vox uſquam gentium fuerat audita,
 nec Romulus ſingulari quadam, & penè diuina ſapientia præ-
 datus, ex eo videlicet ſapientia genere, non quod iſti, ſed quod
 ſuis ſupra deſcripſimus, anno, ut eſt literis traditum, ſeptimæ O-
 lympiadis primo, Charopo Archonte Athenis, non ſolum condi-
 dit hanc ciuitatem, ſed etiam optimis exornauit & legibus, & in-
 ſtitutis, taleq; ſtadium virtutis iniecit, ut ab eo primo inductu,
 nec a quo percuſſe in circulos ſolent, vique ad vltimos orbis
 terminum imperium populi Romani fuerit propaga-
 tum. Et quoniam argutè verba iſti captant, in quo vno ſu-
 biliorum omnis opera conſumitur: teneamus ſtabilem diſtin-
 ctionem illam, rationemque veræ ſapientia, quam nos antea
 edidimus, diſtinctam ab horum inani, ſutilique ſapientia: ne ſi-
 mulamine verbi aberremus, nèue quum quid ſapienter factum
 dicimus, id intelligamus philoſophicè (ut ſic loquar) eſſe factu:
 ſed prodeuter, ſed ſtrenuè, ſed nauiter, ad laudem honorificè,
 ut illi qui fecerit, commodè & vtiliter. Conantur iſti quidem
 in ſapientia verbo inuoluere omnia, ſed reſiſtendum impu-
 dentia eſt, atque è duabus diuerſiſſimis vnius vocabuli ſenten-
 tia, ſapientia nobis ipſa prehendenda eſt, illis ſapientia vox
 quædam relinquenda: qui primum quum de moribus ordina-
 re diſtinctionem, hoc veluti fundamentum ſcientia ſua ſub-
 ſtituit, virtutem in actione eſſe: neque intelligunt homines
 ſuam ſuaſiſſimè damnari ab ſeſe primo ſtatim inceptu artem ſuam.
 Quæcumque virtus in agendo conſiſtit, quid attinuit tot volumini-
 bus edere, quum de eiſdem præſertim rebus plures ſcribant, re-
 uertere eam ad verba, & pro ipſa virtute, picturam quodammodo
 virtutis amplexari? Scribis de virtute, diuidis in partes, ſpe-
 ces ſingulas definiſ: diſputas in vtramque partem, reinque
 quædam in factis & in vigore quodam animi naturali, ad con-
 ſtituenda ſententia, & ſyllogiſmos traducere viſ: atque idem dicas
 virtutem non in ratiocinando cerni, ſed in agendo: qui potes
 magis tecum ipſe pugnare? Tibi itaque ergo credamus afir-
 manti, virtutem abſte petendam eſſe, qui non virtutem teſte ipſo
 te, ſed ſimulachrum quoddam in tabulis deſcriptum obtines vir-
 tutis. An Vlyſſes, cui tantoperè laudi datur ab Homero, quòd
 neces hominum multorum vidit & vrbes, ſi nationes eaſdem, quas
 peregrando obiit, eadem maria, in quibus toties nauis fra-
 cta pe-

sta periclitatus est, ex descriptione orbis terrarum in tabulis de
 contemplatus fuisset, moresq; & ritus variarum gentium ab
 narrante didicisset, ipsam illam haud iure esset laudem à summo
 poeta assecutus: & nobis persuadebimus, ex verbosis voluminibus
 istorum, tanquam ex pictura, virtutis officium, & laudem
 nos posse consequi? Atque hæc ego perinde loquor, ut si inter
 men aut de viute rectè sentiant, aut in eo quod sentiunt
 se sint concordēs: neutrum horum est, & utrumq; nobis bonum
 perstringendum. Virtutes volunt esse mediocritates: Quæ
 ergo, quæ sit ista mediocritas? huius enim stabilem & certam
 ferre queunt rationem, afferant aliquando, figantq; terminum
 ac locum ipsum figent, ut ubi sit, & in quo consistat virtus, pos
 mus ad punctum constituere: sin autem mediocritatem istam
 suam inconstantem & vagam, ceu nauem fluctuantem solo, an
 ris quidem alligatam, ne illidi ad litus possit, medio autem
 spatio huc illuc decusantem, variatim oribus, temporibus, op
 tionibus volunt: nec eandem ubique, neque unam semper esse
 quid nobis dat explorari atq; percepti, horum volubilis de vi
 te definitio? Sic enim, si rectè recordor, inquitur: temperantiam
 esse, verbi causa, qui his oblectetur, quibus oportet, & quando op
 pus est, & quemadmodum decet: atq; hanc virtutem mediocri
 tatem esse intemperantiam: ex vna parte: ea enim est, quæ se
 omnes passim ingurgitat voluptates: stupiditatis & alicuius, quæ se
 fusus hominis ad omnem gustum voluptatis penitus est obfusca.
 Quibus autem oporteat temperantem uti, & quando, & quomo
 do nihil certi nobis præscribunt. At hoc est illud, quod maxime
 que rebam: quo sine (autore te) nec usus virtutis vllus, nec ratio
 constare potest. Item quum liberalem in medio statuunt avaritiam
 atq; prodigiositatem, qui ignaui, & laudæ sit interiectus: quid nos
 docent de fortitudine, de liberalitate, de cæteris partibus, mem
 brisq; virtutis: me dixi: quid alium quenquam, qui quidem in
 lorum scriptis & oratione ad virtutem paratior: Nam si iocem
 eos, amabo hoc mihi expedite, utrumne sentitis virtutem sine Phi
 losophia obtineri posse, necne? Quid respondebunt? Possent
 nuent: confecta res est, profligatum negotium: quo enim nobis
 iam erit Philosophia opus? Negabunt: Quid fiet tot clarissimis
 duobus, optimis fortissimisq; civibus, quorum egregius testis
 operibus, nominis gloriam virtus, cum ipsa penè æternitate ad
 quavit: Horatius Coeles cum libertati civium suorum, quam
 per expulso Tarquinio rege comparauerant, vim fieri à Porsenna
 indignè ferret, ingruentem exercitum Hetruscorum in ponte
 sublicio sustinuit solus, tandem, quo ad pons reclusus a re
 go, aditusque hosti ad urbis mœnia interclusus foret: quo facto,
 proiecit se in fluvium, & vulnere accepto incolomis tranavit
 ad locum.

Quæro ergo, num ille hac definitione fortitudinis à Philo-
sophia inductus, tam memorabile facinus effecerit? an infra
magis dicitur animi & constantia naturali? Paulò post eiusdem
regis Porfennæ castra ingressus est Mutius, dissimulato habitu, ut
eum hostem, quem Respub. viuicula non poterat, ipse vnus ferro
à concubibus patriæ depelleret: cuius inuictam mentem cum elu-
isse fortius, scriba pro rege obtuncato, quasi repetens ab sese
eroris admitti penas, dextram foculo intiecit, virique immorò
corpore est passus: hic quoque in laude, & in virtute non me-
diocriter profecto aliquid, nec ex istorum disciplina, sed omnia
summa spectauit. Quid Marci Curtij illa de memorabili pietate
dicam? qua compulsus in terræ hiatus ingentem, præcipitem
locum, ut oraculo obtemperans labentem patriæ salutem mor-
tuam saluaret. Est ea quidem accuratè à te & grauius laudata, Sa-
lutaris, heremeris haud ita multis versibus: quorum lectio ita
delectat, ut memoria pleraque mandarim: nec venio serè ad eum
vnum, ubi ille consecrat sese, deuouetque Dijs inferis, salutem
patriæ excipiens, quin misericordia fortissimi iuuenis mihi ani-
mè deliquescat. Sic enim sacris ritè peractis, inducis ipsum ad il-
lucetæ discessum horribilem, tanquam ad aram victimam vl-
timatecedentem:

*Ille autem nam fata premunt, longasq; recusant
Foremoras) coram vacuum progressus in aquor,
Pisces abrupta titubato in margine ripa
Pallidus, inq; atram detecit lumina noctem,
Retulit ut rursum celo sublataq; tendens
Brachia, in has simplex exoluit pectora Voces.
Genus constantem & certum, ne ea quidem metuentera,
quæ supra captum humanæ fortitudinis esse videantur. Audia-
mus quid precetur:*

*Dij patrum quorum auspiciis stat maxima Roma,
Et pater omnipotens, & nostri sanguinis autor
Bellator Mauors, Vulcanæ, patere, Quirine,
Vulcaniq; soci, Ianig, biuerticis ora,
Aulate hæc, sanctimq; precanti aduertite numen.
Dicit telles inuocat, ad quos paulò post ab hominibus est dis-
cessurus. At quid nam est, quo inuocet?*

*Signa (nefas) virtutem odit crudelis Erinny,
Ad penamq; vocat, fraus hinc communis abesto,
Fuit ego haud segnis dextra, ne frigidus armis,
Hanc animam inferno Sibirarum regi, & Stygiis Dis
Deuotus, iucemq; volens, auribus, relinquo.
Quid ita Marce Curti? aut quid tibi hæc capitis deuotione ex-
petens?*

petens? num domesticum aliquem virilitatis fructum? Nequam, inquit:

Tantum dura mei fugiant discrimina ciues,

Hanc spem, quam patriâ incolumis danti fata, sepulcri

Et mortis comitem posco, ac matrem ire sub vobis as.

Ergo hæc te spes vna consolatur morientem, quod patriam minus quis incolumem. Quid Dijs inferis, quam in te esse potestatem vis: Exequamur deinceps, vt videamus nihil esse tam dignum, quod frangere bene a natura constitutam, & maiorem disciplina, non dictatis Philoſophiæ, corroboratam animi fortitudinem potuerit:

Tum vos insensimanes, queis Romula Sirtus

Displicet, inuidiamq; mouent ingentia facta,

In me omnes conferte iras, & quicquid acerbum est

In caput hoc quodcumq; atrox, saeuimq; parafus,

Vertite ab excidio patriæ exitioq; meorum,

Ipselaam.

Dignus cuius Iouem ipsum spectantem è Capitolio capere misericordia: etsi ei tum iter illud non ad exitum, sed ad immortalitatem erat, sequitur enim:

Simul hæc dixit simul astitit oſſo

Conspicuiq; auro, & Massili pelle leonis

Acie fremens bellator equus, quo tendere in hostem

Primus, & obestans in aſſurum pere turmas

Suetus erat, subit aq; acies turbare procella.

Hunc ubi terga premens, dorſiq; exceptus amico

Impulit, & natu habilem tremefecit habenis,

Nil mortale putans, animiq; interitus heres,

Vſa haminis maior facies, procul are respiget

Sanguineo galea, & flammis rutila arma corſeant.

Prouchor longius illecebra carminis: itaque redeundum ad institutum est. Hanc preclaram imaginem pietatis & fortitudinis num è Philoſophorum scholis putatis esse depromptam? Deprompsisse te dices, Sadolete: quanquam ego te arbitror et poetica facultate potius. Verum ille quidem iuuenis fortissimus haruicatum rudis, patrij moris peritus erat, quo omnis omnium erat virtutem & laudem contentio. Non disputo hoc loco quam sapienter manifestam in morte se obiecerit: impetus fuit in illo animi ad gloriam singularis, cuius fructum nullum vnius erat percepturus: pie quidem & fortiter certe. Quanquam huius similes periculosos quondam tulit hæc ciuitas: quos si Philoſophorum obsequio, ac non habitus nature preclarus, atque diuinus patriis legibus obtemperans, ad virtutem animasset, ne haud vaquam hic locus orbis terre imperio domicilium præbuisset. Quo est

per se ad illud horum ea, de qua iam dudum loquimur, medio-
 critateque aut inutilis est, quod incerta aut irridenda, quia nul-
 la. Quod si digne vobis et ipsi commemorare soletis, Stoicos nobis
 in primis, vestra etiam existimatione, vestroque iudicio, Philo-
 sophorum sectam, subtilius certe creditam, velut ad examen, per-
 cussere singula: sustulisse funditus omnem istam mediocritatem
 argensque clamoribus a Philo sophis reliquis dissentire. At qui hi
 cum strepitibus euellunt ex animis nostris omnes affectiones, quod
 in nulla ex parte volunt perturbari sapientem: adimunt profecto
 veteri campum hunc a veteri Academia datum, in quo metando,
 capere medium sibi ipsa locum, & ita demum proferri se virtu-
 tem possit. Etenim si nullus exierit animorum motus, nulla
 incursio, nulla formido, nulla molestia: si nullus flagauerit
 neque cupiditatum, intestinarumque appetitionum: sed con-
 stant & firmiter ab omni vel tantulo motu partis in animo
 ratione carentis, auersa semper erit & aliena ratio, mensque sa-
 pientis: neque ea magis appulsu perturbationum huiusmodi, quam
 lectum ductu commouebitur: nihil erit omnino in virtute, quod
 mediocritate spectari debeat: sed in alia quadam facultate &
 ratione consistet virtus. Si vero & hos ad animum sapientis perti-
 nentibus, ac in eis ipsis mediocritate temperandis consistere
 virtutem, & Peripateticis, & veteribus Academicis fidem habenda
 tamen commodior, alia hosce certior flagitanda defi-
 nitio est: si doctrinam sibi sumunt virtutis instituentem: sumant
 moderatam, nosque certis vestigiis quasi manu deducant ad cogni-
 tionem perfectam: ut tubamque istam mediocritatem ratione aliqua,
 quoque vinculo constringant: ut minime illis obscuris, sed claris
 & certantibus, notis ea comprehendere a nobis possit: neque eam
 propter tempora, & ad occasiones, quarum nunquam est fi-
 nis neque eadem obseruatio. Sin autem qua sit in ynaquaque re
 tenenda mediocritas, suo cuiusque consilio statuendum permit-
 tatur: verendum credo, erit, ne qui naturam bono & ingenij sui vi-
 ribus percipere poterit quid sit in quaque re tenendum, & qua-
 re ut sitem non intelligat fugienda extrema esse, difficileque sta-
 tuendam temperatam, vitare & erapulam, cum (in quo inest virtus)
 quod medium inter vtrumque est, elcis & portionibus vti ad corpo-
 ris vultum optime sciat. Et tamen si tanti ista est mediocri-
 tas, eaque ab his & rite inducta, & optime percepta: cur ab ea tantum
 ipsi verborum & loquendi profuentia discesserunt? an cetera-
 rum quidem rerum modum, loquendi fines nullos esse volue-
 runt? At ego nil video neque sententiam sapientium, neque eorum
 prouerbium, loquacitate notatum magis esse: quorum enim
 est, Multiloquio inest stultitiam: nonne horum istorum,
 qui sapientia verbosius tradenda committunt in decretum ipsi
 suum?

sum? Sectemur Philosophos, virtutis ab his visum & dilectam petamus, inque eorum libris evolvendis tempus omne contemur: ut quum verba pro factis, virtutem pictam pro vera habemus amplexi, tum in eo ipso, quod turpissimum est (quod est gravi & sapienti viro garrulitate fœdus?) ne in nostris eadem definitionibus insistamus: simulque asseramus mediocritatem, simul ipsi nimij simus: ut quod & verba sunt, & verborum modus nullus est, utraque re à virtutis præstantia, & gravitate sciscamus. Atque hac definitione labefactata, quæ tanquam est totius horum scientiæ, corruiere quidem virtutes extenuatructas super mediocritate illa præclara cernimus. Sed de ipsa stitia seorsum aliquid est dicendum: non enim hanc fortiter similitur & temperantiæ volunt esse mediocritatem: sed mediocritatis porius in alio effectricem: ut si quis inferenda in natura superiore loco factus sit, multa dependenda ad æquum redigatur. Hic enimvero breviter & expedite quæro, Iustum naturam sit, an in legibus hominum duntaxat, & in opinionibus ac disciplina: si enim à natura est, quæ fuit multorum in Philosopho principum sententia, atque opinio, quodque idem in primis locis sit Pindarus, Legem, inquiens, reginam mortalium omnium, & immortalium, agere ius violentè præpotenti manu: ea re facta se coniecturam hanc, quod Herculem legerit, nec emptas, nec donatas Geryonis boues abegisse. Si inquam præstantior natura est in inferiorem dominatio, & ad eius qui plurimum potest, arbitrium iuris tota ratio spectanda ac moderanda est: quomum erit, quæso, iniuria locus? ut quæ iniuriarum dabitur ad quædæ recusat: vi enim dominante, omnis evestigio iuris regilla, iniuriaque sublata est: deinde sequetur illud quoque, ut legibus scriptis parere ratio nulla sit. Quid ita? quia quod è natura idem semper & uniusmodi est: leges verò cum variæ, & commutabiles, tum plerumque inter se contrariæ: dissentientes igitur Aristotita si iustitiam naturalem tenere voluerimus, quæ quidem verè his & propriè erit iustitia, ius Quiritium legitimum, ac civium omne negligemus. Non ergo in hac humana societate, neque in his vrbium cœtibus, quos nos legibus sæpe latis, eisdemque & correctis, & immutatis, & antiquatis, & denuo sæpe rogatis, neque gubernari que perspicimus, vel labitur istiusmodi iustitia: sed aliud extra requireret homines, alias civitates. Nos verò qui iure læpæ æqualitatem illam civilem retinemus, a vera prorsus iustitia, cuius exemplum in natura querendum est, alieni erimus? & hoc Philosophus dicere audebit: ac evertere civitates, quas à se purissimum vult esse constitutas? Iure ergo Athenis capitis sæpe demnati, sæpe acti in exilium, & antiquitus aliquot senatusconsultis ab Italia summoti sunt Philosophi. Si verò id, quod dicitur & vult

magis comprobatum est, iustum nihil habet omnino cum na-
 tura commecti, sed opinionibus totum & confessione pluri-
 mum in unum coram cocuntur: expeditior fuerit
 quidem de iusto & iniusto ratio. Sed huc nihil Philosophiam co-
 nstituit aspirare: non enim ad hanc querendam agendamq; iusti-
 tiam definitiones aut precepta Philosophorum, sed sue cuiq; ci-
 vitatis leges & patrij ritus erunt cognoscendi. In hac sententia
 Aristippus fuit princeps Cyrenaicę sectę, nihil omnino natura ef-
 fectum, iniustum, turpe, honestu: sed hec expendi omnia & effi-
 catione. Sensit hoc idem Archelaus Socratis doctor: cui in
 iusticijs consummatio, atq; perfecto fides habenda est, tanquam
 nullam in natura, quam proferre posset, iustitię speciem intueti.
 Eundem Socratis discipulus Aristippus: ut eandem de iusto in-
 iustoque sententiam utriusque interiectum tenuisse Socrate possi-
 mus significari: quum quod alteri tradidit, ab altero tulerit acce-
 pit. Quamquam si Philosophię eum legibus, quod quidem co-
 munitatis intersit, facienda est contentio, quid simile: ut
 hoc eorum exempli causa constituamus, definire fortitudinē
 est nobis animi ferentem aspera, & difficilia constanter, qua-
 tero dicit, & quando, aliaque similia multa, & legis iussa atten-
 dere. Miles qui sacramentum iustum dixerit, ad signa frequens e-
 sse imperia seruat, acie ne excedito iniussu imperatoris: neue
 locum ab eo assignatum delerito, nisi reli petendi, aut hostis fe-
 riturū evasit: qui harum rerum migrasset, mors pœna esto. Non-
 ne a lege hac vobis fortitudo, a Philosophia oratio fortitudinis
 videtur tradid? Eodem modo in cæteris. Est enim gravitas legis &
 auctoritas in iubendo, atque vetando: Philosophię vanilo-
 quentia in hisce rebus omnibus ad disceptationes & verba re-
 vocandis, quo esse nō potest a vera virtute alienius. Marcus
 Cato ille sapiens, qui etiam ex sapientia hoc cognomen invenit,
 atque quum in hanc esset urbem Philosophia perlata, cum Car-
 necidem, & Diogenem Philosophos legatos ab Atheniensibus
 in causa Otropi missos ad senatum, rem suę civitatis audisset or-
 atores, perturbatus eorum oratione, quam primum censuit di-
 mittendos, inventum enim a studijs militia ad eos audiendos
 commectum esse, simulque intonuit, velut oraculo quodam,
 Tunc orbis terrę imperio civitatem hanc spoliatum iri, quum in
 ea esse honos Philosophię cepisset. Neque ille opinione falsus
 est: omnes enim postea huius præstigiaticis, & tanquam venefi-
 cae orati in urbem, industria nerui, & disciplina soluti sunt:
 nec tunc desijt e virtute agere quisquam, quam de ea loqui didi-
 cimus. Sed quoniam nos quidem præclarissimum nomen hoc vir-
 tutis a cognitione hominum & disciplina nō remouemus, quod
 estis omnium vita, tāquam sole e mundo sublato, nedum agendi

P p Iplen

splendide, sed ne loquendi quidem, via & ratio velle patere, quod ante fecimus de sapientia, vt exponeremus, quia nunc se, sententiam nostram, idem nunc conabimur de virtute, tanquam & Philosophorum schola, quorum ego nec probam quam, nec penitus noui artem, ab ipsoq; primo limine remittat, atque ab absurdis sententijs eorum tum iurgantium inter se, tum tumque clamoribus sui repullus: sed tanquam homo in hoc, be diu multumque versatus, in qua quod omnibus assentire verè dixerim, tota mihi & agendi ritè, & iudicandi ratio conuenientia fuisse videtur, tum tractata semper, atq; perfecta. Hinc tur vrbem ipsam si vere, si iure, si merito laudibus effereamus, stitisse eam cunctis nationibus, cum consilij & sapientia plurimum virtute atq; factis existimamus: rectè omnis fuerit ad nostram dispersionem & sapientia, & virtutis species delenda. Vt enim si quis fingendi artem aut carlandi comparare meditatus, melius credo & facilius à Ioue Phidie Olympiæ præstantissimæ ciuitatis debet esse propositum. Quod si in Roma, vel ciuitas potius, quæ hunc murorum cinctum, quam urbem dicimus, incolebat, de principio sibi orbis terræ imperium de signa uir, quarumq; rerum, atque artium vtu, atq; executione illud poterat comparari, eas res omnes artesque adhibere disciplinam, legibus consentire, honore aluit, præmijs corroborare. Idcirco nos sapientissimæ ciuitatis exemplum imitati, sapientiam descripsimus, quæ esset earum rerum scientia comparatarum, quæ communi æstimatione hominū maximi pendet, eas porro res diximus opes, potentiam, imperiū, gloriam: quam in vno fortasse imperio insunt omnia. Sed quia nō sperari peruenitur ad summum, in quoto quoq; virtutis & sapientie gradu insistere exoptandum est. Quoniam verò non in vna sapientie opis tantum est, vt à semetipsa efficere omnia ea possit, cuiusque explere, & consequi beatissimam vitam, nisi ad eius partem quo intendit, tum vias atque itinera, qua ad eum finem perueniunt, natura acris & uegeta adiungatur esse ceteris consultiorem fuerint deliberata ratione: idcirco ad suis omnibus & partibus, & numeris instruendam, quemadmodum in corpore esse manus, sic virtus in animo sapientia necessario omnes & alia infra data est, vis & efficientia quæ iam in animo euitelque, quod quidem sit ad res gerendas natus, vigorque & diligentia naturalis, hanc Græci *δυσέπειρα*, nos Latine, & quidem aliquando

gnatius, nauitatem possimus appellare, in istam illam in-
 uentum peragentē impigrē prudentia decreta: cuius cum in-
 genio, consilijque lumine societas & conspiratio, nimirum illa
 choram illum explicat, consentumque virtutum, quarum Philo-
 sophi diuina rat nomina, uiri fortes rem effectusq; nouere. Nam
 uelē prudentia nauitasque conuincit vel ad labores, pericula
 delectant, uel ad voluptatem, uel ad pecunie usum & tracta-
 mento: ita ita in quoque genere existit, elucetque uirtus, tum li-
 bertatem, tum fortitudo, tum temperantia. Ac ut in eodem exem-
 plo multum: nō fat fuisset profectō urbi huic, nec uidere, sum-
 mo omnium esse expectandum ceteris gentibus imperare, nec ve-
 ro quibus id rebus commodissimē agi & cōfici possēt, etiam pro-
 uocare nisi uirtutem, hoc est, nauitatem, & industriam ad agenda
 uiderat, adhibuisset: quam quōd adhibuit, & quidem ciuita-
 tes ceteris multo magnificentius, iccirco cunctarum sibi gen-
 tum perenni dominarum: imperioque constituto, atque opi-
 bus omnium suae potestatis factis, finem nacla quo intendebat,
 etiam demum ipsa ex sese plurimas, & maximas in omne genus
 humanum uirtutes. Siquidem ex loco & solo hoc, ex his ipsis
 in rebus, nō tam substructione murorum, quā antiquae maie-
 statis gloria & religionis honore munitis, omnis humanitas,
 omnis prudentia, leges, iura, ritus sacrorum, cultusque uir-
 tutum, omnes deniq; optimae atq; honestissimae artes in orbem lon-
 ge & late tutarum inundauere. Hac descriptione à nobis facta,
 quae uera uirtus sit, quōue ea spectet, tanquam ad finem qui-
 dem, & quid sibi porro experat, arbitror uobis esse patefactum.
 Nam quoniam isti finem uirtuti statuunt, si modo serid id agūt, neq;
 illud expectationi nostrae, est sanē causa quae dimoueamus:
 autem enim uirtutis finē, ipsam esse uirtutem. Quomodo hoc nar-
 rant? nos enim satis quid dicant intelligo: ut uirtus sibi ipsa si-
 niat hoc est, ut quae ea, & appetat semetipsam. Qui fieri po-
 tuit uirtute iam nacla, uel agat quicquā, uel moliat ob ade-
 ptionem suā: neq; potius iam contenta, & plena conquietat; ut
 praeter nulla à uirtute, si ita se habeat res, proficiat actio?
 Nam quid ab se egrediat aliquid opere laborisq; propter se sul-
 cipiat: aut cur & complexu diuellatur suo, quo rursus deinde
 acceret ad sese, eū iam in se ipsa posita & locata sit? Nam quos
 nos ista finēs proposuimus, nō illi quidem idem sunt, quod uirtus:
 sed uirtus, est rationes, premiaq; uirtutis, ad quae duce & comite uir-
 tutis, perueniunt. Imperiū, & potestas, & auctoritas, & gloria, opes
 quae multae: uiri cupiditatum, quas in fitas in natura hominis,
 & uirtutis modum gubernat ratio, ut sine damno, de decore ue opra-
 uis suppetitantes, uita iucundam & beatam efficiant. In hac
 uirtute de humen mentis omne intendit prudentia. Iustitia uerō, si

subtiliter tota & penitus introspectatur, nihil aliud agit probis quam ut comparata sibi inter homines auctoritate atque Edictis nobilibus vltro, & premijs cumuletur. Nam temperantia in praeceptis adhibet modum: non odio quidem, aut contemptu ne voluptatum: sed ut sanitate in corpore, tranquillitatem in seruet in animo: quorum altero assequimur ut de voluptatibus liquidius iudicemus, quod ipsum ad gustum eius & necessitatem conducit plurimum: altero, ut diutius illa, & suauis potamus. Vna est virtus fortitudo, quae declinare aliquam rem a sapientiae, & laboribus quandoque tolerandis, periculoque acriter subeundis, parum commodi sui rationem ducere solet: verum tanta est lux eius illius gloriae, quam sibi habere possumus, ut quemadmodum in solis lumine colores ceteri videri non facile possunt, sic splendor laudis perstringat sepe animum fortunarum, sed salutis etiam & capitis cogitationem. Nec verò Philosophi non in fine ipso titubauerunt: iidem enim virtutis finem, virtutem: iidem beatam vitam virtutem, ut vitam statuant voluerunt: quod quidem probabilis dictum est: aliam enim necesse est finem, aliud eam esse rem, cuius sit finis. Beata ipsa vita quid sit, aut ea in quo consistat, quid est tandem ab his communis omnium sententia quasi feritatis lege sanciam in quod intuentes dirigere eodem rationes omnes nostras, & consilia totius vitae conferre debeamus: O consilium & peritiam disciplinam rationem, quae veritatis notionem protulit, & maximis errorum tenebris versatur: & artem bene ac benevolentem vitae se tradituram pollicens, non modo nihil certum nec explorati, verum si quid à nobis vel communibus animis in conceptionibus, vel in ipsa natura, quae omnibus profecto in rebus valet vna plurimum, comprehensum est, atque perceptum, & statum confortis quibusdam rationibus, & fallacibus pietatis argumentis conuellit vltro, & labefactat: ut neque vnde deducamus, neque quò progrediamur possimus vllam in parte conuenire. Quid inquam est ab his in re vna omnium maxima, constitutis vitae nostrae finibus. hoc est, viuendi iure, lege, more, ordine, & modo, fixum, firmum, ratumque statutum, quod sequamur, quod in actionibus nostris, & cogitationibus anteponeamus, ritè rectèque vltimum officium omne expleamus? At quanta in finibus disceptandis & multuantium certamina Philosophorum sunt? quantum ipsi in multis? quomodo varie & dissentientes, & controuersè sententias Voluptatem finem possit Aristippus, & eam quidem, quae sit corporis: quòd cum dulci aliquo, & in uando motu in sensibus percipiuntur, summum in eo existeret hominis bonum. Idem voluptatis nomen in fini statuenda securus est Epicurus, sed aliqua in re ipsa tamen est dissensio. E contrario graues, & feruorem honestam

opposuit Zeno, eamque vitæ beatæ dominam esse voluit: spreuit
 autem penitus & abiicit voluptatem. Neque tantum inter hos
 contrariorum partium duces acris pugna est, sed promouet ve-
 terique acies suas, Cyrenaicas ille, Zeno autem Stoicas: nō vt dis-
 ceptantium numero causâ definiatur, sed vt clamores & iurgia
 arguantur. At Calpho tanquam iudex blandior, litis fugitans, &
 utroque venditare cupiens, voluptatē coniunctam cū honestate
 esse finem: vacillatē cum eadem doloris Diodorus Peripa-
 teticus Hieronymi Rodij sententiā cauta mihi magis, quam
 illius videtur soler: ille enim vna indolentiā summi boni nomine
 commendanda, non tam adipisci bonum, quam vitare studuit ma-
 lum. Tribus autem tanquam finibus contineri beatam vitam, &
 virtus ad eam emicet, & princeps Peripateticę sectę Aristoteles vo-
 luit: vnaque ab illis genera bonorum inuenta, quę animi ef-
 ficit, & quę corporis, & quę fortuna. Contra Euclides Megaren-
 sis quę a Socrate, & quo Megarici Philosophi, summum
 bonum esse quod esset vnum, & simile, & idem semper: nec tamē
 illud modum esse, satis explicauit. Quid aut imparitabilitatem
 Prædicit (eam Græci *ἀπαρτητόν*) aut scientiam Herilli, aut in-
 dicitur Aristonis: aut mentem, aciemque mentis, qua verum
 cernitur, quam Menedemus intulit, & ab eo qui sunt Eretriaci
 appellati ponendis finibus commemorem: Qui quidem fines
 incommensurabiles penē Philosophis sunt: ijdemque direpti sæpe
 Philosophorum inter se contentionibus, sæpe vtro citroque
 finem, nūquā commutati, neuiquam adhuc finium regundo-
 em hinc inde iudicium, nec certam mentionis notam tenuerunt:
 quę magis tantas istorum insantias mirere, possessione neque
 vident, & ea admodum litigiosa: at ita fuisse eorum & discre-
 pantes, ac ferē ad libidinem, contentionis studio, de his ipsis fini-
 bus bonorum effrita sententiā, vt nemo in hercule sit, neque ita
 certare animo, neque oculis vsq; ad eō captus, atq; commuens,
 quia quęcumque partem temere fortuitoq; se mouerit, non in-
 curret aliquam earum, quas de summo bono tractat Philosophi,
 opinionem atque sententiā. Quę igitur grauitas, qui ordo,
 quę constantiā: quid in Philosophia ista vestra tale atq; cuiusmo-
 di, vna ea accuratius versati, aut quietiores animo, aut consil-
 ciores iudicio atq; scientia, moribus ornatiores, sapientia instu-
 ctiores sumus: Et hæc ea est (si Dijs placet) quę nos se erroribus o-
 mnibus erepturam, in viam veritatis inducturam, ad bene beate-
 que viuendum erudituram pollicetur. Simile verō est eximere er-
 rones, & his maxime inuolueret: offerre dubitantibus lucem ve-
 ritatis, & clarissimis vtro rebus omnium tenebras dubitationum
 auolare: tradere vitæ beatę rationem atque regulam, & in ipsa
 consistere in beatā vitā, summa cum miseria, & pertinaciā, tur-

pillimis altercationibus, & maximis contentioneibus confusa
 Que quoniam me bona ex parte vobis demonstrasse arbitror
 iulmodi sint, & quam inania ab his, qui se magistros vel
 doctores sapientie esse, non suscepta solum, verum etiam
 stant, leuiter, contentiose, nequiter & tradita
 parte hac, quatenus quidem pertinet ad mores, satis est
 que reliqua sunt breui iam sermone percuramus. Restat
 pulchella & concinna, non iam illa matrona, sed meretrix
 critica: De qua quid est cur iam multa dicamus? Erenim
 pus suum habet, & propriam subiectam huic arti materiam
 rebus & in natura positam, in qua se versaret, formamque
 alicuius certe excederet disciplina, esset fortassis aliquid
 contra eam serio dicere possemus. Nunc autem quid agat
 suscipit illa iudicis, disceptatricisq; personam, cuius remaneat
 curie? Nullus: neq; enim in albo pretoris vlla mentio, desin
 pit tamen, verum impudenter, neq; adeo huius indignitate
 dentie stomachum vt hominibus, sed vt risum moueat: rem
 falsi ait esse disceptatricem, & de ea re iururam iudicium. Quo
 ter? num Medicos, si quid incidat (vt asolet) controuersia
 genere morbi, & num mittendus sanguis, aut alius ducebat
 hic verum illa diiudicabit, aut falsum. Quo pacto? aut quia
 eam attinet de medicina loqui? An inter Mathematicos? cui
 eius vllam in partem interest, puncta, numeros, lineas, sonos, vo
 tus, interuallaque cognoscere? nam cum duabus cretinis, quo
 nos paulo ante perstrinximus, Philosophie partibus, si quis
 beret communitatis, aut commercij, nequaquam esset illa ab
 partis sue proprijs insignibus, & ipso nomine discreta. Quod
 ego est? nudata rebus omnibus, exclusaq; doctrinis, vt est nuda
 ambitiosa, & in numerum procedere cupiens, format sibi ipsa
 que fingit articulum quandam verborum scilicet: & eorum
 uorum, vt aliquid saltem hoc pacto esse videatur: terminos, pro
 positiones, syllogismosque fabricans, & syllogismorum hebra
 tum simplicium, tum (vt vocat ipsa) conuexorum: quas etiam
 memorie videlicet, & docilitatis causa carminibus comprehen
 dit, sanè quam lepidis. Atqui videamus quam rem agat: Omne
 animal est substantia, omnis homo animal. Quid ad te Dialecti
 ce, homo animal sit nec ne? hoc Physices est, & eius disceptat
 que rerum naturalium profiteatur notionem. Nihil, inquit, aliud
 exempli causa infero, vt argumenti vis intelligatur. Ego res
 res exempli causa affers, vt sciolas amplectare: Agam, inquit,
 alia ratione. Omne b, est a: Pulchrè: Omne c, est b: Pro
 ergo omne c, est a: Admodum. O libidinem effrenatam
 ricandi: tanti ne est hæc perplexa vestra cognoscere? quorum
 cepcio difficilior est propter nouitatem nominum nimirum.

ueritatem argumentorū, quam sit cuiuslibet alterius scien-
 tia in segete disciplina. Similia sunt illa: Si est a, est b: non est, b:
 non est ergo a. Ne sit sanè. Quid enim quoniam quidem à ludo
 literarum discimus, nostra quasi refer: Verum tu grauis planè
 iudex, veri disceptator & falsi, quid habes dicere, cur tua ista a s
 quod veri nos doceat, quum sit inanis tota, nec habeat quic-
 quam in natura rerum cōsistens, quo tanquam fundamento nit
 possit: falsi uerò vitandi, qui nos efficiat cautos, cū si quid ra-
 tione apti illud potissimum agat, ut captiosis & fallacibus conclu-
 sionibus, si cui quid percipuum est, & comprehensum, id in uiro,
 negansque errorqueatur: Vnde enim Socrates? vnde mentiens?
 unde illud Ciceronem, præclara sophismatum, & cauillantium ar-
 gumentorum nomina: nam ignauam rationem (*ἀργὴν λόγον*) vo-
 catur Cicero) optimè in hos conuenire non negarim, veluti è qua
 omnis eorum vita dependeat. Sed quero, num statuum etiam
 non nauis illa yocetorum in portu Athenis, qua uectum in
 Cnem Thesem Minotauri interempto, septem illos nobiles
 patris in partem reduxisse incolumes fama narrabat, sit ne ea
 que fuerat Theci: an prorsus alia: cū quod ex ea ueru-
 tatem perierat, deinceps fuisset refectū: **Quin** & alia hæc con-
 siderata: Est ne tacentem loqui? nequaquam: at cū lapidem esse
 dicunt, tacentem loqueris, ac utè, quid ergo ueracem lapidem esse
 te, ut loquaris tamen, sed que lapidibus digna? Item illud, Est
 ne ueracem iuracem peierare? nihil minus: at qui iuratus se peie-
 ratum, ybi peierat, sanctè iurauit: igitur tu, qui uerit tibi arro-
 gantissimum, horum testium, qui ut sanctè iurent, libenter peie-
 rant, si dem dicto adiungendam putabis? Nam me hercule il-
 ledictissimum: Quo Coriscum uerberari uidiſti, hoc Coriscus uer-
 beratur: Na, at uidiſti oculo Coriscum uerberari. Cernitis ut
 plura omnia in eptiarum sint, nihilq; ab hac disciplina solidum,
 nihil de firmum: neque aliud quid tamen, quod in usum pruden-
 tiamque, aut scientiam nos inducat, sed in ea laqueos tan-
 tummodo & tendiculas confici captandis ingenijs adolescentu-
 lorum: quibus si qua antea ordine statuta sunt, mox desit uan-
 quæ: ut Penelope telam suam ferunt quantum texuisset inter-
 ditæ, eandem nocturno opere retexentem. Eadem quum ef-
 ferret nomina rerum causa indicandarum reperta, primū ipsa re-
 bus omnino prætermisſis, in ipsis nominibus uersandis, ac citro
 utroque torquendis operam omnem sumit. Deinde etiam alia
 dicitur arguere, tanquam ex argilla, & luto, que non rerum nomina
 sunt, sed nomina. Tum autem toto isto in genere usque eò il-
 ludi tortuose, acque ambigè, usque eò sibi in eo uehemen-
 ter placet, si quem inexpectatò, & præter concessorum sen-
 tentiam captioibus includat, inopinantem que irretiat, ut ca-

sum pro casu, genus pro genere, tempus pro tempore, nomen
 nomine permutet sapere, & apertissime atque impudentissime
 uilletur, puertilemque sibi ex hac re gloriam & laudem
 pestui acuminis quarat. Quapropter melius Zeno, quam
 & hic Philosophus, attamen ille melius, quam aut Menedemus
 aut Stilpho, ipsi quoque probati in Philosophia & clari, qui
 rum in his sophismatis & argumentorum fallacis omni
 stria consumpta est. Erenim Zeno, quum dialectico argumen
 to esset ab adolescente quodam lacepsitus, atque uir responsum
 flagitaretur: Amabè noli, inquit, ad studia me puertilitate
 re. Stilpho autem tantum in his nugis posuit, ut capere
 partia, quum admoneretur a propinquis, si quid de bono
 seruatum uellet, extra urbem ut esseret, responderit, omnia
 bona sua secum ferre. Quanto hic arti suæ plus autoritatis
 tulisset, si illaqueasset argutis Demetrium regem, ne quod illi
 stituerat, Megaras urbem opulentam militibus discipiendam pe
 mitteret. Nam Menedemi fertur illud in primis: Alterum ab
 tero alterum est: prodelle alterum à bono: igitur prodelle
 bonum. Dignus cui Rex Macedonum Antigonus, qui in
 Philosophum plurima contulit, nunquam quicquam prodelle
 ut quod non erat bonum, eo illum ne afficeret. Sed hæc frivola
 eaque innumerabilia, quippe in quibus tota ista ars & studium
 situm, prætermittenda nobis sunt: finisq; faciendus, tum quo
 fatis iam de tribus partibus Philosophiæ disputatū est, occupatio
 que inutilitas & uanitas demonstrata: tum ut ne in idem ipsi
 garrulitatis incidamus, quod in his reprehendimus. Reliquum
 nunc est, idque extremum ut videamus quid afferant, non eni
 isti, qui Philosophiæ palam omnem honorem tribuunt, quibus
 illa arbitrantur nullius esse momenti vivere: nam hi quidem
 stulticia dupliciter mulctati sunt, & quod ineptissimis in rebus
 tempus omne suum, & studium disposuerunt, & quod melius
 ipsum quidem intelligunt, se oleum (ut dicitur) & operam per
 didisse. Sed qui cum tantum Philosophiæ non deserant, ali
 ment tamen non esse illiberale hæc ipsa cognoscere: scientiam
 enim omnem in partem bonorū esse: ita Philosophiæ studium
 ut nihil magnoperè profit, tamen nihil obesse: Qui mihi uide
 tur non ea loqui, quæ sentiunt, sed quia si plena manu colla
 dent Philosophiam, sibi lum meeunt, eum cupiant dissimulatio
 veteri ne ipsi quoque ad Philosophorum numerum irratione
 gi aggregentur, si qui præsertim proeclatior iam ætate hæc
 ciunt, nam pueris & adolescentulis (dicam enim ingenue
 sentio) hæc quidem concessa si oportet Philosophos tanquam
 sectandi, omnis enim illam ætatem decet ludus, quod non gra
 uitas ab ea, non consilium postulatur: quin habet aliquam

solent ingenij, aliquod specimen ingenuitatis ista ipsa in pueri-
 ty, ut balbutiendi, sic etiam Philolophandi grata intuentibus
 inchoatio: verum ubi grauiore anni accedunt, diesque
 ipsa vitam affert, alios mores postulat, perseverare in his re-
 bus, & hederis exercitantiunculis serias res posthabere, summa
 non solum ignavia, verum etiam amentia est. Etenim nobis po-
 tior est ante oculos vita communis, quae nos incendere habeat
 hinc, & cupiditate earum rerum assequendarum, in quibus cur-
 sorum studia & cupiditates flagrare cernimus: Sunt honores,
 qui specie ipsa pulchritudinis & dignitatis alliciunt ad sese ani-
 mos nostros, & aduocant: Sunt imperia in quibus constituti qui
 cum Deorum quasi similitudinem videantur referre, fruun-
 tes culta multitudinis, & magnitudine potentiae suae: Sunt opes
 atque diuitiarum, subsidium vitae, ornamentum otij, virtutis atque
 prudentiae necessaria suppellex, solatium in laboribus, auxilium
 in periculis, quarum qui potuerunt, ij neque vllam ipsi frustra
 desiderant cupiditatem, & ceterorum quoque cupiditatibus li-
 berate inferuendo, studia sibi hominum, & voluntates ad quod-
 amque liberit persequendum, adiungunt: Est autoritas, atque
 estimatio, quam qui in ciuitate sua obtinent, sibi apud
 omnes comparata, facilius & rucius, tanquam inobseruatis vesti-
 gij, non intenderint, possunt peruenire: est denique tota illa
 cum splendida, in foro illustri, ad populum gratiosa, in senatu
 grauior, atque descriptio: quae cum sibi in omnes par-
 tes congrua & consentanea fuerit, cumque ea se ingenij, & fors
 non mouerit appetitione, ut beneuolis gratiam, inimicis me-
 ritum possit afferre: neque aut propter debilitatem animi in ad-
 uento recus succubuerit, aut propter insolentiam in secundis im-
 meritatus fuerit elata: sed eum semper tenorem, eam constan-
 tiam adhibuerit, ut neque animo vnquam labefiat, nec consilio
 abutatur: quaedam speciem profert summi & excellentis vi-
 ris, qualem nos omni iam dudum sapientiae laude decoratum esse
 volumus. Atque haec tot atque tanta, quae qui hominis prima &
 praecipua esse negant, homines mihi non videntur ipsi, cum opta-
 bilita ipsa perse, & suapte vi expetenda sunt, tum hoc magis in-
 ducunt mentes nostras ad appetitionem sui, quod omnium stu-
 dij atque votis vehemensissime conquiruntur, incitatur enim
 quos profecto similitudine & emulatione quadam ad id certa-
 tum agendum, in quo videmus ab omnibus certari, ut in eo ma-
 gna prioris vis natura eluceat. Quis enim in stadio currentibus
 hinc ceteris, non continuo ipse animatur ad cursum, ut etiam
 hinc cetero velit, nerui nihilominus venaeque rursus, & tan-
 tum signum expeditantes pulsi vegetiore ad proficiendum con-
 curreat? Quis aut in lachrymis circumstantium siccos, aut in
 Pp 5 plausu

plausu & leticia moerentes tenuit oculos: cui quamuis timidi
 insolenti sonitus tubarum, & Martius ille clamor praedictum
 scentium, militum, non perfudit animum alacritate quadam
 ad eadem arma tractanda cupiditate tacita inuitaretur: Quae
 aut proximorum metus ad formidinem, aut fiducia ad sperantiam
 iecitiae ut breui comprehendam, id quod in sidibus hęc videri
 accidere, ut si contentae duae eisdem tonis fuerint, altera post
 resonent inter se: sic cum in omnibus rebus, quae natura eadem
 municant, cum autem in hominum genere, in quo praecipua
 quam in pulcherrimo & nitidissimo speculo natura certissima
 gna vis est similitudinis, eaq; maxime naturalis: cui qui respa
 re conantur, nec eodem cursu ferri, eadem cum populo opum
 atq; sententia se permittunt regi: ij Philosophiam non laeta
 tia, ut veritas ipsa conuincit, sed amentia & percurritatio
 stantur rationem: Quod si hec ipsa, quae modo numerantur
 eximia atq; ampla, lusu quandoq; & temeritate fortunae
 industrios & laboriosos homines, sed ad delicias ineresq; ab
 runtur, non tantam tamen afferunt iucunditatem, vel illud
 dem studio & labore quaesita: mirabile enim est quanto per
 delectemur, in quibus ipsi laborauimus: & quam omnis magis
 nos afficiat voluptas, quam aliqua molestia antecessit, & labo
 tudo: vel quia omnis boni malique, suavis ac molesti iudicatio
 comparatione quadam est: vel quod bona nostra, quae in ipsa
 nostra affectu sumus, chariora multo nobis ipsis sunt, quam quae
 a fortuna accepimus: nihil quidem natura ut sit fructu molestia
 re iucundius: sed quem in hac tanquam acie populari, in sua
 varietate & copia rerum amplissimarum, quibus quidem inter
 mixtae sine difficultates non mediocres, odia, pericula, contra
 tiones, inuidiae, apere & nauiter versari oporteat: profectio con
 tris cuiusmodi eum esse necesse sit, acrem, firmum animi, con
 lio cautum, celeres motus habentem, non solum mentis acie
 ingenij, sed corporis etiam atq; oculorum: ut rectus ipse & ab
 omni parte munitus, quatenus quidem expedit, inimicis pericu
 la, amicis commoda creare possit. Protrahamus nunc modum
 forum consuetudinemq; communem Philosophos istos vestros
 ut quam Philosophiae debeant gratiam ab ipsa instituti & ab
 possimus coram constituere. Ac primum hos non tanquam ex
 quo Troiano claros duces, sed uti narrat eos esse, qui subter
 ram aliquando fodiendis metallorum venis detenti sunt, sicut
 lentis & horridos, fordida barba capilloque, cadauerosa (ut
 inquit) facie esse reperietis, qui primo sui aspectu moueant ad
 rationem, ut pereorentur homines inter se, illudque Plauti
 habeant in ore, vnde est ista auis: Et hercule, quoniam quidem
 quium mentio facta est, non maiores ad nocturnam mirantur

uoluntatem, quam ad hos barbaros concursus vulgi sunt. Expectat
 ab his nouum aliquid & inusitatum simile habitus
 & coloris, & eius quam gerunt frontis, ac supercilij. At illi tan-
 quam modo de tenebris extracti, ne relictis quidem oculis diem
 & lucem inueniri valentes, perinde ac cunctos paulò antè habue-
 rint participes inaniam curarum, & commentationum suarum,
 ceterum cœlestis aliquid, aut de scientiarum varietate inter
 solios, aut de prudentia inter faruos, aut de iustitia inter eos,
 necum nunquam futurum est iuris partem vllam administrare:
 & hæcenus quidem feruntur, quod ad vultum quidem attinet,
 non vocem: nam odore corporis non sunt ferendi: verum vbi i-
 nter vultum aliquid earum rerum tractandum est, quas vita po-
 puli communis, vsq; eò apparent absurdum in omni genere atque
 incompositi, tantosq; rîus concitant, vt conuerso quodam, &
 pœpetero modo, que paulò antè Philosophi species contra-
 dictionem animi & tristitiam denunciabat, ea nunc rursus pro ri-
 dendo & delectamento omnibus sit. Quapropter mirari satis nõ
 queo, quid Platoni in mentem venerit, Socratem doctorem suũ
 ut temperare: siquidem in Gorgia quasi gloriari videtur Socra-
 tes, quod cum tibus sua prerogatiuam ferret, atque ipsi forte
 contumelice, vt custos esset suffragiorum, punctorumq; numerũ
 ad coactũ deferret, se quod apud id facere nesciisset, totius po-
 puli rîum concitauisse. At qui miserint sanè tunc illi haud iniuria
 inuicem inepriasq; Socratis: ego quod ipse de se hoc prædicet, &
 vult gloriando commemorare, nõ solũm tibi, sed maxima in iustio-
 re dignum puto. Quanquam quid in vno insistimus Socrate,
 cum curiam legamus Philosophorum tantum sibi assũpisse li-
 centiam, vsq; adeo a pudore, a modestia, a communi vsu hominũ,
 ab ipse lege prescriptioneq; natura abfuisse, vt sine vllõ rubore,
 vlti animo abalienati, ea palam in foro ipso, in coetibus homi-
 num facere & perpetrare auderet, que nos in conclusis, & femo-
 rilibus cubiculis vix audeamus: que ne apertè commemorem,
 (equidem pudore impediatur) quum illi homines planè lautj atq;
 inuicem inepriasq; Socratis: ego quod ipse de se hoc prædicet, &
 vult gloriando commemorare, nõ solũm tibi, sed maxima in iustio-
 re dignum puto. Quanquam quid in vno insistimus Socrate,
 cum curiam legamus Philosophorum tantum sibi assũpisse li-
 centiam, vsq; adeo a pudore, a modestia, a communi vsu hominũ,
 ab ipse lege prescriptioneq; natura abfuisse, vt sine vllõ rubore,
 vlti animo abalienati, ea palam in foro ipso, in coetibus homi-
 num facere & perpetrare auderet, que nos in conclusis, & femo-
 rilibus cubiculis vix audeamus: que ne apertè commemorem,
 (equidem pudore impediatur) quum illi homines planè lautj atq;
 inuicem inepriasq; Socratis: ego quod ipse de se hoc prædicet, &
 vult gloriando commemorare, nõ solũm tibi, sed maxima in iustio-
 re dignum puto.

man.

mancipij est existimandum. Sunt alij odiosiores, quidam vero
 concinni esse, atque urbani, primum isti ipsi Philosophi (ca
 modi ea cunque est) non verè, neque ex animo, sed officio
 nis causa dant operam: domi otiosi & desides, in compræben
 ni dediti; semper aliquid librorum in manibus habentes, con
 murmurantes ipsi secum, & tanquam ad ea que legunt acum ad
 mum attendant, nunc collum subrigentes, frontemque & super
 cilia conduplicantes rugis, tanquam scopulo in legendis, & in
 biguitate aliqua offensi, mox continuo exhilarati, nuntiosque
 eantes quod obstructum aliqua difficultate fuerat, ingenuè
 patefactum: interdum constrictis & compressis buccis, im
 tionem in vultu deformantes, quasi præclarum aliquid in
 riant tum maximè atque diuinum: sæpe cogitatione tacita in
 titum oculorum dehi, suffurantes intem oculis, si qui
 prætereunt obstruet se, & diligentius intruatur: ipsi
 culis & corona, vbi ad disceptandum aliqua de re est ventu
 tentione pertinaci tantis rem agentes clamoribus, vt facile ex
 reat, nihil esse tam diuersum, neque tam discrepans, quàm
 Philosophorum orationem: Hi ipsi cum se ad familiaritates ho
 minum, præferuntque locuplerum, & ad conuiuia sodalium
 dediderint, tanta in vtroque, in temperantia feruntur, vt nec potest
 di vnuquam modum, nec liguriendi finem statuunt: sæpe etiam
 madidi vino & semicommes de conuiuio auferantur: atque dant
 vrbanos volunt ostendere, quod nulla salis neque facetiarum
 condimenta, aut apertè & asperè maledicunt absentibus, aut
 præsentibus turpiter & conuiuiosè inuehantur: nec vero hoc
 aliquo oblato non omnia perpeti animum inducunt, que se
 assentatoribus, & lenibus parasitis sæpè sunt proposita: vt non
 obliuos vultus solum, colaphorumque melle perferant vberet
 sed aulas quoque, interdum, quemadmodum poeta ait quibus
 caput suum commicare patiantur. Horum nimirum turba fuit
 Dionysij tyranni refectæ fuerunt, quum ille nescio quibus pro
 ficis pecuniolis, Philosophorum vndique greges atque examina
 in his tanquam regè apium Platonem ad sese illexisset: vbi
 quæso, erat virtus, vbi continentia, vbi illa tantopere laudata
 expedita libertas: quæ prodebant vltro ipsi profectio, quum de
 Sophocleo carminè in domum potestatemque tyranni, hoc est
 feruntur dabant: nempe tota in libellis relicta domi, in qua
 omnis semper Philosophorum sapientia fuit: nullam eius partem
 in animo, nullam in vita gerebant: itaque per abulum contem
 ptumque tyranni, adigebantur subire ea, & perpeti, que ne libere
 quidem mulierculis ducerentur tolerabilia: vt & procumbent
 in faciem adorantium gestu, & in conuiujs nudi, vel multo
 bus stolis induci saltare cogentur: quanquam etiam et eo
 meo

iocro, qui iocis & cauillis eleuare conarentur tantam illam im-
 portam Philosophiae contumeliam. Tertium genus est eorum
 qui ingenio acutiore, animo aliquantum sublatiore à natura
 instructi, quum se de principio vel parentum culpa atque infel-
 ixitate, vel fortuito casu aliquo ad Philosophiam contulerint, mul-
 tumque in ea temporis, optimamque partem aetatis consumpse-
 rint, nec sapientia sibi ex ea comparata, quod verbis & syllogismis
 luculentia non traditur: nec usu, more, studiisque hominum faris
 prospectis, propterea quòd in illo inani studio occupati, feris
 minus operam dare nequiverunt: vbi tanquam è somno exper-
 titi resertere insistant se ad ciuiles occupationes, consuetu-
 dinisque communes, profundunt ex se subito agmen veluti o-
 mium cupiditatum, furentesque ambitione importuna, ac
 incertum in locum quoquo modo ascendere insipientes, non
 callide neque dissimulantes (non enim astute apteque consilia
 capiunt, aut artem vllam nouerunt, aut modum) sed vastè, at-
 que perfacite pertrumpunt omnia caedibus, incendiis, rapinis:
 nihilque sibi faciunt reliqui, dum ad eum perueniant, quem eu-
 perantiam duntaxat exatiandarum causa appetierint principa-
 tum: vt quidem nulla vsquam maior, quam ab hoc genere ho-
 minum pernicietis atque calamitas liberis ciuitatibus & Reipub-
 licae nocetur. Declarant hoc veteres Graecorum historiae,
 quae ex eorum numero multos, quos sapientium nomine in-
 fignos fuisse diximus, ciuitatibus suis cladem & seruitutem prædi-
 cant contulisse: Quorum imprimis vnus è septem Periander Cy-
 prius nobilissimam ferè totius Graeciae altam urbem Corinthum
 sua feru tyrannide tenuit oppressam, vt posteaquam caedes ci-
 uium maximas fecisset, matronas palam die festo atque solenni
 omni mandato muliebri perornatas dispoliasset, sacra profanaq;
 omnia ad suum commodum libidinemq; conuertisset, miserit
 ad arcem nauim onustam puerorum nobilium, qui excecandi
 delectantur, nescio ad quem barbarum regem: quae postrema
 calamitas ciuitati illi calamitas incidisset, nisi eos ipsos pueros
 in nauigando Iunonis Samiae numen, & religionis illius certimo-
 nia liberauisset. Quid illas deplorem omnium artium ingenuarum
 inuenientes Athenas, quae cum è satis amplo potentiae & digni-
 tatis gradu in humilem locum essent deiecta, quum multas do-
 minationes, multos exterorum hostium incurfus, plurimas ini-
 micitiarum regum & finitimorum Philosophorum iniurias
 peruenisset, nunquam tamen adeò grauiter affecta, neque tan-
 tum sine exitu & calamitatibus afflictata, & perdita, quam quum
 in Antione Philolopho in acerbissimam seruitutem fuerunt re-
 ductae: qui homo sceleratus & impius, omniue belua longè im-
 mior, quam stupris, & vi nefaria omnis ferè familias nobiles
 deho-

dehonestauisset: ciues qui virtute atq; ingenio præfate videtur, exilio partim, partim credibus sustulisset, omnium beneque fortunas prædam suam duxisset, permisisset seruis Tibibus & barbaris possidendam urbem, ad extremum obsequium exercitu Romano, L. Sylla duce, maluit ciuitatem omnium carissimam interire secum direptione, & que incendio, quam se ipse cedendo liberam incolumentemq; relinquere. Hæc hæc præclara, atque eximia Philosophiæ istius vestra documenta, & ea virtus hominibus & sapientia traditur: tales ad ipsam artem atque lacte prodeunt alumni, qui nec rectam ipsi viam continentem vllam tenent, nec si ad potestates & ad imperia effugerent, ceteros sinunt tenere. In hac deniq; ars est, & ratio, & collatio, & autoritas bene, beateq; viuendi: è qua qui progrediuntur, se dant in conspectum, aut tarditate ignauiaq; petridicuntur, aut scelere atque malicia nobilitantur. Quamquam quid ego viuendi ratione Philosophiam infector? quum ipsa se meam commendationem esse dicat: vti nam quidem esset, si carius C. ombroto Ambraciota fuit, quem serunt lecto Platoni libere immortalitate animi, vale soli dicentem (vt in Græco Engorgomate est) in mare sese ex altis rupibus præcipitauerit eandem tenent ceteri, neue commendatione tam diuturna indigerent, discederent aliquando è medio nugaces isti, suaq; nos obombrere loquacitate desinerent. Sed forte expectant illud eis duntaxat iuciam, in quo maximè gloriari sunt soliti, infestam in se ipsam inimicam religioni esse istorum artem. Quod mediocriter faciam: neq; vllam in hos ex aris atq; templis, sed suis ipsorum, & propriis ex criminibus inuidiam colligam: simul locum tibi præbebo ostentandi ingenij, in que eo gloriandi, quasi longè à multò plus videant ipsi, quam nos faciamus, qui maiorem virtutis & legibus facile acquiescimus: idcircoq; ob eam rem improbiti ab his, & idiotæ appellamur. Sed per deos immortales, ne aliquis ad spes magnas institutus, qui in hac vanissima, incertissimaq; scientia ætatem rectè conteri putet, qui veras artes, philograuias, occupationes illustres, quibus ad commoda vitæ, & ad dignitates aditus sit, postferendas esse ducat fictis & commendationem non illis rerum, sed voluntarium quarundam opinionum, & mulachris: fora relinquat, vt domi sit deses: constituta virtutum uentium careat, vt cum mortuis fabuletur? ea que sunt, & extant in promptu, ingenio industriaq; parata, contentaminiua, dum quæ vel nusquam sunt, vel si sunt, utilitatem tamen, quam hominibus afferre non possunt, inani studio confectæ. Quæ ego omnia tibi in primis, Sadolete, prouidenda esse cæcos illudq; maximè videndum, ne in tua ista Philosophia, quam cæciororem osculari vnanimem videris, longius progrediare, vt

in ptelem postea referre facile queas. Non ornat ea homines,
 sed contuminat: nec instituit ad virtutes bonum ingenium, sed
 contumit. Quod si tu neque amicorum moribus, neque eis, quas
 supra acueris tam attulimus, rationibus facile cedis: etiam ne
 dem teorum, que in te vno posita, & opinionem principum
 vtrorum, que de teipso suscepta est, falli omnino fines: Habes
 ingenium & clarissimum virum patrem tuum Iohannem, qui quā
 ingenij memorie que gloria, tum iuris civilis singulari quadam
 scientia quum præter omnibus, haud profectò tantum in te ce-
 lantido studiij & laboris impendisset, neque te a se diuelli fuis-
 set passus, nisi huius vrbis, & curiæ commercio, honores do-
 cente, & sortum præmia referre voluisset. Habes patronum,
 ad quem te applicuisti, summa grauitate, summa sapientia, ge-
 neris honore, existimatione, copus, sacri senatus principem Oli-
 uerum Carapham Pontificem Neapolitanum, qui admirabili
 quæ præditus prudentia, docere te possit, que sit via ad nomen
 & ad decus in ciuitate obtinendum maximè accommodata: vt
 tu exemplum degendæ vitæ idoneum quarenti, grauior non
 sit tunc requirendus: que si valere cuncta apud animum tuum
 fuit, neque sanis eorum, qui te diligunt, & fidelibus consilijs
 obliues aures tuas, & auguror mecum certus, & tibi spondere
 non dubito, magnum in te ornamentum domui & familia tuæ,
 magnum amicis commodum, ciuibus tuis præsidium paratum
 fuit. Hæc ille finem quum fecisset, nosque aliquandiu admira-
 tione debet silentium teneremus. Gallus. Quid est, inquit,
 dolere, equid tibi Phædrus videtur, non lubita neque im-
 pudente, sed & accurata & præmeditata oratione ad cuer-
 tum Philosophiam accessisse? Quantum in illo copie, quan-
 tum verborum fuit: Equidem intelligo magnum tibi onus re-
 spondendi esse impositum, neque adeò, quod tam difficile sit
 pro Philosophia, quam contra Phædrum dicere: sed tollen-
 dum est tamen, ne & nostra summa, que nunc pender cum ma-
 xime, per te destituatur expectatio, & tu eam, cui te totum di-
 casti, quam que ego etiam te autore complexus sum, hoc ma-
 xime necessario tempore prodas Philosophiam ac deferas. Tum
 ego, id, inquam, Gallie, tacitus mecum nunc meditabar: nam
 si alius vnquam in dicendo fuit aliquid Phædrus, hodie mihi vi-
 ditur esse se ipso longè fuisse superior: nec verborum solùm vber-
 tate, & sententiarum, quibus omnis eius referta & locupies red-
 ditur oratio: sed quod earum Philosophiæ partium, in quas
 directus est, omnium mihi visus esse peritissimus. Itaq; aut de-
 hinc aliquid contra, aut longius nobis spatium ad cogitan-
 dum sumamus. Minimè, inquit Citrarius, neq; ego a te patiar de-
 nuocem in locam, quam nunc sit, Philosophiam tuam deduci:
 quæ

quæ si tua hac subita dictione defensa, & aduersus torrentem rationis, qui modò ab ore Phædri profluxit, stabilis & fixa tera fuerit, erit causa, cur de illius grauitate & praesentia ple existimemus: si aliquid offenderit, ascribetur temporis inapparitioni culpa, non Philosophia. Quamobrem aggredere quælo, & da te in certamen, in quo tibi, vt ego quidem sentio, nec turpe est vinci, & perhonestum vincere. Conandum autem est, inquam, quandoquidem vos ita vultis. Volumus, inquit Gallus, neque est aliud quicquam, quod velimus potius. Sed etiam astus increbrescit, nec satis iam nobis aduersus saltem in harum arborum vmbra præsidij est, ad villam censebimus tendendum: ibi inferiorem ad partem spatium est, locus quietior, & exædra, huic diei, tempori, & nostro valde opportunus moni. Hoc sic omnibus cum placuisset, paucis sanè passibus villam nos recepimus.

IACOBI SADOLETI EPISC. CAL-
pentoracti S. R. E. Tituli sancti Calixti Presbyteri Car-
din. ad Mariam Massena Volaterranum de Phi-
losophia Liber II.

NON me præterit, Mari Volaterrane, fore non potui, qui, cum ego tantum laboris, tantumque operæ optimis artibus & studiis ponendum putem, plerumque statum multò in his, quam in ambitione honorum, & in conquirendis opibus esse elaborandum: grauius hoc meo consilium institutumque reprehendant, ad eamque me curam atque cogitationem potius opinione sua vocent, vt quum in foro, atque curia versari cum aliqua autoritate ceperim, iampræ à summo principe consiliis fuerim interioribus adhibere: carum vitam sectam studiosius persequare, per quam ad spem honorum, & fortunarum munitur via, aditusque facilis ad amplissimam dignitatem comparatur. Quæ quidem horum reprehensio vix mentis me moueret, si non aut ab leuissimo autore proficeretur populo: aut si viderem, id quod minimè intueor, eos qui ita egerunt, ac popularibus hisce opinionibus oblectati, per ipsos labores, maximasque contentiones ad concupiscendos honores tandem euecti sunt, cum eodem populo in gratia & in estimatione bona esse. Nunc autem quum intelligam id quod omnibus est apertum, quid de istis sentiant homines, qui eius splendorem honoris duntaxat sibi ante oculos proponunt, eumque vnum studio omni inflammati seruantur, illud nec quam attendunt, quod erat hominibus veri honoris cupiditas.

tunc animas ducendum, quanta indignitas sit, quanta abieccio
 animi, ac leuitas in affectando, & ambiendo: non est causa, opi
 net, cur magnopere conturbet vulgi sermonibus, aut cor de ea
 animi constantia firmitate, & decedam, per quam neq; pecunie
 cogenda, neq; honoribus confectandis volo esse addictus. Non
 hoc loco quod mihi & ceteris, qui accuratè voluerunt at
 tendere, perceptum planè, obseruarumq; est: eos esse plerunq;
 totum ambitioforum exitus, vt neminem vel paulò temperatio
 nis, mediocri status sui, minusq; inuidiose fortuna peeniteat.
 Quosquam fortibus quidem, & bonis, & sapientibus viris, qui in
 quatuor honoris gradu collati sunt, & positi, nullam maculam
 vultu oratio mea: sed tamen illud euenire ferè & cernimus,
 vt nullorum sit quam istorum, qui domesticè inanes & vacui di
 gitant, ceteram aliam quandam & aduentitiam dignitatem
 inuenerit expectant, cum angoribus amicorum, tum volubili
 tate, inconstantiaq; opinionum ac voluntatum, vita perturbata.
 Nulla verò alio rationes meas dirigenti, semper id verissimū
 esse vidi est, quod est à sapientissimis proditum: re scilicet fa
 miliaris astra commodè constituta, eisq; paratis fortunæ subsi
 dia, que & ad subueniendum necessitatibus vitæ idonea sint, &
 ab omni infamiaque remota; maiorem quandam nobis
 cum demum & longè diuiniorem sequendam esse vitæ rationē,
 per quam adiuuerunt, non vt honorum insignibus & turba emi
 norum, sed vt ad Deū proximè adiuuere nos possent: quod
 tanta nobis natura est ita insitum, vt qui in aliam partem acra
 tuorem sua studia contulerunt, optimum hi sibi hominis statum
 inuicem videntur. Etenim quis est (modò idem sit qui ingenio
 vegetiore à natura præditus, animum quoque habeat ab his ter
 restribus liberum) cui quum cælum in conspectu sit, & hæc
 cælestia que tanta mente ordineq; geruntur, vt eorū solennem,
 & sublimemq; in summa varietate constantiam, nulla hominis ra
 tione mutari queat: non præclara ipse cupiditate accendatur
 ad cognoscendum, & considerandum? quumq; rursus aciem ani
 mi in hæc humana, deflecterit, tumulumq; aspexerit vaga huius,
 ac fluctuantis, & cum tempestatibus omnium perturbationum
 cæca constitantis vitæ, nō alium sibi potiorem vitendi ordinem,
 alia consilia rerum gerendarum esse incunda putet: quod quidē
 iam est proprium sapientiæ munus, cuius adipsendæ Philoso
 phiæ sola magistra est, aut nullo alio pacto ad eā potest perueni
 re. Quosquam de his quidem que ad philosophiæ officium per
 tinent, deq; eius artis diuinæ ac præcellentis utilitate, atq; præ
 stantia, satis à me explicatum esse arbitror in hoc secundo libro,
 in quo illa à me defensa est, quum esset oppugnata, & repre
 hendita à T. Phædro. Quem quidem ego hominem, Mari, valde
 dilexi

Q9

dilexi semper, idoneumque existimaui, cui hanc potissimum personam imponerem; atque eas tribuerem in sermonibus suis partes, ut esset ille disciplinae nobilissima: acculator enim (ut tute nosti ac optime omnium quidem: quippe quod & municipio, & propinquitate, non nunquam etiam conuincio solebas esse coniunctus) ad obrectandum dictis, & locuturum aliquantum inclinatur: nec tam malevolentia, quam mihi ut videbatur, quam ardore quodam animi, & puritate ingenij: quibus rebus fiebat, ut nullum paulo tantum idemque asperius & mordacius dictum facile posset committere: ceteris quidem partibus officij, suauitatis, diligentiam, & primo quodque erat comparandus. Quapropter nos, quos tu ipse agnoscis ex suis scriptis haud ita tam potest: quae cum magis gregiaque confecerit, orationibus maxime pangendis, quam pronuntiasset: illa tamen nescio quo pacto effusa postmodum, distractaque euanuerunt: iucundum etiam nunc nomen amici nomen, ab obliuione hominum vindicare sanus uisus. Quod idem, si vita suppetet, de eis omnibus studiose inuenimus, quorum nobis in amicitia ipsorum, ac familiaritate & uita animi cognita, & spectata erga nos uoluntas fuit. Etsi quidem orationis, Phædrique consuetudinem dicere, quorum assequi potuimus, in his libris expressimus: Quos ad Mari, potissimum ut mitteremus, quum ingenium tuum, ac uirtus, excellensque scientia artium optimarum, tum sanctorum mores tui, dulcisque illa coniunctio & studiorum, & animarumque summa inter nos beneuolentia nos astrictos redderent, mihi vehementer atque hortata est: amo enim te in generum modum, tuoque in nomine libentissime acquiesco: & in primis habere cupio meorum studiorum & cognitorum, participem. Quare attende quæso, num tibi in his libris Philosophiae uis ac potestas satis diligenter à nobis uideatur esse posita. Ut enim ad porticum sub uilla peruenimus, atque in Xylo loco sanè ameno id temporis & salubri, aduersi consideramus omnes, ceteris in me unum inuentibus, sic ego exortus sum. QVÆ fuerit Phædri nostri in accusanda Philosophia dicta uis, qui orationis cursus, quæ copia, nil me referre nec commorare attinet, ipsi vos paulò antè iudicium fecistis: quippe cuius orationem non uoce, laudeque uerborum, quod ipse in modum iam uulgare & uitatum, sæpe etiam temporis quo suscipitur & simulatur: sed admiratione potius tacita uisus secuti. Nam, ut laus illorum sit quæ quamuis rectè atque cinnè, ex communi tamen, & penè quotidiano more hanc admirationem eorum, quæ hominum uis, ac facultatibus ualeant superiora. Sed quæ huius uel oratio plenior, uel ingenij

prior, & vehementior vobis visa est, hoc mihi grauius onus re-
 procedendi est impositum. Ad eas enim partes repente defenden-
 dis accedere me sentio, quas hic vt oppugnare atque euertere
 facilius posset, assidua iam dudum commentatione se instruxit:
 in quo neque ingenium illius apparationi defuit, nec tempus
 ingenio: quum ego vtroque horum nunc quidem deficiam. Nam
 haecior sum ad excogitandum, quae sint accommodata causae,
 & propter subitam, improuamque dictionem imparator.
 haec illud praeterea incommodum, quod ei succedo statim
 rationis, quae non praeteruolauit aureis vestras, sed in vestris
 animis & mentibus penitus infedit. Vt enim Corybantae, fe-
 runt uamine illo percitos, etiam posteaquam tibi canere de-
 lerant, gerere vsque tamen illarum in auribus concentum, &
 ad eorum modos incitari. Sic non dubito, quin quamuis ta-
 ceat in Phaedro, tamen eius ipsius in intimis mentibus ve-
 hementer agat adhuc, & loquatur oratio. Hanc vim dicendi fuis-
 se in Peleide, qui princeps Graeciae habitus est, aequales tempo-
 rum illorum poetae deprædicant: vt quum concionaretur, non
 solum tonare, fulgere, cedere fulmina, sed post dictionem etiam
 aculeos relinquere in animis auditorum putaretur: quid ergo
 ego praedictae causam, & deseram? Minime istuc quidem,
 non enim viti foret boni, & eius qui se iam diu Philosophiae ad-
 dicit, sed certe iudicio & explorato fecerit: subitè ab il-
 la discedere atque eam summo illius tempore destituere. Sed se-
 quitur officium, opinor, vestraeque vna auctoritati, qui hoc me depo-
 nit, poterabo: quum praesertim sperem, atque confidam, vos
 non hoc mihi quod impositis, eosdem etiam esse subleuaturus.
 Nam si in aliqua populi concione, aut corona cuiusque modi, di-
 ceretur mihi contra Phaedrum esse, nae ego verbo hincere non
 auderem, non quod diffiderem causae, quid enim vetius, quam &
 iustae & defendere Philosophiam, cuius usus atque tractatio
 Deorum vix est similima? sed quia concitatos iudices extrimefce-
 ram. Nunc vobis duobus doctissimis, prudentissimisque iudicibus
 in pace & silentio suum obtinebit locum veritas. Itaque Phaedro
 nostro eloquentiae palmam dabimus, vt suum veritati honorem
 non negemus: Est enim veritatis tum noscendae, tum agenda gra-
 uis atque nauandae studium profectò sapientia. Vtemur enim hoc
 in Philosophia verbo, tamen in eo Phaedrus faceret vos admo-
 dum & celeberrò eluserit. Sed qui duas haec res arcta naturae co-
 gnatione inter se coniunctas, eloquentiam dico & sapientiam, quan-
 tum utraque, res perfectio quaedam, & altera mentis virtus est, altera
 rationis, diuelli primus & separare est ausus, siue Leontinus
 siue Gorgias, siue alius quis: maximam is profectò semen-
 tam malorum omnium in humano genere iecit. Primus enim

Qq 1 docuit

docuit, id quod omnium rerum est deterrimum, mentis
rem: aut si omnino virtus mentiri non potest, nec fallere
modi personam sustinere, instrumentum certe primarium
tis, ipsam interpretem animi & mentis orationem, fallere
pere vultus coegit, ut quum à vera sapientia non esset pro
assimilatione tamen imagineque sapientiae, quam plerumque
fraudem & in errorem induceret. Ex quo linguae concupiscentia
fidio; ingens haec, quam cernimus, in omni vita semper
perurbatio. Fraudes enim & malitiae omnesque fallaciae & o
mentiendi artes hinc exorta; hinc sese in hominum studiis
resq; profuderunt, omnis inquam hinc fallitas, omnia
scriptio, & insidiae omnes, ab hoc primo erroris fonte man
re. Nam cum ex duobus inter se quasi de regno decernimus
teritum in nobis dominum constituere nos oporteat: ma
tionem velimus tanquam aliquem Deum, sine cupiditate
uti belluam quandam: non tantum in eo mali est (quod
medioere illud est malum) veruntamen non vltq; eo ut potest
pestem perniciemq; communem, oppressam plerumq; & per
meliorem iacere partem, insolentem autem cupiditatem ma
mo dominari, quam illud est & horribile, & exitiosum, in
sepe instructam cupiditatu fallacis, perferre foras mendac
gationesq; perinde vt à sancto & legitimo iustus regis ac ma
improbissimo tyranno, ipsa videlicet cupiditate, multa in
quiritatis & veritatis fucatis coloribus, calidas suas machina
nes depingat, quo labefactatis bonorum consiliis, corruptis
cta & imminuta autoritate, aditum sibi ipsa ad omnium
patet facere possit. In quo mirari satis non queo, non tantum
eiusmodi homines, quum tantum virtutis simulatione probare
se putent, quum se plus arbitrentur vera virtute esse pro
ros. Sed vt ad naturam redeamus, nil potest esse tam copulatum
inter se omni necessitudine, vinculoq; natura, neq; tam con
tens, quam aut cum affectionibus animi vultus, aut cum vultu
ratibus sermo: vt enim lætitiis mœtioresq; intestina os frontis
oculi, sic voluntates & consilia lingua continuo refert, quae
ficio fungi ritè atque legitime, suumq; planè illud munus
velit, non solum verè & incorruptè consilia mentis, atq; de
reddat necesse est, sed qualia etiam illa intus sunt talia et
proferat, atq; exponat: quod in vitro defecerit, dedecus ibi
existit, & claudicatio: hoc est, non integrum illa, sed man
officij munus assequitur. Itaq; & ampla magnitèe differre
debet, & copiosa largè, & alta sublimiter, renua subillire, ma
ra dolenter: deniq; vt quo habitu intus ornatus animus, & co
bus copiis instructus fuerit, talem cum extrà efferat, & repro
ter oratio. Hanc speciem eximia perfectè absolutèq; lapidat

que in possibilibus vite nostrae ducibus, mente, orationeque; videli-
 cet, & in eorum inter se concordia, & conspirationeque; consistit, si
 quis faciem esse & in promptu omnibus puret, nempe ille fallax
 erit. Omne enim praecelatum rarum, & quae communia cunctis ef-
 ferunt, nunquam in magno honore sunt habita. Sed est tamen
 adhaerenda, & adhaerenda ordo quidam, ac modus: ut si ad
 tantum perveniri non possit, in eo quod quisque adeptus fuerit,
 cum quadam prudentia, moderationeque; versetur: neque se amplius
 abinde, quam quoad idoneus est prestare. Hoc enim qui sic e-
 git, ut totam sapientiam non possideat, non minimam is tamen
 partem fuerit consecutus: intelliget enim quid sit illud,
 quod in quaque re est decere: quod unum est praecipue sapientiae
 omnium propositum: nolle enim, & tenere quid in quaque re deceat,
 maxime proprium putatur esse sapientis. Qui ergo ad summam
 sapientiam omni studio contendens, aliquo in inferiore gradu
 retinet, & mediocritatem in ea fuerit assecutus: vel cum in al-
 tera illius parte se exercuerit, alterius factus sit expertus: ut si
 cogitando quidem eruditus ac prudens, idem in eloquen-
 do infusus atque imperitus sit: aut contra, quum abundet oratio-
 nis copia, magnarum tamen rerum cognitionem non teneat: is
 se habere se suis continetur, nec in ea parte studuerit se iactare,
 cuius se imperitor: sapientis ille laude & existimatione non care-
 bit. Non enim exiguas in sapientiae laude possidet partes illa vir-
 tus, quae a temperatione, & modo, praecelato quidem vocabulo, est
 appellata modestia. Ac ut in aedibus atque templis, etiam si magni-
 ficentia abest, saepe tamen opere in parvo decor nihilominus ele-
 gantique artis apparet: Sic angustioribus interdum hominum
 ingenij, & facultatibus, sapientiae aliquis radius potest
 intus fieri. Si qui non maximis fuerit ingenij opibus praeditus, is
 concubuit semetipso, nec ultra id quod potuerit, progredi erit
 coactus. Verum ut horum numerus existat aliquis, qui mediocri-
 ter effecti sunt sapientes: ad illam quidem summam & absolutam
 laudem accedere sapientiae, paucis adhuc est datum: quorum ni-
 mirum nomen collimus tanquam consecratum immortalitati.
 Ac ut omnium de eis loqui, quos non ex ipsorum scriptis, sed
 aliorum testimonio cognovimus, & Graecae, & Latinae nobis indi-
 cavit: licet ut de parente totius Philosophiae Socrate, de Anaxa-
 gora, de Empedocle, Democrito, Pythagora, Varrone, Nigidio,
 atque compluribus: isti ipsi quos nominamus, quos mirantes legi-
 mus, quos in manibus semper habemus, Platonem dico, Aristote-
 lem, Theophrastum, Ciceronem, & reliquos, qui ad horum prin-
 cipum emulationem studia sua contulerunt: quales tandem nos
 habemus, & cuiusmodi videntur? nonne eximij, nonne admira-
 biles, nonne undique atque in omni parte summi, atque per-
 fecti?

fecit? An aliquid est in illis præterea, quod requiramus, quæ
 ut tabulæ egregiè pictæ luce atque die, sic istorum increduli-
 rerum prudentia, orationis lumine longè sit illustrior: qui
 implent sensus, animosq; legentium docendo, & disputando,
 neq; ad intelligentiam rerum quicquam mens nostra, neq; ad
 cunditatem animi amplius auris requirat. Sed ut ceperam dis-
 re, qui ad hoc fastigium ascendere nequiverunt, si ijdem in
 genere quisque, modesti prudentesque extirere, non carere
 parte merita laudis. Qui verò quum totam sapientiam per se
 neglexissent, & ad captandas magis opiniones vulgi, quam ad
 veritatem doctrinæ se exercuisent, maiores tamen quædam
 videri studuerunt: hos video ferè in duo genera esse distri-
 Alij enim rerum omisâ & posthabita cognitione, in verborum
 tum ipsis, & in quodam loquendi artificio elaboraverunt: ut
 præ studio percipiendæ doctrinæ, excolenda oratione magis
 sunt exercitati. Quorum utrorumque non mediocri erroris
 ad inspicendam sapientiæ vim, obtusa atque hebes mens contra
 extitit: quanquam priores quidem illi malitiæ, inscitie potius
 riores magis sunt arguendi: hi enim non tam a fasti mediocri-
 dius, neque tam vafri, qui diuinarum rerum atque humanarum
 notitiam professi, à cultu & elegantia sermonis longissimè
 sunt, quam incomprè & ridiculè in liberaliores cæcus secleratus
 ipsi videris: in eo quidem admodum nobis odiosi, quod liberis
 tidie edendis, & conscribendis, semetiplos nobis, & opinionibus
 nostris intrudere conantur, vimque quodammodo scilicet in
 dent afferre, quod de illorum bene ingenii existimemus, quæ
 imprudentia labuntur: non enim vnquam mihi, neque cuiquam
 præterea (ut ego quidem arbitror) ingenuè in studio persequi
 poterunt, ut cum barbara & lutulenta vrantur lingua, generis
 scribendi adhibeant inconditum, & illiberale, iusticiari debent.
 Græca aut Latina eruditione esse præditi: quam neque id, quod
 sapientiæ proprium esse diximus, videre in re quaque quæ
 ceat, in ipso primo aditu sui conatus intelligant. Nam quæ
 rum ista esse sapientia potest, quæ prima egressione è penetra-
 bus suis, ut primum in conspectum hominum proditura est, im-
 piter sese in oratione ipsa dare, progredi que indecorè ante
 uertit quidem? Atque hi tamen, cuiuscemodi ipsi sunt, magis
 multò sunt nocentes, atque malefici, quam illi, qui ex ornata
 lo, copiaque verborum, doctores se sapientiæ populis suæ pro-
 fessi: maiore enim ij perfidia instrumento ad evertendas ho-
 num fortunas parati accessere. Rursus que hi dupliciter autem
 cum se ad Rempub. gerendam contulissent, propter vberem
 elegantiamque sermonis, fide sibi prudentiæ atque virtutis
 populo falsò comparata, ciuitatibus suis plerique exitio fuerunt.

Ego in primis malo, & rhetorum orba veris sapientie dotibus eloquentia, non illa modo tot præstantium ingeniorum educitricem Athenæ, sed cuncta olim Græcia planè concidit. Aut qui non tantum habuerunt roboris, vt se regendis & moderandis hominibus, sed etiam idoneos, ij fordidiores etiam fallendi & decipiendi artem securi sunt: vt cum per omnem vagarentur Græciâ, velle se ad se vanis pollicitationibus allicerent, quod his se vitium gubernandarum ciuitatum, & illam præcipuè artem dicuntur traheuros, per quam scirent illi & tenerent, quemadmodum quis infertor (sic enim loquebantur) dicendo fieri superior posse hoc est, quemadmodum falsitas veritatem, & auitatè autè magis iustitiam in iuria ipsa superaret. Sophistæ hi nominabantur: quorum quondam multitudine & cætib. vetus Græcia abundauit, non enim: eorum aliquandiu in magno honorè est habitum. Sed quam hinc illi ciuitium rerum peritiam, virtutisq; & vitij profuerunt notioem: ipsi verò moribus atq; vita à contemptissimo quoq; nil differrent, sprete postremo ab omnibus, atque hinc hederunt locum Philosophiam vituperare volentibus, vt id maxime secundo populo facere possent: in quos extrema in oratione, nec quidem persubdente, inuectus est Phædrus: qui si has habuerunt Philosophias falsa appellatione in nomen sapientie tenere inuidentes, sumpsit sibi vituperandas, adscribat, licet ad hanc sententiam opinionem etiam meam: sin autem id molitur, & agitur omnino abijcienda sit, & repudianda Philosophia, nō est nobis committendum, vt desertam illam & indefensam relinquamus. Naucos hercule, inquit ille, hoc etiam restat, vt pluris iam pro vna Philosophias habeamus. Non ita res sese habet, inquam: nec tu idem multitudinem artibus ipsis attribueris, sed facultatibus potius eorum, qui dissimiliter illas tractant, atq; suscipiunt: omnis enim ars vna in sese, simplexq; semper & eiusdem modi, non eodem tamen modo adhibetur ab omnibus: quod ne longe abeat, quæ ipsius arte potes, Phædre, perspicere: quum enim te utarum nobis præbeas grauem, atque magnum, quod idem facere nituntur in hac ciuitate permulti, quid causæ est, quod te dicere cœcuntur omnes vndique, attendimus, admiramur, etiamque eloquentie fulmina quasi extimescimus: quod sentimus idem viderent nobis in Camillo Porcio: est enim ille ex tua & disciplina, & amicitia tibi in hac laude geminus, ac prope par. Lauentium autem Colaianum, & hunc stultissimum omnium hominum Pionem, qui obsoletis & horridis confectis vocabulis, laudem in his dicendi se asscutorum putat, etiam eludimus, atque aspernamur. Num tu hanc varietatem & discrepantiam arti, ac non hominibus ipsi attribuis? Omnis ars, Phædre, quæ quidem di-

Qq 4 gna

gna hoc nomine sit, vna ipsa in sese, & sui vndique similitudine illorum, qui eam tractant, dispares aliquando habere videtur formas: quum ita, vt sit, variè ex ea ingenerentur, ab aliisque rectè exerceatur illa ars, ab aliis perperam in his munus ipsa egregiè tueatur suum, in illis minus ad quod quid obstat, quin tollatur omnis controuersia: & quam ego Philosophiam veris laudibus extulero, tu malos Philosophos iure redarguendos ducas: Nequaquam hoc fecerit, inquit, ego enim illam ipsam accuso, quam tu necessarium est condonare huicmodi nebulonum & nugatorum esse velutim. Hostis, inquam, Philosophic es Phædre, apereq; inimicissimes inimicitias. Sed quoniam video te nullam omnino rem, quæ tui admittere, quæ nomen modò Philosophic carere non aliquo pronunciet: aggrediar ad defendendum, si pariter de meo officio fuero præfatus. Etenim ego quum plurimum te amo, idq; merito tuo: multa enim signa vicissim tu mihi, quæ ea obscura, amoris tui erga me tribuisti: & in his hoc recens, quæ Curtianum meum carmen humanissimis verbis profectus est tum mihi illud in te vsu venire experior, quod vilius vnaquam familiaritate æquè sum delectatus ac tua: nihil enim fieri te aut amabilius potest, aut salius: quod si ita non esset, tuum nomen excellens ingenium, tua egregia virtus, humanitas, iura non solùm meam, sed omnium tibi benevolentiam facile conuinciant. Quod autem me sæpe & multum monuisti, vt ad Philosophic studio ad grauiore res tractandas me conuocares, probasti mihi in eo tu quidem studium & voluntatem tuam, consilium verò & iudiciū non ita: non enim si tibi omnia amicitia officia præstare debeo, quod faciā equidem semper, & si etiam scilicet, ideo tuis etiā opinionibus annuere sum oblitus, ut affertur, totis esset, nō amici sic agere, tibiq; ita obsecundare, vt cum me rectè ac commodè tutari possem, tuā potius sententiam sequeretur atq; amplexarer. Illud cum dolore aliquo fero, quod video esse hac causa necessariū, vt mihi tu oppositus sis, quem refellere coner, in quo tu meliore multò conditione vltus es, qui tibi Philosophiam quam oppugnares, nō me ipsum proposuisti. Quamuis si redarguendi causa acrius agere interdum fuero coactus, quæ vt bona tua cum venia facere id mihi liceat: non enim tui defendendi, sed eius confutanda rationis gratia, quæ ex ore tuo meliorem Philosophiam vt euerteret, equis vrisq; conmixta est: vehementius mihi nonnunquam erit agendum: quod tu in bonam partem accipies, mihiq; pro veritate, tanquam pro patria propugnanda hanc curam, & hoc studium etiam adscribes laudi. Illud item pro to, si contigerit aliquo loco, vt mihi de te quapiā interrogaueris.

quod vides in tam graui causa fore faciendum, facilem te
 respondendo, & clementem praebeas, Interrogas licetbit,
 sed parcius: nam ego audire continentem orationem ma-
 lo. Geram tibi morem, quoad potero, inquam. Sed vt nonnun-
 quam opus est in ea disputatione, quae ex contrarijs partibus de-
 cenditur, inueniendi veri causa interrogare, & interrogari, refel-
 lere, & refelli, quod aliter sapere nihil expediri, nec ad exitum com-
 mode deduci potest. Sic illud non solum Philosophia, verum ho-
 minis etiam mediocriter eruditi prudentia indignum, vtrumuis
 aliorum cum iracundia, aut cum pertinacia efficere. Enimvero
 vnde ego nam potissimum ordiar? aut quod initium mea ora-
 tionis summa? an ab eo sapientiae verbo, in quo tu omnium sale,
 cum quos illos septem, tum Philosophiam omnem eludendo
 cogitasti? in quo et si nos mirabiliter delectasti, vel varietate re-
 rum earum, quae a te ipso proferebantur, vel lepore sententia-
 rum tuarum, quod pace dixerim tua, fluctuare interdum, cursus-
 que magis & copiae, quam aut distinctionis aut ordinis cupida,
 ferri tibi torrens videbatur oratio. Quid ita, inquit: aut quae
 tibi ista fluctuatio? Quia, inquam, quum temeritatem illo-
 rum, & arrogantiam reprehendebas, qui primi sapientium sibi
 vocem & professionem vsurpassent sapientiae, nimiumque sibi
 eos, & quod ferri non posset, appetij se dicebas, ea re quidem,
 quod (ut aiebas ipse) nihil sit omnium rerum neque in caelo, ne-
 que in terra sapientia diuinitus, mirabilem quandam rem profe-
 ctus & ceterarum omnium longe maximam, huic sapientiae ver-
 bo constituebas subiectam. Rursus vbi eorundem leuitatem &
 incertam iradebas, qui professionis suae titulo inflati, & tumidi,
 praeterea ceteris se arbitrantur, propter illud vnum sapientiae
 nomen, quod in reliquis omnibus etiam abiectas & ignobiles con-
 uertere aetas, laborumque sapientiam in eo & Homerum testem
 adducebas, nihil huic voci relinquebas subiectum quod aestima-
 re illa videretur dignum. Ita quum duabus distinctissimis in
 rebus, in extrema atque primaria, altera porro abiecta atque igno-
 bili, eodem sapientiae nomine uterere, quid mirum si fluctuare
 multi oratio tua, nihilque stabile & firmum in animis nostris con-
 firmare videbatur? Atqui ignosco equidem: sunt enim ista rhe-
 torum: pompam quarunt & gloriam, nec tam exactam in au-
 ditionum animis earum rerum scientiam, quas tractant, quam
 tuas temporis postulant opinionem: non enim docere propo-
 nitur illis est, sed mouere. Itaque nullis certis in dicendo finibus
 continentur, quoque fusiores, & abundantiores semper sunt, vt
 in quibus vicini terminos, sic isti vocabula, rerum notas confundunt:
 namque vnus verbi inuolucro plura complectentis, in quam
 modum est, vbi fuerint partem: tum vbertate & copia, nu-

Qq 5 micro-

meroque bene composita & iucunda orationis in auditorum animos influentes, vim sapenunero afferunt veritati. Cum haec omnia Philosophia, rem ipsam aperit, ambigua distinguit, vult, inuoluta euoluere: hoc ipso tamen imbecillior, quod videretur acerrima inter sanguine coniunctos eueniunt dissensiones ista ab ea, cui germanitatis vinculo coniuncta fuerat eloquentia, deferta, non modò minus habet splendoris ad illustrandum, vitium ad confirmandam virtutem: sed eius ipsius eloquentiae inimicissimos impetus vix ab se se potest propulsare. Quo magis dissidio, vt antè dixi, magna hæc, quam cernimus, in omnia exorta est perturbatio, quod si mea vox vniquam quiquam habuerit autoritatis: omni ope adnitatur, vt omnia, suis partibus, diuisis perfecta, integraque sapientia, ingenius mentibus, restituantur. Ergo in nomine sapientiae ambiguus Phædrus: Quid in ipsa Descripsit enim ipse sapientiae quoque formam veteris illius proximae. Audio: Sed tamen eam totam è vulgi iudicij esse sperari voluit. Vnde tantum repente in vulgo aurotatis: Nam de hoc loco quaero, Dixeras illos septem, si populorum suffragio dicitur essent sapientes, non habere eos causam iure gloriam, propterea quod stultorum de sapientibus iudicium nullum erubesceret. Quo pacto igitur qui de sapiente nec iudicare quidem potest, horum iudicij nisi & opinionibus, ea sola iudicabitur sapientia? Sic enim (si memini) possum abs te est: Quoties enim bonis numeratit populus, & quae studia eunq; magni fecerit, in his necesse esse apprimè versari sapientem, si velit esse sapientem nec eum à populi studijs, & voluntatibus vel tantulum distorere. Quid habet igitur praelari ista sapientia, si nil aliud ipsa dicit, quam vulgi opinio? Nam nos quidem cum notionem sapientiae, quae in animis nostris natura infertur, ipsa nominali voce exornata, cogitando pertractamus: proponimus nobis longe praestantius quiddam, quam quod assequi, quòque aspirare vulgus ipsum facile queat: Ipeiemque eam in animo informamus, in qua nihil temeritatis insit, nihil festinationis, nihil inconstantiae: quae quidem vulgi & populorum vitia sunt notissima. Neque est quicquam versatus inter homines, & qui ipse modo sibi uotis sit, qui aliam formam sapientis mente concipiat, quam hominis grauis, atque firmi, nequaquam pro temeritatibus vulgi sua stultitia regentis, sed ipsius vltro moderantis, vltro cohibentis populum, si populus autore eo vti ad capeienda rerum gerendarum consilia velit, sin minus, sententiam tamen suam praestantis, aere populi. Quod de Phocione claro Athenis viro memoriae pretium est: qui cum reclamante populo Atheniensis, dissuasor in illius belli, quod post Alexandri mortè aduersus Antipatrum & Bereniceos, duce Leosthene, gestum est: resque initio prospere Athenas

conueniantur, effectq; ob eam rē in lætitia & gratulatione ciui-
tas interrogatur eequid illa sic cecidisse moleste ferret, que con-
tra eius sententiā suscepta essent? Nequaquam, inquit, verumta-
men ego in sententiā mea nihilominus permaneo. Satis delecta-
tio est eo responso vir prudens, non ex fortuitis eventibus sapientiam,
atq; ex leuitate iactationeq; populari, sed ex grauius certis que
causis pendendam esse. Et sanē quidem illius exitus belli Athe-
nensibus exitit calamitosus. Atqui talis nobis ob animum verita-
tem sapientem, qui frenis sepe quibusdam quasi continet populum
interire uentit in ea, que concupiuerit: nō qui conuellatur vitro
ipsi, & suscitatur a populo: quia specie quidē in sapiente, nihil nec
cogitari potest indignius. Tu cōtra, nouo de sapiente iudicio ve-
ro nihil que neque rectum, neq; graue existimas, quod non a po-
pulo probatum, adscitum que sit: vt tibi in hoc paulisper as-
seruam, quid verius sit, mox uidero. Agē sanē, sit munus pri-
cipuum sapientię studia vulgi persequi. Rationem atque tem-
peratam fungendi muneris quaro: non enim semper (vt tu ipse
sequeris) modo eodem conuenit: Quid ergo? quum vulgus
semper vacium incertumq; sit, atque vt in curiis & fretis vada-
rum illud est consistatio, fluctusq; fluctum identidem & im-
pulsus, & reuocans, sic temeritas populorū incitata & volubilis,
conuulsis eluti atq; frangat sepe numero, impediaturq; semeti-
psam quod erit populo tempus, iudicij faciendū, ferundaq; de
sententiā sapientiaque sententiar? Tum ne, cūm repentinō
alioquin studiorum motu incitatus, ad appetendum aliquid fere-
re effusus. An potest, cūm reprehensio errore, vel etiam sola mobi-
litate pernitens, repudiabit illud quod pauld antē intenderat? In
hac inquam varietate, & in his errantibus, populū opinionibus & stu-
dijs, vt tandem quasi æstum sequens sapientia, ius suum & no-
men tūc obtinebit: vt de Q. Fabio Maximo legimus, eo qui bel-
lum cum Annibale gessit. De quo Ennius,

Non pendeat enim rumos ante salutem:

Et q̄ magis magna est, viri nunc gloria fulget.

Atque gloriam ille istam fuerat adeptus, quod a populū voluntate
dilectus, fortunam Reipub. in discrimen prelij non adduxerat,
ob eamque rem ab eodem postea populo sapiens est iudicatus.
Quaro igitur, quando sapiens? quum populū & militum inci-
tatis ad pugnam studijs oblittebat, & quia minus illorum cu-
pulari obsequeretur, suæ famæ & dignitatis detrimentum ac-
ciperebat? At non hoc modo pendeat ē vulgi opinionibus sapien-
tia. An potest, cūm cunctorum voce & concursu maxime laudatus
obsequod lenia vulgi iudicia contempserit, sumq; ipse iudicium
numquam retinuerit? At hoc posteriore populū iudicio, id quoque

est

est ab eodem populo iudicatum, nequaquam esse sapientis
 peritæ multitudinis studijs obsequi, nec consilia sua ex populi
 opinionibus moderari. Ita inanis in omnem partem sapientis
 iudex est populus: minimeque idoneus, cui hoc tantum munus
 committatur, atque id decretis non solum grauium atque pre-
 dentum, verum etiã suis. Verum hoc fortalsẽ haud ita vult pla-
 drus, neque omnibus ipse populi scitis sapientiam admodum
 ea sola in hanc laudem recipit, quæ non mobilia & vagabunda
 ma, constantiaq; sunt, nec vlla vnquam vicissitudine permuta-
 tur: ac ne multis, ad ea bona nos reuocat stabilia atque certa
 semper populus maxima iudicat bona, diuitias, honore-
 ria, voluptates. Huc enim conuersam omnem vult esse sapi-
 entiam, ac in his potissimum appetendis, cum populo eam senti-
 rentire oportere: munusque sapientis præcipuum esse, vt re-
 is ad scẽ omnia quæ concupiscat populus, partesque suas in
 longè principes esse studeat, neque alium esse arbitretur, quibus
 potiarur, se ipso digniorem. Quod si ita sit primum, qui con-
 nit, eundem populum, quem temeritatis & inconstantie plu-
 matum rerum arguas, atque condennes, repentẽ vna certa in
 & ea quidem maxima, idoneum statuere sapientia autorẽ? Quis
 hoc sic diiudicauit? Quis distinxit? Quis has veluti pronuntia-
 sic partitus est? vt ex eodem autore que procedunt, horum par-
 tim sapienter decreta existimari debeant, partim stulte. Den-
 si hæc semper fixa de diuitijs & voluptatibus populi est opinio
 quomodo tu non frustra illam nobis imaginem ante oculos
 finxisti, qua paratum ad subitos excursus sapientem confite-
 bas: cum quidem eum veluti Scythiam abiecem, aut Nomadum,
 cui nullum vsquam certum domicilium esset, tanquam in hanc
 collocaisti, ad proflindum attentum: vt simul atque populus
 nouo astu aliquo cupiditatis effervescentes, delabi quopiam, con-
 fluereque cõpisset, eodem ipse præcurrere & adulari niteretur.
 Quid inquam opus fuit hac mobilitate, & hoc tanto excubantia,
 vigilandique negotio? & cur non protinus sapientem in ipso
 opum & voluptatum regno constituisi, fruentem pacato animo
 eius rebus, in quibus fructus sapientia præcipue cernitur, nulla
 cuiusmodi accipi cura distractum, tanquam relictilurus aliquan-
 do populus decretum suum, & de huiuscemodi bonis sententiam
 mutaturus sit? Jam illud quidem, quod maxime ad rem perti-
 re arbitror, quarendum in primis mihi statuo, Vnde tanta
 estimatio huius bonis: Ex ipsis ne? hoc est, ab ipsorum conditio-
 ne atq; natura, vt sint ipsa perse & sua vi aestimanda? An à populo
 eò quod populus illis hoc tantum autoritatis attribuat: Si non
 ipsis, quoniam sapienti opinione populi multitudiniquẽ rationem
 fuerit opus? An dubium id est, quin ipse melius & consideratius

multo, quam imperitum vulgus solet, de eo quod bonum est,
 contentus sit, & iudicaturus? quippe cum sapientia in primis
 sit, non aliena eam sublequi, sed sua ipsam iudicia proferre, quae
 alij potius sequantur: aut ne nomen quidem suum ipsa retineat,
 si in iudicando alijs concesserit. Si verò bona illa magni iccirco
 laudanda sunt, quod eadem plurimi sunt à populo, nullum erit
 illorum veritate neque natura, sed tantum vulgi opinionibus bo-
 nam: ita in bonis existimatis & opinatis, non in ijs quae verè bo-
 nificant, egregia ista popularis sapientia enitebit. Quid ergo illa,
 quae vera bona sectatur, & in illis appetendis virtutis iudicio non
 fallit, neque imperitorum, sed suo: quo tandem nomine fuerit
 appellanda? Num ea quanto indignior habebitur, quae sapientia
 obtinetur? & iccirco eam popularis sapientia anteibit,
 quod haec veritatem bonorum amplectitur, illa ipsa duntaxat
 opinionem? nisi foret nullum omnino re & veritate est bonum,
 cuiusque boni ratio ex sola opinione existit. Quod si ita esse sul-
 comit, rursus Protagorea ratio inducatur necesse est, nihil re-
 pugnet, neque natura verum, neque bonum esse: sed quale
 cuiusque quid videatur, id illi tale existere. Quae positio Sophista
 no placuit (vt tum habebatur) nobilis, diu & multum in Graecia
 usitata, ad extremum doctissimorum disputationibus fracta, at-
 que concitata est. Etenim tum perspicue est demonstratum, si ita
 sit, non habet, primum, contraria in eodem & repugnancia simul
 commixta esse, quod nullo modo fieri potest: quippe quum
 contraria diuersis de qua re videatur: deinde artem omnino
 nullam neque scientiam habere locum posse: nihilque interfu-
 rum esse inter doctissimos, & imperitissimos, neque inter eos
 qui omnia rerum prudentia vsuque se excoluissent, & eos qui nun-
 quam minimum omnino ad augendum quippiam aut consideran-
 dum appulissent: Ita omni omnium rerum penitus sublato dele-
 ctis, omnibus consilijs iudicijsque peremptis, fore planè nihil
 quod res vili momento aliquo antecelleret. Sed nos illis disce-
 ptationibus omissis, quae latiores sunt, quam vt angusta & breui
 oratione concludi possint: ad ea quae nobis sunt propria redeam-
 us: & dicamus, quod reuerentibus etiam nobis necesse est
 cogitare: si boni verique ratio opinionibus duntaxat pendenda
 sit, populum ipsum iure vnum appellari conuenire sapientem,
 Quippe quam plurimum concors consentiensque opinio, sin-
 gularum sententiarum sit anteposenda: Populus itaq; solus sapiens.
 Qui ergo nobis constamus ipsi, dum hoc communi loquendi
 more errorem, inconstantiam, vanitatem populis ascribimus?
 utique stultitiam & temeritatem significantia, in genere sa-
 pientissimo vsurpamus? Num aut maiores fortè nostri aberrau-
 erunt hi, qui rebus imposuerunt nomina: aut nos illa ipsa nomina
 perpe-

perperam præpostereq; accipimus, alienaque proflus loquimur
 eum ordinem, grauitatem, constantiam, cæterasque huiusmodi
 virtutes ab errore leuitateque distinctissimas, vnanimes com-
 sapientia attribuimus: At enim æquius multo est vnum con-
 dere sententijs plurimorum, quam vnius plurimos: sic enim
 eebas: Quid cum plurimi ex contrarijs partibus dissentiant, ma-
 tiradinesq; ipsæ inter se sunt discordes: numero ne semper, ma-
 quam autem pondere grauitateque disceptantium in dispu-
 bitur? Quid cum non hominibus solum, sed populis vniuersis
 nerse sunt sententiæ? Lacedæmone furari ingenuis ad delin-
 bus est permillum, Athenis nihil minus. Contra, Athenis
 lege otij erat multa, at liberale vel maximè id apud Lacedæ-
 nios. Ex quo illud legati Spartani dictum, qui Athenis quendam
 damnatum otij duci cum videret, quæsisse fertur penitentiam,
 quis esset ille, qui tam liberalem subijisset multam. In dispu-
 bus ego duorum principum populorum opinionibus & senten-
 tijs, veram tandem veritatem & sapientia congruentiorem
 mus esse: aut si non facile id est indicatum, tuam scilicet, Placida
 sapientiam adficientibus: cõstituemus quidem hoc certum, quod
 est necesse, hominem vnum atque eundem Lacedæmonesque
 rem, Athenis stultum fore: vt cum secum fortas extollere dosto-
 sticam sapientiam nequiter, in alienam ciuitatem, quoniam
 modum hospes, sic etiam insipiens introijisse dicatur. Verum
 congregiamur propius, ac de eo ipso genere bonorum, quod vo-
 dri ista in primis aspirat sapientia, de diuitijs inquam, ac vobis
 pratibus verba faciamus, quando horum bonorum iudicium
 omne ipse attribuit populo: si varia existant, hac quoque de
 populorum decreta, quid erit tandem statuendum? Lacedæmo-
 ne durissimis Lycurgi legibus, quoad illa vigeant, neq; ad po-
 cuniam, neque ad delicias aspirauit quisquam. Nemo signa-
 lis tot seculis in ea ciuitate sapiens: ne Romæ quidem, quæ
 ciuitate exemplum omnis sapientia & virtutis in nostros annos
 transferibebas, primis illis C. C. LXXXIII. annis diuinitas
 modum in vfu, aut in honore vlllo fuisse: neque publicè ad
 neque priuatim. Ac publicè quidem, Q. Fabio Pictore, L. Quin-
 Consi. nummus in hac vrbe primum argenteus signatus est: an-
 nis quinque ante primum Punicum bellum: cum antea gra-
 are, inepto ad coaceruandum, ac seponendum, omnes vna
 tur, priuatim verò qui argentum possidere competti essent,
 neque legum pœnas, neque censorias notaciones effugerent: in
 in hanc urbem aditus omni illo tempore sapientia interdictus
 fuit: nisi forte tum populi Romani opinione & iudicio, ex
 no quodam genere sapientia exierit, nõ voluptatis & copiam
 vt nunc est, sed abstinentia, frugalitatisque magistra: cuius

men moris ac disciplinae temporibus optimis Pop. Rom. non
 paretur, tum cum ab aratris accerfiebantur homines, quibus
 aratrum, curaciones, imperiaque mandarentur, totaque Res
 publica committerent regenda: quorum quidem consilij, forti-
 tudine, iustitia potissimum effectum est, vt hæc ciuitas ex mini-
 mo, ad summum rerum humanarum fastigium perueniret: nam
 in hac quidem populari sapientia quoruscumque est, qui ad gu-
 bernacula Reipub. translatus, officium suum, atque operam val-
 de proderet populo? Quod si populum quoque velim in hac ratio-
 ne defendere, nonne id dicam, quod ab omnibus concedi neces-
 sitate in hoc homine cupidos & ad omnia progredientes, quibus omne
 in pecunia, & in ambitione honoris positum bonum est: qui-
 que quod plurimum in sua ciuitate possint, anxij semper, atq; sol-
 liciti, omnes intendunt machinas, omni via moluntur: sed ab-
 temperes, sed moderatos, sed graues, eos esse, qui à populis præci-
 piunt & probentur, & diligantur, quorum se fidei libens multitu-
 do committat. Videtis campum, in quo exultare possit ora-
 tumus. Sed miramur: sitque sanè & Phædro, & populo teste,
 quomodo & incunditatem consecratrix sapientia: Illud quæro: in
 quantum & facultatem istius sapientia ponitur? Vtrum si adipi-
 scimus commoda fortuna hæc, quæ vos tantopere extollit: an
 sit ratio, rationemque comonstret adipiscendorum? Hoc est,
 Vtrum in euentu adipiscendi, an in consilio duntaxat insit sa-
 pientia? Si in euentu, atque vt adipiscatur, qui iam distingue-
 mus fortunatum à sapiente: aut cur non idem atque vnum for-
 tunatum sapientia fuerit? Et quidem hunc honorem in scena & a
 Comædia ceruimus Fortunæ datum, Centrum doctorum homi-
 num consilia hæc vna deuincit Dea Fortuna: atque hoc verum
 est, perinde vt quisque ea vitur, ita præcellet, atque exinde sape-
 ream omnes dicimus. Bene vbi cui discimus consilium acci-
 disse, hominem caurum cum esse declaramus: stultum autem
 illum, cui verit malè. Nostis carmen profectò, quo, scena, vul-
 gis iudicio, in sede sapientia fortuna constituitur. Et ridicu-
 lus Pacuuius, qui de Fortuna secus sentit: Fortunam insanam, &
 caecam, & brutam perhibent Philosophi, saxique instar globosi
 prædicant volubilem, qui enim ea poterit volubilis atque insana
 esse, si cum sapientia semper coniuncta sit? Quanquam Pacuuius
 (quod ita Phædro videatur necesse est) nequaquam satis idoneis
 verbis Philosophis, fortunam in crimen & in vituperationem
 videtur accerfere. Sed persequamur, vt cœpimus, hocque vige-
 mus: si in adipiscendo & potiundo vitæ commoda sapientia
 tantummodo sit, nihil inter eam, interque fortunam inter futu-
 ram esse, casuque & fortuito quæque effici posse sapientem: vt
 cum ad honores quis & ad diuitias euectus fuerit, ita sapientiam
 euellit.

euestigio fuerit consecutus. Vbi circumspectio igitur, vbi con-
 silium, vbi illa accurata & diligens consideratio, quæ habet
 semper propria sapientis? qui se nunquam in præcipitæ loco
 committit, certaque ratione dirigens appetitiones suas, et
 & potestates sæpenumero prætermittit, quod se bona existiman-
 ne in populo communiens, veras vitæ voluptates, quæ ab honestate
 & innocentia se iunctæ esse non possunt, tranquillo animo
 consequaret: nihilque vnquam molitur, in quo subditiuè
 lis non plus consilij & rationis insit, quam fortunæ. Quæ
 tam in adipiscendo, quam in acutè acriterque persequendo,
 quibus ad fortunæ præmia itineribus veniatur, sapientia
 eluceat: equidem non negarim hoc sapientie munus
 congruere. Adest enim iam consilium & cogitatio, quæ
 gnata & familiaria sapientis. Sed quid, si, omnia ipsa
 vehementerque elaborauerit (quandoquidem euentus
 fortunam præstare nemo potest) spe & conatibus suis
 cepta, retinebitne sic elusa atque irrita, sapientie nomen
 retinebit? Si non retinebit, falsum erit in explorando, &
 gando spectari sapientiam: rursusque omnis sapientis
 ratio à casu, & à fortuna erit repetenda. Si retinebit, poterit
 certe esse aliquis sine fructu vilo & sine emolumento
 Quod neque tu Phædre ita vis, & ego maximè alienum à
 tua statuo. Quid enim, rem ne vnâ omnium pulcherrimam
 maximam, ad quam nostra vota & desideria præcipue
 dunt, possideri sine fructu, atque ad eum sine maximo fructu,
 num inducere poterit quispiam? nõ cadit hoc in cogitationem
 hominis, nostræque id mentes penitus respuunt: potius
 quid vitam exornat atque excolit, facitque vt pacatè &
 de, & cum voluptate viuamus, totum consilio & sapientia
 tur acceptum, vt cui sapientia ipsa adsit, ea illi inutiliter
 maximo fructu nequeat adesse. Relinquitur igitur vt
 vtrumque & copulatum, sapientiam constituat: hoc est, vt
 germanaque sapientia sit, cum potiri fortunæ bonis, tum
 ijs nostro industriaque potiri: quod sic recedit ab te
 situm, iucundiora esse munera fortunæ, quæ aliquis labor
 cessit & molestia, quam ea quæ sua sponte nec opam
 niunt, propterea quod voluptas omnis ex contentione
 lectia percipitur vberior. Si inquam ita sit, sinuataque
 mus, quæ cum labore quodam & solitudine animi, nobis
 expugnauimus, quam quæ vltro accepimus oblata: optanda
 mala valent, vt eius prospera atque bonæ letitia amplior
 bis adueniat. Falso igitur est in communibus votis
 rem esse optandam nobis, nõ partam labore, sed relictam. Quæ
 quam ista quidem leuiores sunt: illud porò graue, grauior
 autem

animo obediendum. Quod si ab industria coniuncte & a fortuna
 efficiatur sapientia, neque alia conditio quæpiam, modisque a-
 ctibus opponatur: hoc est, quo cuique ordine, qua temperantia,
 qua etiam a malis facinoribus abstinentia, ad opes & imperia
 pervenire sit licitum: nil caute fuerit, quin quæ ad quantum ma-
 xime, & ad pecuniam apposita fuerint artes, eæ potissimum no-
 mine sapientie omentur. Erunt igitur fœneratores in hanc lau-
 dem vocandi, erunt circumscriptores, erunt testamentarij. Deni-
 que quot sibi perituro, & fraude, & malis artibus rem aut po-
 tentiam querunt, modò assequantur id quod concupierint, pro-
 biter, & soletes, & sapientes esse iudicabuntur. Quid ergo
 iusticie placet constitui sapientiam, & talem eam in hominum
 concupis, commerciaque produci, quæ popularibus humane
 societatis non solum impunitatem, sed gloriam etiam nominis
 sit proferat: nõne plurimum intererit, quo pacto quisque ad
 opes, honoresque perveniat, & qua ad fortunæ bona nitatur
 via? non qui iuste & castè id egerit, idem quæ ea fuerit constantia
 præter, ut manus sibi bonum in virtute atque honestate, quam
 in vultum, opumque affluentia constituat, eum sanè nos viru bo-
 num appellabimus, maximamque illi fidem reru omnium habebi-
 mus: mentem verò etiam, si eum integritate vna & eum iusticia, mē-
 tis præterea, ingenijque acumen habuerit coniunctum: quod o-
 mnia sapientiam in actione mentis, & quasi ingenij vigilia qua-
 dam constitimus, quæ si a virtute & innocentia disiuncta sit, si-
 bi prope & consilij absque iustitia veritateque nitatur, non iam sa-
 pientia, sed malitia sit nominanda, ut quæ celeres quidem animi
 movet, sed videndum quid expediat acutos: sed eosdem pravos
 & periculosos & perfidiosos habeat. Quapropter decuit abs te,
 Prætor, sapientem tuum ex hoc genere constitui, qui polleret
 equalem mentis intelligentiæque consilij, verum idem omnia ta-
 mē ad iustitiam æquitatemque referret. Quem tu nunc cuius-
 modi, quæso, & quo ex genere nobis esse iussisti: occultum quendam
 & cavum designasti artificem simulandi, dissimulandi que, qui
 cum ipse quadam splendida & liberali oculos nostros quasi
 perstrinxisset: intus autem copii pectore (ut ille inquit) arcana
 commiserat: studia malicie suæ, tum ut sese vlla aperiret occasio,
 treces in moleris dissimulationis, ad illa fortunæ bona prorump-
 eret, quorum adipiscendorum gratia, nec violare ius fasque,
 nec ceteros supplantare indignum arbitraretur: qui si non va-
 lere percipere, ut de Philosphis ipse dicebas, at elegantiore qua-
 tum improbitate magisque concinna præriperet ceteris adipi-
 scere palmam. Vastum inquam nobis hominem & astutum, ple-
 num doli ac peridiæ descripsisti, atque eum qui cum nullā veram
 sapientie nosset, virtutemque ac dignitatē utilitate sola me-

R r titerur,

viretur, præstare semper arbitraretur pudere magis, quam per
 multoq; plus doleret non adeptus, quod concupivisset, quam
 impuritate aliqua facinoræq; deprehensus vercundaretur.
 torquebas interdum tu quidem, & splendidis ac sonantibus
 his vimbram illi appingere virtutis contendebas. Sed scilicet
 bar, totamq; se indicabat oratio tua. Dum enim in oblecta
 vestigijs aiebas curaturum esse sapientem, ut quò intercederet
 perditius perueniret, non mediustidius lucem neq; diem, sed
 ctem & tenebras quarebas sapientiæ. Quod si huiusmodi
 entiam esse placet, quæ eos, quibus æmulatur, tyrannos
 vt quemadmodum illi segregatos ab sese habent omnibono
 feruorum autem, & facinorosorum, & barbarorum circum
 parant manum: sic ipsa veris virtutibus eiectis, fraudum
 rûmq; comitatu, ad opes sibi acquirendas stipata incedat. No
 rum nobis præterea nihil est dicendum: quando quidem non
 ke aliqua, sed tota sapientiæ ratione dissentimus. Nam equo
 ex alieno longè genere, proflusq; contrario esse stimo. Et
 Gallus; Nequaquam hoc vereare Sadolete, inquit, vt quidam
 nostrum (nam pro Citrario tibi etiam spondeo sapientiam tuam
 scelere, & cum perfidia putet iungi: neq; verò Phædrus hoc
 spicue posuit: videbatur quidem interdum oratio eius ab
 & concitata, labi huc, atq; effluere. Sed nostri Rhetorum
 mihi quidè ratio illa vehementer probatur, nec sine veris
 nisq; virtutibus sapientiam, nec sine sapientiæ virtutes ipse
 stere: sapientiamq; ingenij & mentis actionem, non fortu
 tum esse ducendum. Sed quid si recitico plurimi sapientia
 quod ea nobis bonæ fortunæ effectrix, atq; administratrix
 malis insidiosisq; artibus, vt tu modò improbas, in quatuor
 planè assentior, sed virtutum choro nixa comite, fidemq; & ve
 ratem ad omnia adhibens, vt sapientis sit honestis rationibus
 tæ copias consequi, sapientiæq; effectus fortunata vita sit. Ad
 quoq; fuerit eiusmodi, vt alienum grauitate sapientiæ esse
 atur: Mihi quidem notio illa, quam in animo insculpeam
 pientia gero, hac ratione etiam pulchrior, magnificenti
 occurrit, si sapientem omnibus subsidijs fortunæ florentem
 ornatum esse videamus, addet enim hic exterius copiarum
 tus, illius profectò decori dignitatique permulsum. De
 ista, Galle, speciosè inquam, & aliqua ex parte etiam proba
 ter, sed videndum tamen est, ne conturbentur. Etenim si
 intelligatur, vt sapientiæ fructus omnis in fortuna sit, & cum
 tu nam adepta erit sapientia, tum demum nomine illo digna
 featur: aut nihil ipsa omnino per sese fuerit: aut, quoniam
 nam præstare nemo ne sapiens quidem potest, sine vilo com
 do & emolumento adesse nobis sapientia poterit: hoc

in ta vis minime, inquit. Sed ego cum maximas per se utilitates
 an ipsa sapientia in esse statuo, tum arbitror vberius illam fore or-
 natum, si fortuna quoque benignitas accesserit. Facile hoc tibi
 concecistim, inquam, dum ne illud ita sentias, omnem vim sapi-
 entie hinc tentari esse, ut fortuna ea nobis conciliatrix sit. Sequi-
 tur quidem ferme fortuna sapientiam: rarumque admodum, & dif-
 ficile factum est, ut sapiens idem & infortunatus sit. Ex quo dictum
 non antiquis, Sux queneque fortuna sibi fabrum esse. Sed tamen
 fortunatum consecutio appendix quedam bonorum consilio-
 rum est: modicamque semper est, rite aestimantibus, ad sapientiam
 fortunae accessio. Namque ipsa sapientia maiores sibi multo opes,
 in praesentia et genere in se paratas habet: neque ex alienis gene-
 rali bonorum, sed ex se, & sua vi commendat nobilitatem suam:
 quae si domesticis fructibus non contenta, alienis opibus perfec-
 ta & cogatur, non iam, neque libera ipsa iuris sui, nec vilius com-
 pensata fuerit: seruet enim necessario fortunae, totamque
 se ad illius nutum finget, atque conuertet, ut suum bonum, quod
 hactenus in illa repositum, illius ipsius beneficio possit consequi.
 Quae si huiusmodi sapientia sit, quibus ea quaeso, ornamentis
 dignitas, aut quo honore libertatis poterit esse praedita? Nam
 ratione hominem homini dicimus, non eum solum qui emptus
 pecunia & mancipio acceptus sit: verum etiam illum, qui cuius
 ipsi rei legens est, eam rem cogitur ab alio ambire, & mendicare.
 Sic cum propter fortunam sapientia expetenda sit, iam non ipsa
 fortuna perit, sed perditur qua fortunae existimanda est. Etenim
 quaequid amatur aut appetitur propter aliud, id non ipsam appe-
 tum per se, sed omnis illi dignatio provenit ex eo, ad quod hoc
 tanquam intermedio itur atque contenditur: ut postea finem, atque
 certum quod optabamus consecuti, horum quae adhibuimus
 tanquam ad iniuculorum ad potiendum & consequendum, iam
 necesse est: eorum enim consumpta opportunitate,
 nulla reliqua in ipsis remanet dignitas, quae nostros animos te-
 neat. Sed nostrum omne bonum in illo summo agnoscimus, ad
 quod de principio iam tum tendebamus: sicut porta adepto, na-
 vigio suo amplius opus est, & victoria conficuta, arma depo-
 nuntur bellica: Sic fortunae opibus comparatis, inanis de cae-
 tero sapientia est. Igitur in hoc ordine, & tanquam curriculo
 quoddam, in convenientium rerum ad aliosque fines properantium,
 sapientia si constituitur: non ea spoliata solum suo decore, seruiat
 & ancilletur fortunae: necesse est: verum qui fuerit ad fortunam
 perventum, nullam iam ulterius partem commodi, neque aestima-
 tionis obtineat. Quod est rursus illa sapientiae notitia indignam
 quae in animis nostris natura ipsa descripsit. A GE agere, Gallus in-
 quit, cogor enim tibi hac ratione asserenti, fortunam non esse sapie-
 ntiae.

Re a tia

tia dominam: quae videretur fore, si ad eam vnam sapientia
 pertineret: Sed quin sit sapientia ex comitate bonae boni
 splendidior, hoc ne inficiari quisquam, & deterere dicendo tra-
 mis nostris poterit? Quid possit, inquam, alio loco videri, hoc
 sic habere. Si acie acie mentis naturam rerum intrinsecis
 ris, te non difficiliter animaduerit, in tanta varietate rerum
 & operum, quanta hominum labor atque industria quaeque
 eit: nihil in eis rebus inesse dignitatis, quae ad propulsum
 commodum duntaxat, & ad necessarios vitae usus referatur
 quod huiusmodi quae sunt, seruiunt omnia necessitatibus
 bent in se quicquam soluti, & liberi: sed alienis astricta
 nentur. Quod enim fugere incommodum atque malum
 ipsa cogimur, idcirco sunt ista vi & necessitate expelli, ut
 praesto sunt, vitamque ac salutem hominis custodiant. Nihil
 coactum suapte natura est laudabile. Vbi ergo exiit dignitas
 iaus? Nempe in his, quae necessitatis soluta vinculis, ipsa
 voluntati sunt libera: Nam quoad laboramus & tendimus
 subsidijs fortunae conquirendis suscipiamus & tucantur
 stram, quoniam id non sponte, sed naturae lege atque imperio
 cimus, haec tenus sumus & laudis, & criminis expertes. Quod
 alieno gerimus coactu, neutram id in partem attribuendum
 bis est, quandoquidem nulla in hoc animi nostri neque ex-
 re, neque ex vicio declaratur affectio. At cum superesse in
 cessitatibus nostris diuitiarum copia, & fortunae quae
 vbertas, materiamque habemus ampliore, in qua liber
 ri voluntas nostra, & suo se arbitratu gerere in ea possit: tunc
 rectam rationem, consiliumque bonum administrandis
 nae facultatibus adhibebimus, ornabit quidem fortuna
 tiam: sed propter eam causam ornabit, quia ipsa ante
 tia fuerit ornata: omnis enim illa directio, & prudens
 dispositio, tractatioque opum & fortunarum, sapientiae
 atque eadem sapientia ea est, quae in potentibus & opibus
 mibusque bonis, muneribusque fortunae lumen illud
 pulchri atque decoris cuius non solum oculi hominum ad
 ctum, sed mentes etiam ad admirationem conuertuntur. Nam
 pla quidem fortunae bona, si per se illa spectes, quid habent
 praecleari atque magni: quae iacerent penitus inanimata
 mortua, nisi actum tanquam animam a ratione venis
 rent: perinde autem ut quis vitur, ita efficiuntur & laudis
 cipia, & vituperationis: si enim ordine & ratione
 nihil spectabilis, si per inconsultam, & eam que capi
 funduntur, nihil fieri potest turpius: ut cum ad homines
 delata sunt, augeant potius & cumulent illorum indignitatem
 quam quicquam illis splendoris aut ornamenti afferant.

quod ex fortuna est, quod superfluum, utraque usus vite necessarius sit, totum superfluum est, & instrumentum libera voluntatis, participansque hactenus & virtutis & vitii; ex alio genere vitii, quam quomodo ea sunt, per quae necessitatibus vitae subponitur: illa enim ad incolumitatem duntaxat vitia sunt: haec ad amplitudinem, ad gloriam, ad dignitatem: cuius quidem pulchritudo, praestantiorisq; utilitatis amore & studio, libere in primis contentes & ingenue excitantur: plusq; multo sibi statunt in hoc vitio decore, quam in salutis incolumitate esse repositum. Ita nos illam esse causam, & rationem putatis, quam obrem non solum erectoribus animis qui sunt, verum ignaviores etiam alij homines, nisi illi similia brutis mancipia omnino sint, haec non minus acriter interdum studio rerum gerendarum: seseque ad illud in aliquod opus illustrius, suiq; ingenij periclitandi constantem habeant insitam: nisi quod amplitudinis splendore illud mandatum arrepti, cupiunt sese in illa luce constituere, & acciderent fieri naturae participes? vegetiore vero qui sunt animo quietem nullam inveniunt, ut tanquam caeco quodam circumspiciunt & periculi, Themistocle exemplo, nihil aliud noctu cogitare cogitent, quam quemadmodum queant maiores atq; honoratioris ceteris existere: atq; ardorem animi sui, quem compositum atq; retusum ferre non possunt, in illustribus actionibus expere, ac patefacere: hinc honorum ambitus, hinc magnificentiam, hinc omnis eorum pecuniaeq; cupido, suscepra quidem a primo honesti decorisq; causa, ut in oculis hominum splendidi videamur, ut aliquid ipsi esse videamur: verum post ob inscitiam veri boni, erroremque ignorantium ostentationem, improbioreque exaturandas cupiditates, quasi translatam, quam nunc quidem sectandae sapientiae rationem, ut exortorem nimirum magisq; in populo vitatam, Phociae omnia sua oratione communiuit. Sed nos qui ex eo genere hominum volumus esse, quod rarius quidem est, verum multo gratissimum: quodq; amore divinae pulchritudinis incensum, dirigentem sibi precipue proponit: ferturq; omni studio ad illud potentissimum bonum, quod naturae ipsius instinctu ferè omnes, certis iudicio sane quam pauci noverunt nitri. Si Philosophiam nobis ducem adhibemus, quae se effecturam ampliter pollicetur, ut sine errore villo, sine offensione, optatum animi nostri valeamus consequi: quis hoc nobis iure ascribet vitio, ac non laudi potius ducet, quod in cupiditate tanta, nos tamen ita contineamus, ut non impetum animi, nec quicquid statim nobis expectandum occurrat: sed certam consilij & rationis regulam, cuius quidem sola Philosophia magistra est, in dirigendis nostris opinionibus perseveremus? Hic Cicerius, Probè loqueris, inquit, & continet.

mus sanè nos, si modo quod pollicetur, prestare idonea Philo-
 sophia est, cuius tantam hanc vim iam dudum expecto nobis vi-
 tet facias. Tempus admonet, inquam, & res ipsa eò iam me voca-
 nam adhuc quidem velitati magis inter nos sumus ego atq; Phi-
 drus, quam iusto praelio congressi. Nunc quoniam legitime
 & ritu Philoſophorum differendum mihi est, qui capientes ve-
 borum excutiunt, nihilq; obſcurum neque ambiguum in ver-
 ne esse patiuntur: nomen mihi primò ſapientia nò deſignat
 nunc quidem (alius enim erit magis aptus ad id faciendum
 eius) sed in qua ponatur re, peculiariter est indicandum. In
 rum duo ſint à veteribus illis verborū & linguarū repetentibus.
 Et vocabula, quæ ad duas res in tota hominis natura milita-
 ſtantiffimas, ſignificandas valeant, prudentia videlicet & ſapientia:
 equidem non abnuerim horum duorum vocabulorum in
 ab optimis interdum autoribus promiſcuè fuiſſe ſumpta: quæ
 (vt mihi videtur) & ſæpius, & liberius facere ſolet Plato. Ama-
 teles quidem, & profuſus ceteri omnes vbi ad germanas & pro-
 prias rerum declarationes ſuit veniendum, ſic diſtinxerunt
 prudentiam eis rebus humanis præſerent ratione conſideranda
 gubernandis, quæ in motu & in varietate ſemper eſſent, nullas
 quæ certam haberet in ſe, quapropter hoc magis, quam illud
 do euenturum quicquam eſſet, cauſam aut neceſſitatem, quæ
 illi partem rerum opinabilem omnem vocant, habitumq; in
 illis imperantem & moderantem, prudentiam. Alteram verbu-
 tem diuinarum rerum & immutabilium, quarum perpetua
 per & vniuſmodi eſſet ſtatus, ſapientia voluerunt eſſe ſubſectam,
 vt in ijs cernendis contemplandisque dunezzat, nullo alio mo-
 nere, diſtincta ſapientia teneretur. Hac diuiſionis & nomen
 ratione, Græci eos nominauerunt prudentes, qui autem
 publicis rebus & conſilijs ſtorere: quæ in illis locis magis ratio
 nominatio, vbi minus roboris in legibus, & in communibus
 rebus minus firmitatis, maior autem vis in ſubitis populorum
 tis, quæ ſophiſmata appellant Græci, exitit. Quæ de cauſa
 Athenis prudentes fuiſſe memorantur, quàm fuerint Lacedæ-
 ne: quod valida illic leges Lycurgi, atque firma, minus in
 loci & callidis conſilijs dabant. In rebus autem incertis, &
 ſe habentibus, maximè exiſtere videatur prudentia. Quod cum
 Phædrum noſtrum ſimilitudine induxit, vt conſiliorum hanc
 rictatem, mutationemq; actionum ſapientia aſcriberet. Sapi-
 tia potè eſt, vt ex communi hominum ſententia conſtituta
 hoc nomen, ſiquidem verborum vſus & ſignificatio à populis
 rum autem intelligentia à ſapientibus eſt petenda. Sapiencia
 quam eſt, ex qua eos etiam, qui huius, quam diximus, prudentia
 expertes & eſſent, & haberentur, in aſtorum cœliq; & rerum

harum sublimium ac mirabilium aspectu, contemplationeque ver-
 itate, sapientes nominandos Græcia censuit: cuiusmodi septem
 illos credenda populorum vocatos fuisse, literis proditum est:
 prudentem autem Periclem, & eum, qui fluxum Barbaria è Græ-
 cia cepit, Atheniensem Themistoclem: Quæ nos eandem ser-
 vato nostro patris rerum nominumque distributionem, acce-
 ptam à Græcis, secuti sumus. Quod si ratio quoque reddenda huius
 distinctionis sit, nimirum ea esse intelligatur, quæ etiam est in
 omnium hominum sensibus posita, decrevit enim, quoad qui-
 busdam peccato, non difficiles aliquas vobis neque contortas, sed è
 cordo sumptas, proponere rationes: ad quas percipiendas, non
 erigenda quadam doctrina, sed parva tantummodo admonitio
 oportet. Est hoc igitur in omnium ferè hominum opinioni-
 bus insitum, ut unus sese quisque ad res gerendas autorem esse ido-
 neum arbitretur: sibi que persuadeat, si adlectionem Reipubl. ipse
 administrat, facile se & magnitudini rerum, & expectationi ho-
 minum satisfacere posse. Itaque nemo est ferè tam imbecillo
 animi, tam que abiecto, qui non aliquam partem prudentiæ, sua
 sibi proprio opinione arroget: usque id quidem, ut in genere illo non
 facile alteri cedat: & si alium viderit honore atque autoritate in
 administratione rerum publicarum sibi antecellentem: felicitate
 quidem non ingenio, se ab eo putet vinci & superari: quia rursus
 populari consuetudine existimatione, in idem videtur fortuna &
 prudentia contentire. Ac de prudentia quidem, ut videtis, sic sen-
 tentiam omnes: animumque habitum hunc communem & vulgare esse
 patet, hoc est, in communibus quasi principijs naturæ omnibus
 hominibus insinuatam & traditam. Sapientiam verò, cuius est
 nomen positum in altissimis rebus, quarum rerum cognitio à vul-
 gari longe remota, cuiusmodi cæli illa, & cælestium rerum in-
 vestigatio est: illis attribuerunt, qui in sola mentis atque animi exer-
 citatione versari, res in natura abditas, ad quas populus ne aspi-
 randum, inuestigare suat conati. Itaque sapienti unusquisque
 de populo, in facultate illa & cognitione rerum sublimium facile
 cedere proleat, & perito rerum gerendarum haud ita cedit. Quo-
 niam autem ars ista indaganda, speculandaque naturæ in suo mu-
 nente occupata, curam rerum gerendarum non sæpe admodum
 appetit, huiusque oblectationibus contenta, quas & plurimas sem-
 per de maximas habere solet, in hos populares æstus ambitionum
 & cupiditatum se ne committit quidem: iccirco & totum sapien-
 tiam studium tanquam inane, atque iners à Phadro conuijs agi-
 tum est: & prisca item temporibus, sapientes in societa-
 te hominum, & rebus publicis inutiles, infructuosisque sunt
 estimati. Ex quo & Thales ab anicula, & Socrates ab Athe-
 nis populo, Crates quoque, Anaxagoras, Democritus à
 suis

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

suis ciuibus iure lusi videntur. His sic demonstratis, accedens
 propius ad declarandam Philosophiæ vim: que cum hactenus
 rerum præstantium & singularium, sapientia, præstantia
 videlicet, siue eas facultates quasdam, siue scientias, siue habitus
 animi præclare, atque diuinos, velimus intelligere, necesse
 adaptionem, si se sequi velimus, daturam nobis pollicetur. Sed
 gener in spicienda ipsa à nobis est, & vndiq; exequenda. In quo
 proficetur, præstare parata sit. In quo sensum tamen nobis dicitur
 fideratè est progrediendum: vt quoniam excelsum fastidium
 fituere volumus, habeant fundamenta soliditatem. Ita
 vt, quemadmodum cœpimus, ab infinis in animis nostris
 nobis ducamus exordium, quas in nobis penitus hærentes, sed
 longa fortitan desuetudine obscuratas, aliquantulum opus est
 gere, & illustrare, quod facilius mentibus nostris illuc sciat
 scimus sic natura comparatum esse, vt omnium rerum, quæ
 gnuntur, & sunt, præstantior semper sit vsus, quam cuiusque
 effectio. Exempla causa: Fabrica æraria, que lebetes, & cetera
 & labra, vasaque eiusmodi plurima efficit, euidam alteri arte
 feruiat, & famuletur, opus est, quæ vasis illis vtatur: siue ea
 quinaria, siue balnearia sit, atque vsque eò quidem delectatur
 suum in excudendis illis iudicium ipsa adhibeat nullum, sed
 tummodo eius quæ his vsura est artis lege ac præscripto monetur,
 formam enim ab altera arte & modum efficiendi accipit
 neque hoc solum, verum id quoque euenit, vt si æneis vasis
 quæ vtatur nulla existat, ne æraria quidem fabrica in natura
 rum sit locus: tanta est vis & potentia ipsius vsus, non solum
 præcipiat, & imperet efficienti arti: sed in numero etiam rerum
 vt illa sit, tribuat: quod vna in arte demonstratum, valet idem
 in cæteras: Etenim si non sit qui manibus curibus vtatur, quæ
 sese ars pangendis nauigijs addicet: Et si equitandi peritia
 sit, quis frænorum & ephippiorum fuerit artifex: Denique
 vni omnia comprehendamus, perspicue intelligi arbitror: ceteros
 efficientes, earum quæ vtantur non solum ancillas existere, sed
 ipsum omnino, quod sunt & in natura locum & partem ipsa
 bent, ab illis totum obrinere. Hoc similiter & eodem modo
 natura tota est, in qua nihil est non ad aliquem actum
 creatum: sed est fortasse consilium naturæ in plerisque
 reuelamus igitur illud quoad potest & proferamus: atque in
 planè queat conspici. Etenim si esset aliquid in natura rerum,
 quod nihil ageret, neque vllum sui exhiberet vsum: cum
 fuisset nulla cur gigneretur, ne genitum quidem fuisset. Sed
 dem nil absque causa aliqua gignitur: quocirca esset id
 nihil. Cur quicquam autè gignatur, causa ea est, quæ in fini
 moque generationis, vel gignenti arti, vel naturæ ipsi est pro-
 fiti.

fit: ut si dicamus, baccas arborum propter eam causam geni-
 tas a natura, vel ut ex illis partibus animalibus sit, vel ut arbori-
 bus plantisque ad perpetuandam speciem suam cuiusque natura
 sit, progreffus, verè quidem dicamus alterutrum, & utrumque
 eam simul, nam & ad propagandum genus cuiusque suum, &
 ad hanc vitam sustentandam, fruges & poma a natura
 creata sunt, sed hic tamen est finis naturæ aliquanto remotior,
 quod sit intelligi volumus, ut naturæ quidem consilium & pro-
 curandæ ratio, ad hæc vitiora extremaque perueniat, labor au-
 tem & operatio eiusdem non perueniat: ut enim primum ad spe-
 ciem suam quæque res a natura perducta, & naturalem facultate
 non agendi ex se, & operandi nata est: tunc conquiescente illi
 dem naturæ opere, suam ipsa, & sua sponte deinde cætera molli-
 tari: quod in feris manifestissimè cernimus: hæ enim carules
 sua generant: eosque nutriti, & multa assiduitate conseru-
 unt, usque ad eam terminum, quoad illi per se se, & sibi con-
 quiescere vitæ subsidia possint: tum deserunt ac deserunt illi
 laqueum, ad alia ipse sibi naturalia munera conuertuntur, ex quo
 partem naturam, eam in quaque re speciem illius rei propriam in-
 uentam, insequitur, ad peculiarem aliquam agendi facultatem
 suam rem illam & genuisse: quæ si nullum sui usum præstaret,
 res non haberet propriam, vel nulla ipsa specie insignita, nunquam
 eam locorum existeret, vel illud frustra retineret insignitæ. Quod
 ego refert, esset ne insignita, necne esset: volo enim per hoc
 intelligi accipi, illud suum cuiusque & singulare, quo differt a cæ-
 teris, quod & naturam habet sibi vni congruentem: quod si nul-
 lum ad peculiarem actionem naturam sit, quid, aut quale sit, ne cog-
 noscere quidem potest. Quemadmodum de materia intelligimus,
 illa in se loquor, in quam & intereunt omnia, quæ dilapsa oc-
 cidunt, & ex eadem cuncta rursus efficiuntur: hæc enim quod nul-
 la specie propria insignita est, ne sentitur quidem vspici esse, nul-
 laque ipsam habet actionem propriam: sed tantum modo effi-
 cacibus causis parata est, ut ex ea concresecat aliquid, atque gi-
 gantur: ubi verò aliqua iam impressa forma, suam & certam ge-
 nita in numero rerum acceptis, statim ad actiones eouertitur suæ
 nature proprias, quod omnis est vis, omnis actio, omnis nitendi
 aliquid, operandique facultas, ex specie cuiusque rei sua peculiari
 ratione. Quamobrem, hoc quoque constituto, quicquid crea-
 tum & genitum in natura rerum sit, ad aliquem usum esse geni-
 tum, usumque rei semper effectiōne potiore existere, ipsumque
 in causa esse, cuiusque res & gignatur, & fiat: videmus de-
 hæc, inter ipsos vix num discrimen aliquod sit, & differentia
 eorum, ut alius alio debeat duci præstantior: quod quidem
 dupliciter necesse est ita esse: nam & rebus vni nobilitate impari-
 bus,

Re s bus,

bus, ad eandem actionem possumus: ut ad procuratorem vel
 priuata & publica, vel liberis hominibus, vel seruis: ad militi-
 is, qui aut stipendia multa meruerunt, aut tyronibus in quo-
 us, sed res adhibita ad usum, discrimen habet dignitatis
 dignitatis: Et sepe in ipso usu per sese, cum res illa, qua
 eadem vnaque sit: ea differentia inest, quod & bene vti
 eadem re possumus: sed quoniam nihil est neque ab arte, neque
 à natura ad eos sine effectum, ut peruersè & preposterè
 adhibeatur, sed ut aptè & conuenienter: sit, quod paulo
 cebamus usum rei effectione semper præstantiorem esse,
 nobis interpretatum, ut de laudabili & recto usu dictum
 gamus: hoc est enim id ipsum, quod contendit natura, & in
 suam omnem positam agnoscit: ut quodcunq; gignitur ab
 que sit, id ad exequendum minus sibi congruens sit procreans
 atque factum. Quod si & rei, qua vtimur, nobilitas, & vti
 rectus id efficit, ut quæ illo modo aguntur & geruntur, bene
 clarè, sapienter, vtiliter dicantur geri: nulla nobis potest esse
 stantior actio, neq; ad naturam vitamq; accommodatior, quam
 nobismetipsis, qui in ordine rerum, summum propè & nobil-
 simum genus sumus, rectè & commodè & conuenienter vti-
 quo & naturæ nostræ perfectio maximè inest, & vera vti-
 tas. Ac nos quidem vocabulis abutimur, si quid fortè procreans
 mus in rerum natura se ipso posse vti, nisi quod ratione præstita
 sit: nam quæ inanimata sunt, nullo modo ipsa se ipsis, sed
 vtiuntur: quæ autem vitæ & sensus sunt participia, ut videtur
 vtiuntur imaginem quandam habere, vtiuntur enim & de
 & frugibus, & latibulis, & semetipsis ad conseruationem
 lucres, atque fera: itemque in aqulis quæ demerita animata
 sunt, suos rerum sibi congruentium usus habent: non carna-
 sus illiusmodi laudem recipiunt, aut vituperationem, propterea
 quod non à soluto, & libero animi iudicio, sed tantum ex
 ctu naturæ proficiunt. Quæ etiam de causis, eodem semper
 propemodum sunt modo: non enim visis & imaginibus rerum,
 quæ occurrunt atque offeruntur, resistere bruta possunt: sed
 permouentur & cedunt, eoque necessariò feruntur, quod app-
 ritus ea traxerit. At nos, qui rationis dono diuino atque mirabili
 à natura ipsa locupletati sumus, non in appetitu potissimum
 sistimus, quærentes quid vel delectet duntaxat, vel proficiat,
 duo nobis cum brutis communia sunt: sed sequentes nostræ
 ture diuinum ducem, ad illa experenda in primis ferimus, quæ
 sunt ipsorum vel præcipua bona Deorum, ut decus, ut laudem,
 ut dignitatem, ut amplificationem quandam nostram, & quæ
 ex hominibus in Deos conuersionem, potissimum persequuntur
 quorum quidam bonorum, neque participes nobiscum velle po-
 do be-

Et belle sunt, & nos in his versando ac proficiendo, id certe assequimur, ut perficienda ac perpolianda natura nostra, cognationem nostram cum Dijs archiorem faciamus. Proprium igitur nature nostre munus tum maxime obimus ac fungimur, cum ad ea que sunt laudabilia & honesta, usum nostrum adhibemus. Et hoc quidem rectus nostri usus, ad quem sumus facti a natura que genuit. Sed quoniam ea ipsa ratio, que ut tanti boni consequendi facultatem habeamus, vim nobis prebet, eadem etiam de menti nostra libertatem, & consuetandi huius boni, & aspernandi neque vlla ad alterutrum necessitate nos astringit, ita ut ad utram partem nos dederimus, iure nos insequitur laus, aut incomperatio. Quorum neutrum, si ad alicuius preceptum agere non nobis esse necesse, ad nos ipsos pertinet: sed de potentia referretur, unde illa nobis innecta esset necessitas. Quam obrem ut conuicti edamus, quum in solis nobis iure possit pronuntiarum, nos esse vnos, quibus conueniat nobis uti, quod soli ex illius voluntate id agamus: sic autem vna quaque res nata ad id agendum quod ipsi est rectissimum: vel in primis contendendum est, ut ad usum nostri rectum & laudabilem esse natos. Verum istud non simplex, neque vniformis, sed in duas partes principis distincta: suos deinde vnus cuiusque partis & varios habet gradus: non enim in ijs que ratione recta geruntur, pulchrum & conueniens in omnibus idem est, sed plurimum interest, ut semper consilio mouearis & ratione, quos sineis tamen tibi propius & inuicere, finem enim diuersitas, differentiam quoque admodum facit: in quo illud accuratè est animaduertendum omnium rerum que sunt, fiant, atque gerantur, bonum in finem atque in extremo esse positum, quod cum pertenerit, res quee conuicta. Porro bonum cum dicimus, id velimus intelligi, quod cuique natura potest esse optimum: siue illud splendens & magnificis verbis exponendum sit, ut quod pulchrum, decorum, honestum, siue commodis & voluptabilibus, ut salute, secundum, utile: sunt enim omnia hæc vocabula cum bono ipsa tanta cognatione constricta, ut diuelli non possint. Sed ad nos reuertamur. Pulchrum & bonum eorum, que recta a nobis ratione geruntur, in finem semper inest. Interest igitur, cuiusmodi sit ipse finis, qui prima, ut dicebamus, diuisione est duplex, quod aut extra nos, aut in nobis ipsis est situs. Etenim cum quid facerimus & molimur, si alterius cuiusquam rei extra nos efficiende causa id agimus, non in nobis, sed illa ipsa in re qua affectamus, bonum omne habebit, si verò nostra actio nihil spectabit extra nos, sed in se ipsa conuersa, sine sui & vicinij intus continebitur: tunc nos ipsi qui agimus, totius boni ac decori composites.

Supra

Superioris generis artes ferè sunt omnes, quæ in suis actibus materia, corpore & manu operando versantur, cuiusmodi fabrica est, & ædificatoria: quarum quidem artium & similitudinum rarum, facultas omnis & apparatus, non se ipsa finita est, sed aliud extra se tendit, & elaborat extremum, in quo suum bonum positum sibi sentit. Quæ verò ex virtute geruntur, & ex parte quadam moderantur, quoniam se ipsas terminata sunt, & eo in se insito fiuntur bono, neque id in alio, quid sit se habentium, exponere coguntur, approbat hoc tacito suo, patet eadem in vulgus notato animaduersio, quæ iudicio natura præcipit in templis & ædificijs magnifice structis, simulachrisque cælestibus factis, facit nos, nec opinantes, oculos mentemque deopibus opusque ipsum inueniri, ab eo verò qui fuerit operis architecto, atque auouere: quod ratione ea sit, quia bonum artis in se ipso, tanquam in extremo & fini, non in artifice in se habetibile autem est, quanto opere nos & amore boni natura actus & aspectu delectemur. Itaque nemo vnquam fuit, qui non Phidiam multò magis, quam Phidiam ipsum sit admiratus, & adum aliquid est magnanimè, temperatè, prudentè, boni cuiusque hominis talibus actionibus referta vita sit, in quibus præsertim adhibita fuerit constantia, quod non subito animorum impetus, sed liberum consideratum, perpetuumque iudicium deus tribuit dignitatem. Tunc, quoniam bonum omne in se ipso inhaeret, qui se in his saepenumero probauit, concensus non sunt, & spectationes, & admiratio cuiusmodi, illa ut dicuntur, sine est. Iam illi, quem spectabant, cuius ob oculos obuertebant sua? Themistocles quidem post explicatam nauam è periculis, & suo vnus consilio liberatam Græciam, quum ad Olympia accessisset, ac multitudo, quæ ad ludos frequentissimè conuenerat, dimisso certaminum spectaculo, ad eum vnus conuertendum conuersa omnis esset, maximum tum se laborum suorum præmium percipere dixit. Et reuera, aensis etiam cogitantis aliud cogitantibus, tacitè insinuat ipsa natura, ut eas potissimum actiones appetamus, quarum splendor & dignitas in autore permanet: non in alio extra opere quopiam est spectanda. In quorsum hæc tot & tanta? Nempe huc ut veniremus, quod breuiter comprehendendum est: summà esse hominis præsertim ac nobilitatem, rectè semetipso vitæ, ad eos quidem vitæ quibus decus, & dignitas, & pulchritudo: non in extrema vitæ re, sed in eo ipso, qui vititur, hæreat & constituta sit. Hoc si aliter lege præscripto quæ gereretur, & ad tenendum vitæ ordinem hunc cursum, sine errore villo natura sola sufficeret: non esset operum causa, quæ disciplina aliqua agenda vitæ quæreretur: non esset enim naturalibus abunde suppetitati, superuacantis laborum

ventum non implicemur. Si verò hoc lumine obscuro atq; occulto, nunc quidem ipsius instinctu, ad magnas quasdam res appetendas agi sumulari nos sentimus: quæ verò illæ res & cuiusmodi, quæ in loco positæ, & constituta sint, propter ignorantiam nunquam sepe animadvertimus: nobisque tanquam in tenebris errabundis, aliud pro alio frequenter accipitur: ex quo offensiores, & peccata, & præcipites lapsus, seopuli denique vitæ pendunt metabiles existunt. Ambo si qua est ars, aut scientia, quæ vobis caliginem hanc ab oculis erepturam, iterque rectum demonstraturam pollicetur, & ad eos fines nos deducaturam, cui maxime è natura sunt, & in quibus summa & absolutio vitæ vestre concineatur: eritne quisquam tam abhorrens ab æquo libero, qui ad hanc vocem occludere aures suas, tantique promissi magistrum despiciatui ducere, & præterea exagitare contumaciter audeat? Atqui hoc promissum, hoc munus, hoc officium Philosophi est: illa que nobis hanc doctrinam pollicetur, ut nobis optime vi, & dirigere actiones nostras sine errore villo possimus. Quid ergo est? Nihilne hoc vobis videtur: an ceterorum tantum longe maximum? nam reliquis quidem rebus quæ numerat, agio, veste, ædibus, equo, mancipio, neque omni tempore illis, & cum eis vna nobis quoque ipsi utimur: nostri autem illis, cum plurimum ubique est, tum nullo vnquam vel in tanto temporis momento intermittit: siue enim laboramus, siue recreamur, siue rusticamur, siue sumus urbani, siue publica agamus rem, siue privatam, siue cum aliis, siue soli nobiscum, siue in lenis, siue in ludicris sumus: nulla vnquam est intercepitio temporis, quin assidue, perpetuo, sine intermissione vlla nobiscum vitamur: quod, quum in omnem profus vitam permanere, atque pertineat, si præterea perperamque agatur, miseram mentis, & infelicem necesse est a nobis degi vitam: contraque si bene, ac prudenter, beatam atque felicem. Hoc eorum igitur est, quod Philosophia profiteretur: daturam se nobis viam & rationem, qua nobis ipsi quam rectissime vitamur: quod cum promittit, eadem nobis opera beatam vitam se daturam promittit. Atque hæc est illa vna omnis sapientia, quæ nos similes Deorum immortalium, & eorum vitam æmularores esse facit: quæ sola constituit beatam vitam atque confirmat, si nobismet ipsi æque, decore, commode, semper vitamur. Quam quidem ad excellentiam cognationemque diuinam, nisi lumen nobis Philosophia præterret, non modo aditum non inuenire, sed ne vestigiis quidem villo duci ad indagandum possemus, ita ut sine sensu, sine gultu, sine sapore villo præstantissime vitæ, futuri semper sumus, nisi ducem nobis ad viuendum adhibuerimus Philosophiam. Declarat hoc, & magis quidem quam vellem, commu-

nis hominum vita: quae vulgo ignara sumet, seseq; in vltimam
 admodum adhibere debeat, parum attendens: in tantis vitiis
 errorum, & ignorantia tenebris, vt nō in credibile modo in-
 tam vim mentis atq; ingenij, quantam in hominibus natura
 feruit, caecaque, & propē amentem aberrare rationem vti-
 etiam mīrandum. Quotus enim quisq; est, ex eo genere
 hominū, Phētre, qui sapientiae illius tuae praecipis iulium, de-
 vietas & potestates sibi potissimum asciscunt: qui quamvis op-
 me consulere credat, dum bonum illud occulto natura intuitu
 appetit, cuius forma & faciem propter ignorantiam ordinatū
 ruat praecipis in aliquod dedecus: eosq; alius animi, atq; aspectus
 contrahat, qui vitam efficiant amarissimam: Neminem autē
 bo, neq; sanē necesse est: obruimur enim exemplorum com-
 certē communis vita vsq; eō vtris bonis, & recta viuendi regi-
 ac ratione orbara est, vt neq; in cupiditatibus modum, neq; in
 uerhis securisue modestiam sciat retinere. Cuius quidem con-
 tam latē diffusū, tamq; vniuersi, correctionem, sola Philosophia
 pollicetur, si qui reperitur, qui se illi curandos instituat
 permittant. Sit igitur haec a nobis, tanquam primis ducta
 mentis, simplex adhuc, & inchoata Philosophia: desiderans
 eam scientiam videlicet, semetipso rectē conuenientēq; vni-
 atq; ita vtrūq; vt totius hominis vltimū, & vniuersam in homine
 rationē ipsa complectatur. Nam ceterae artes atq; scientiae, qua-
 minatur alicui certo generi addicere praefectae sunt, & in eo
 versantur, non sunt hominis propriae vt homo est, sed talis ho-
 nis, puta geometriae, aut statuarij, aut musici. Philosophia autē
 totum illud ipsum quod est homo, percipit, atq; exornat: id
 rō integrum quiddam est, & vniuersum, ē quo ceterae
 plūssimo, deducti cuncti, in singulares deinde: & limibus
 circumscriptas diuiduntur artes: in quas singulas tantum de
 mine ingreditur, quantum de ratione, quod multo quidem con-
 traclius, angustiusq; est, quā totus homo, & tota ratio. Quan-
 quae vniuersam rationem scientia percipit, ea merito ars
 nominanda est, & scientia scientiarum. Sed quando primū Phi-
 losophiae quasi formā delineauimus, ducendi nunc colores
 singulaq; illustrandae: & omnes eius pulchritudines, quae in
 rabiles penē sunt, in suo lumine collocandae. Diximus Phi-
 sophiam scientiam esse bene & laudabiliter semetipso vtendū
 que munere, si quis id apte riteq; exequatur, beatam vitam pro-
 pūe contineri diximus. Nunc illud ipsum munus praclarum
 eximū, quibus ab initiis nascatur, intelligi nobis oportet: non
 pe enim rectum nullius rei vsui tenere possumus, nisi per
 gaouerimus, quid illa res sit, & quam vim habeat, quaeque
 res agendas a natura sit parata. Itaque primo inceptū,

preceptum illud reuocatur, quod in foribus Delphici templi
 inscriptum, quia superius ingenio videbatur esse hominis, vni
 omnium Deo prudentissimo est attributum: Nos videlicet i-
 pso reuocamus. Et nimirum si commodè vni nobis ipsis volu-
 mus, ab hac cognitione proficiscamur oportet: qui enim pote-
 ritus rectum tenere iter, si neque naturam nostram ipsi, nec
 eorum naturæ consentanea sunt, precepta habuerimus? Noscen-
 ditur nobis nosmetipsi, & in id curriculum vitæ inducendi, in
 quod natura ipsa nos immittit. Quæ sanè nostrum cognitio,
 non ab exquisitis & abditis primò rationibus, sed à communi
 hominum intelligentia petenda est: sit enim postea increbre-
 scunt studio, & progredientibus rationibus, vt nostri nobis no-
 to in dies reddatur certior. Quæ ex his quidem in præsentia
 esse sunt in promptu, & omnibus patent, explicanda nobis
 est, ut consuectaque ponenda. Perspicuum enim est, idque pla-
 ne notè, tris esse in hoc inferiore mundo animantium natu-
 ras, quarum partim viuunt duntaxat, idque alieno munere, ni-
 hil ipsi afferentia ex se, quam ob rem hoc magis, quam illud
 ferre, & appetere velle videantur: quam vitam degunt cuncta
 ea, quæ tenentur solo infixæ, eamque vegetabilem vitam appel-
 lamus. Partim iam sensibus prædita, & luum aliquod nacla vi-
 uendi iudicium, vim habent à natura instam discernendi quod-
 cuiusque oblatum illis fuerit: idque vel appetendi, vel aspernan-
 di, vel inscquendi, vel fugiendi. Tertium porro genus & reli-
 gium est, quod cum ambo ista contineat in se, vt & viuat, &
 sentiat: habet præterea præpositam hiis omnibus, & antecel-
 lentem honore, atque imperio, rationem, supra quam nullus
 iam est alio ex genere vitam hic degentium, nobilitatis ascensus.
 Atque hæc tria simul copulauit in genere humano, inextinguibile
 natura. Sed duo hic animaduertenda sunt, vnum quod patet ex
 se, manifestumque est, in his tribus scilicet naturæ quasi gene-
 ribus, quod maximè necessarium ad vitam sit, id cæterorum es-
 se inæquilibrium, maximeque ignobile: quod iam cum supe-
 rioribus nostris sermonibus congruit, quibus dignitatem à ne-
 cessitate nunquam non segregatam esse diximus: & reuera fer-
 uum semper est natura id, quod obnoxium necessitati est: libe-
 rum enim ius suum nullum id habet, sed ad alienum imperium
 præbè est semper, nec vilo dignitatis suæ honore censetur: hoc
 itaque vnum non tam nunc quidem positum à nobis est, quam
 à natura omnibus propositum, animam illam quæ vitæ soli sit
 addicta atque addicta, quam vegetabilem appellamus, in toto
 animali genere longè subiectissimam atque ignobilissimam esse,
 vnde necque eam locum obtinere. Alterum verò duorū, quæ dixi-
 mus, diligentius aliquantò nobis est attendendum: or. a. c. m. vi.
 deli.

delicet naturam, que non solitaria simplex sit, sed ex pluribus
quasi rebus composita consistat, genus habere suum, propriam
generis appellationem, ex illa parte sui, que in quaque re
modi princeps sit: quod in coniunctione plurium, vnde
nature tractus principatus est. Quod cum ita sit, & in
longè dominetur ratio, principatumque ipsa teneat, quod
sumus ipsi, totum id accipimus & possidemus & ratione, & ratio
illud ipsum plane, quodeunque est homo: Sequitur
ceps, vt distingamus que harum partium cuiusque vis
facultas sit, seorsum primum & perse, deinde in iugum
altis partibus copulataque exposita: Et enim aliud est, quod
queque anima pars per se singulariter agere nata est, aliud
in aliarum partium comitatu & coniunctione: quod natura
plicis, simplex est actio: constat, mixtaque communis. Sed
mixtis mox, nunc simplicia illa munia, atque officia singula
animæ partium videamus. Ac illius primum que sine carnis
nostra, sine rectione viuit in nobis ac viget, quam vegetabilem
animam nominamus, ea enim est qua aliquid delectatur, &
extenuatur, & augetur, accipimusque habitum, hanc ad
guram corporis que in nobis est, & fingimur carnis pulchritudine
neruis, cute, sanguine, & ad gignendum quod in eodem genere
simile nobis sit, natura promissus: cui sunt anime quatuor
membra attributa, que sine nutu nostro, & confident, & exten
tur, ea que est vna fundamentum & stabilitas animarum vegetabi
rum: que nisi adesset, neque sensus in nobis, neque ratio esse
posset: & tamen ipsa ita est necessaria, vt sit reliquarum longè
firma. Atque hæctenus ferè huius animæ pertinet potestas. Ita
verò sentiens, que aliquo iam cognoscendi iudicio prædita
vim habet sibi peculiarem videndi, audiendi, tangendi, olfactan
di, gustandi: atque inter hæc sensilia differentias notandi, pot
teraria que in suo cuiusque sensili genere distinguendi: nec non
rum motus, figuras, magnitudinesque percipiendi, oculis
dem & aspectu quam maximè, sed cæteris quoque sensibus
nihil. Eiusdem est animæ officium, ea que sensibus semel com
prehensa sunt, etiam posteaquam illa abierint: & conspectu, im
riore nihilominus animi facultate quadam, imaginibus re præ
sentare, & tanquam in thesauro in memoria recondere, atque
tumque ibidem temporis spatium custodire: quod si inciderit
& imaginibus, ad inquirendum maximè antiquis, & ad decern
dum, animalia moueantur. Tercia est ratio pecunians generis
stri, que nullo alio in genere animantium cernitur: per quam
nos omnibus mundanis rebus præfetti sumus, cuius munus pro
prium & primaria facultas est, inueneri quidem illud primo, & per
se, quod semper idem est, atque eodem modo se habens, quod

Veget

Sensibilis

Ratio

secundum immortale est, atque diuinum, in eoque tanquam in fa-
 miliam & cognato genere versari, veritatisque ibidem pasci cibo,
 pascere multo, quam ambrosiae & nectaris. Quandoquidem in
 eis sensus, quae sibi perpetuo constant, & vsquequaque immutabi-
 lia sunt, habitat ipsa veritas, eadem in fluxu & continetur laben-
 tibus, tanquam simulachris & similitudinibus illuditur. Sed si ad
 hoc quoque, quae non vniuersi semper sunt, ipsam conuerti
 rationem oporteat, in his eius sit officium praescribere, ordinare,
 dirigere, imperare: quod huius naturae praecellentis ac diuinae
 naturae est imperandi, & praecipendi potestas. His singularim de
 ratione partium animae a nobis sic expositis, veniendum deinde
 est ad functiones eas, quae ex partium coniunctione inter
 se, copulatione existunt: quarum medius fides incredibilis est
 multitudo, nec numero ea solum, sed modis etiam, & conditio-
 nibus, multiformis, ac varia. Sed nos genera duntaxat ipsa per-
 tingemus: ad minutissimas partes explicandas non accedemus.
 Ex parte igitur sentiente, & vegetante, ambaramque inter se in-
 gemit, atque complexu, primum cura & studium custodiendae
 salutis, deinde voluptas, molestiaeque exoritur. De ea voluptate
 prius loquor, quae maximè sentitur in ipsa coniunctione mole-
 stiae, ut sentientis est ideo cum voluptate bibere, quia cum mole-
 stia sit: cuius quidem molestiae ea est vis, ut cum primum de-
 lectat hinc, simul item desinat bibendi delectatio: hoc genus vo-
 luptatis iam est aliud quoddam purius, atque praestantius, quod
 nulla omnino admixtum molestia est, de quo alio loco fiet men-
 tio: hoc inquam mixtae voluptatis genus, quod etiam vehemen-
 ter videtur, propter appositionem, adiunctionemque con-
 trarij, dicitur ex hac copulatione sensibilis & vegetabilis ani-
 mae primo nasci, ut in ipsa quidem vegetabili situm, fundatum-
 que sit, a sentiente autem percipiatur & iudicetur. Verum habet
 haec terminas in animantibus ceteris varietates, in homine verò
 si racionales anima huius curae se submisserit, & ad sectandas huius-
 modi voluptates sit conuersa, crebrius idem multò, & multipli-
 cius facium, innumerabiles illas gignit cupiditates, quas volita-
 re in anima ipsa passimque discurrere ac rumulari sentimus.
 Hinc ira, hinc reconciliationes in gratiam, hinc amores, hinc
 odia, hinc libidines, hinc ambitus, hinc suspiciones, obrectatio-
 nesque, hinc alacritates, confertationesque animorum, & quae
 quae capta omnium huiusmodi perturbationum sunt, spes, me-
 tus, laetitia, dolores. Sed nos his breuiter percuris, ad illam alte-
 ram complexionem, temperationemque rationalis animae cum
 rationis dō abus naturis, accedamus. Ex qua quidem copulatione
 rationis percipit profectò quam ex ceteris effectus proueniunt:
 cetera alieno hi tamen sunt genere. Namque ipsa ratio, quae si pura
 sit per

Molestia

Voluptas

sit per se atque simplex, in eo, quod idem semper est, contentio
 do, perpetuè inhereat, neque sponte se vsquam a divina illi
 iungat veritate, indidem huc euocata, atque huc corporata
 inextricabili, quoad in his fuerit locus adstricta, comitata
 uno sensuum, & cupiditarum, desciscat a semetipsa necesse est
 ad hæc infirma, instabiliaque consideranda torqueatur, quæ
 primo obtutu tanquam caligine occæcata atque conspecta
 quæ ex illo illustra æternæ veritatis loco, in tenebras reuertitur
 nerit, aduocare sibi cogitur communes quasi administratores
 & sensuum, per quos item commune opus cum illis valet
 atque exequatur, fidem, opinionem, consilium, cogitationem
 quorum fides quidem mentis animique est alieno, aliena
 eredis, quæ sine ratione quippiam confirmet: opinio
 intus concepta existimatio est, non sine ratione quidem
 men infirma ratione subnixa: quæ rem aliquam arbitratam
 esse, aut non esse, aut huiusmodi eam, aut alio modo existimari
 in his duobus ratio consistit tamen, & requieta est, quod
 contenta, quod quoquo modo sibi fuerit oblatum, in illo
 altero pari, consilio, cogitationeque, factatur adiac, potius
 est in motu, necdum eò peruecta, quò affectat & tendit: est
 consilium, quasi itineris & via inuestigatio quædam, cogita
 tioque adiutorum, quibus id queamus, quod desideramus
 consequi, cogitatio verò eiusdem fermè modi est: in
 rum non ea efficiendi quidem quippiam, sed tantum in
 di causa suscepta. Hactenus informata nobis sit, & tanquam
 ducta penicillo agnitio nostrimet, quæ etsi propria Philo
 consideratio est, nō maxima tamen videtur indigere ad
 ne ad spectandum & percipiendum. Nunc hoc rationale
 quod vocatur homo, tribus ex naturis coherens atque compositum
 quod fungi debeat actiones, & singularum naturarum proprias
 & omnium communes: scilicet, ratione & ordine, si vitam eam
 degere, quæ felix & beata sit, tradamus Philosophiæ instituta
 ac polendum: vt videamus si dictis eius atque promissis, factis
 iam consentiant. Quid promittit illa autem? nempe scientiam
 & facultatem homini præbituram, qua is semetipso componat
 & ad omnia rectè exhibere se possit. Atqui nihil omnium
 melius, neque præstabilius profectò est, neque ego solus hoc
 tu quoque; Phedre, & quicumque; educlit liberalius sunt: necno
 titus omnium mortalium tam abiectio animo, tamque in
 fordida conditione vitæ est, quin si diligentius consulat
 psum, & cogitationes suas expendat, hanc huiusmodi
 omnibus anteponat opibus, atque fortunis: quippe qui ex se
 cuturū omnia optata sua confidat, & ad suorum votorum
 peruenturum. Veniat igitur in medium protulsum hoc

tum, & graue, vt excutiatur à nobis, & consideretur, in quo sic
 primam odicitur Philosophia. Etenim fingamus sisti illi à nobis
 & commendari, ac de manu in manum (vt aiunt) tradi hunc eum
 ipsum, quem cupimus huius tam eximie facultatis, & præclari
 huius vici fieri compotem: illa enim, credo, vt primum à pex-
 te adolefcentem, nostrosque sermones audierit, hac initio sta-
 tuo oratione vretur: Equidem præstabo (inquit) quod pollicita
 sum, namq; bene & beatè viuendi sine vilo errore tradam: sed o-
 portet est autem non repugnantem: quanquam hoc fortasse non satis
 frugentium adfit oportet, & veluti oculi in corpore, sic in men-
 te luminis acies, ad intuendam formam verè pulchritudinis à
 natura parata: quam postea ego quocunq; fuerit opus, meo arbi-
 trario dirigam, atque conuertam. Sed quod dixi de non repu-
 gnanter, ob eam causam dixi, quòd ferè ad me qui accedunt,
 videntur præuas secum è vulgo opiniones, quas nulla nostrà
 ratio potest euellere: aut enim in aliqua populari sententia sta-
 tum verè firmati, velut expetendas præcipuè esse opes, ho-
 mores ambiendos, voluptatem sequendam, ad omnem deinde
 vocem veritatis obfurdescunt: aut etiam si rationi se præbeant
 obsecis, mo aliquo vitio, nonnunquam etiam pluribus contra-
 riam acque imbuti, permulta secus faciunt, quam vera illis
 videret, ac præcipiat ratio. Ex quo neq; illis magna ex me vtilitas,
 & nulli grauis ex ipsis calumnia conflatur. Videor enim postea
 ob hæc præcipuè causam, sapientiam tradere, non rerum, sed
 verborum: quod tamen secus est: mea enim discipline institu-
 tio, ad res potissimum, & ad facta ipsa spectat: formatrix autem
 orationis hæcenus quoque sum, vt sine furo & fallacis, cum
 opinus eam moribus, & cum præclaris animi cogitationibus
 velim congruere. Quòd si tu (ita enim profectur ad adolef-
 centem cooperis) ita ad nos paratus venis, vt te nobis totum sis
 permittas, ejus è te ipso oportet omnem opinionem alic-
 nam conuicias & firmæ rationis: animumque tuum mihi pu-
 rum & purgatum præbeas, quo possim ego in eo diuinam illam
 speciem, quæ à me vna fingitur, atque exprimitur magnanimi
 viri, & verè præstantis inscribere. Quid respondebit adolefcentis?
 primum pudore credo deiecit oculos: pòst nouis quibusdam ar-
 detis stimulis, ad spem magnarum rerum intrinsicis excitatus,
 quod de Alcibiade scriptum reliquit Plato, fens sese & salutem
 suam Philosophiæ commendabit. Sequetur itaque primam il-
 lam nostrim, quam diximus, cognitionem, altera præceptio: vt
 consideremus attentèq; intueamur, quum trium illarum partiū,
 ex quibus constitui sumus, singularum proprij & sui fines sint,
 ut quis cuiusque earum sit positum bonum: nos ex naturis illis
 certissimus in vnam rem confatos, non posse vnius tantum partis

extremo & fini contentos esse: sed quemadmodum tres sunt habitus & facultates obtemus, ita tria nobis habere propria bona, quorum singula partibus singulis, coniuncte autem omnia vniuersitati ipsi conueniant. Persequamur conuictio cuiusq; partis extremum atque idem bonum sit, quod melius inceptis queamus iugum illud, & vinculum totius communitatis aspiceret. Illi igitur parti & anima inferiori ac ignobiliori quam sustentamur, & alimur, seu finis & vltimum inchoantur proposita est quae eadem salus & vita est intelligenda, quae illud boni, quod vile appellatur, in hoc genere anima tantum est fundatum: vile enim potissimum id vocamus, quod utilitatem & incolumitatem vel dandam, vel conseruandam vitandam etiam pertinet, quod inter reliqua bona maximum necessarium est: etenim est caeterorum tanquam solum, fructumq; bonorum, quo subducto, atq; sublato, reliqua non videntur bona vsquam posse consistere. Atq; huius quidem etiam participia illa sunt, quae omni carent sentur: ut stirpes, arborum & caetera eiusdem modi, quorum est natura in toto ac in parte nere longè subiectior: nihilq; in se continens, nisi quod utilitatis sit: ideoq; honore nullo, nec nobilitate praedita. Altera natura iam sentiens, vimq; & facultatem habens humani ordinis, ut affici quodammodo rerum appulsioibus, idq; ipsa sentire, ac propterea moueri ad appetendum, vel ad aliquid potius possit: cuius finis & proprium bonum intelligitur voluptas, cuius enim nisi aliud quid praesit, quod moderetur, & corrigat, iam ut ad suum summum, summeq; experitum bonum, sensus ad profuendam rapiuntur voluptatem. Tertium porro animae genus quod rationis particeps, vel ea ipsa potius est ratio, ceetero diuinum: cuius pra nobilitate ac praesentia, reliqua genera nullius quodammodo, aut certe ita parui sint momenti, ut comparanda quidem sint: finem suum & vltimum propositum habet, si ipsum per se solum spectes, scientiam & veritatem, cum reliquis coniunctum, decus atq; honestatem. Est enim honestas, quam eandem dignitatem, decentiam, amplitudinem appellare iure possumus, si acurè inspiciamus, nil aliud proferat quam veritas, cum reliquis aliarum partium finibus, utilitate, delictis, voluptateq; coniuncta. Ut enim luminis natura eadem ipsa per sese, & suo quodam splendore lucida, si illiustranda non admisceatur, colores eos excitat, qui varietate & pulchritudine decentes sunt: Sic veritas adiuncta hominum studiis & utilitatibus, cum in agendo, regendo, communicandoq; exponendo illam in primis gignit, quam ingenue mentes tantopere amantur, conuenientiam rerum omnium, & dignitatem. Atq; hanc finibus propriis trium partium iam cognitis, in quorum vnoquoque

sunt cuius parti bonū est: videamus nunc totū hoc complexum
 & copulati, quod est homo, quos ad fineis à natura directū sit, &
 eorum vitā perire debeat, quoq; modo semetipsum in vsum sui ad-
 hibere, si ad extremū & vltimum suæ naturæ bonum sit peruen-
 turum. Atq; horum quidem trium, primū illud Philosophia dū-
 rant doctet reliqua autē duo præterea etiā tradit. Quid est autem
 quod doceat? Nempe sicut nos cōiuncti, & temperati ex trib. na-
 turis sumus, sic tria illa bona in vnū miscenda nobis esse, & capiē-
 da, & beatam, & expletam suis omnib. numeris vitā velimus cōse-
 qui. Quid ais Zenoi? Quid nouas verborum conotechnationes im-
 pūnas, quib. nos captare, & illaqueare coneris? Bonum esse quod
 honestum sit: Assentior, & ex præstantissimo quidē genere confi-
 tere est bonum: At id solum bonum, prorsus nego: nisi aut vnicum
 ac eodem modo bonorum genus in natura rerum sit: quod cuiam
 modo q̄eratur p̄bati: cūm omnib. reb. natura & specie inter se plu-
 rimum differentibus, suum cuiusq; earum in fini atq; extremo sit
 positum bonū, quod esse idem diuersorum nō possit: & ni ita sit,
 frustra p̄terea: creata à natura, & nullo ad fineis effecta intelli-
 guntur. Aut si alia quoq; bonorum genera sint, quoniā de homi-
 ni bono nominatim nunc quærimus, ex vnica natura nos, hoc
 est, mente duntaxat & ratione, oporteat esse factos. Atqui alias
 præterea naturas in nobis obtinemus: Vbi ergo repente deserim-
 us illarū bonum: quod si assequi possumus, intelligamus id cer-
 te ad aliquam partem nostri pertinere: Nisi forte reliquarū par-
 tem bona stare, atq; coniungi cum rationis bono nō possunt: q̄
 vñ eō salūm est, vt in illis p̄cipue sibi accommodandis, & cō-
 cordibus secum faciendis, enitescat & elaboret nostra ratio. Su-
 mus ergo ad ista tria bona & appetenda, & consequenda à natura
 facti: quorū quidem communitio bonorum, in ipsa partū nostra-
 rum cōiunctione spectatur. Sic n. debemus exquirere, & cōfictari
 singula, vt ad communitatem tamen omnia referamus: atq; hic
 illud perueniendum est, vñ eō congruere tria hæc inter se bona,
 & velut cōiuncta esse, vt quancūq; vnū quodq; illorum suo, &
 proprio genere cōflectatur, societatem tamen cum reliquis gene-
 ritus, & naturalem quandam intelligatur habere cognationem:
 nam & quod vtile cui est, id siuapte etiā natura conueniens illi est,
 ac iucundū: & honestas suam vtilitatem ac iucunditatem secum
 adiunctam habet: cum voluptate, quæ à natura sit, sua est vili-
 tas, conuenientiaq; cōiuncta. In quo perspicue natura contra
 Sp̄ocorum rationem decernit, illud verè perfectum, & cumulatū
 hominis bonū esse, quod sit ex his trib. in vnū quasi temperatū,
 ac mixtū. Sed nos cūm suos cuiusq; naturæ fineis appellauimus,
 illis nominibus singulos in dicauimus, quæ præcipuam, & princi-
 palia vna quoq; natura rationem boni declarent, ad quam ce-

era adiuncta bona pro accessionibus ducentur: quemadmodum
 in sequentibus fiet manifestum. Etenim notatis iam, & ceteris
 finibus ad quos hominis vita, naturaque contendit, aperient
 dehinc est communis penè cunctorum hominum error: quo
 gnarus, quatenus quicquam conueniat, illamque partem in no-
 consensionem violantes & distrahentes, stultitia in vita quæ-
 ria quedam, incitat, atque perturbat: ut neque placati stultitia, ne-
 que cum ceteris concordēs esse possint: quos cum ab hoc erro-
 malo se abducentur Philosophia polliceatur, & in possessione
 summi boni inducturam, perspiciamus, quælo prius aliquam
 magnitudinem mali: ut quantum deinde illi beneficium abdu-
 tur a nobis, melius agnoscamus. Etenim si quicquam est, tan-
 tanta communis vitæ confusio curam aliquam injiciat nobis,
 & contemplandi, unde illa & quibus quasi radicibus exorta, qui-
 tidie magis fructetur, & ingrauefcatur: is reperiet primum igno-
 rationem sui in vnoquoque, deinde prauum vsum, qui nec recte
 se ignoranti semetipsum potest, hanc tantam errorum fructu
 fuisse, per quam exclusa luce veritatis, totum ferme vitæ in no-
 bis impeditum atque cæcum factum est. Nam ut fines eos, ad qui
 natura generati sunt, nequaquam homines mente, & intelligen-
 tia comprehendentes, feruntur fortuito, & remeant: & ut ad
 aliquod studium, quasi fluctu, delati sunt, ita in hærescunt in
 cæteraque: nosse & vestigare contemnunt: ex quo statim diuertiunt
 in nobis naturæ illa consensio, maiorque pars nostri neglecta, &
 bis inaccuratamque relinquitur: Aut qui plures fines tenere con-
 tuunt, ignari quid postulet illorum vnusquisque, & quantum
 tribuendum sit: inepta & dispari compositione, non illos con-
 liant inter se, sed committunt: ex quo seditiones graues, & prælia
 in animis intus excitari necesse est. Ac ut rem exemplis notatius
 faciamus, diximus vtilitatem, voluptatem, dignitatem, huma-
 rum esse desideriorum vltima, copulata ipsa inter se, quando
 nos constati ex triplici natura sumus: ut cuique naturæ suum vlti-
 mum sit, non illud quidem abiunctum omnino, & separatum
 cæteris, sed proprium tamen cuiusque, atque præcipuum. Quis
 ergo? Nonne cernimus ex hominum numero nonnullos, qui quæ
 vtilitatem nimis adamauerint, quod ad eam sunt, aut contem-
 dine diuturna, aut propinquorum imitatione atque exemplo, &
 æqualium hortationibus adducti, parum voluptatis eius, quæ
 alieno ex genere sit, nullam omnino dignitatis ducunt partem:
 sed ambo hæc genera reliqua in vna sibi vtilitate constituant,
 vni illi seruiunt vitæ, quæ animantibus quoque, reliquis & illis
 communis est, cuius fundamentum & stabilitas in parte anima
 ignobilissima consistit: reliquas verò naturæ partes, de seruitute,
 que despicunt. Itaque rei faciendæ maximè addicti & mancipii
 sunt.

nullum sordidum neq; turpem iudicant quaestum, unde ad vi-
 tam vitas aliqua perueniat: ex quo infinita in illis quotidie ma-
 gis pernam cupidus adnascitur. Atq; hi sunt, qui solliciti semper
 & curi, minutatim & paucillatim omnia expendentes, nati esse
 videtur ad omne perferendum dedecus: litigiosi, difficiles, ser-
 uatissimi: qui ne iram quidem, & ludibrio habiti, animaduertere
 possunt, quam misera conditione viuant, tantumq; illud perti-
 ment, ut quid ab iis petatur, aut auferatur: itaque & fugiunt
 horum curas, & a consuetudinibus hominum abstinent, nec
 vident quicquam facere, aut dicere vnquam fortiter. Hos tu ho-
 mines esse statuas, in summa illi vita, & ignobilissimo generi bono-
 rum addictos, ac tanquam spongas lapidi, sic ipsos auro affixos &
 perueniat: His è regione alij, nulla neq; vitæ, neq; vilitatis habita-
 ratione, ad voluptatem vnquam tori sunt delati: in eaq; exquirenda
 vitam ac perfrendenda, summam sibi vitam constituunt: cuius qui-
 dem voluptatis, eius nimirum quæ populo & nota & nominata
 est voluptas, regnum in parte naturæ sentiente constitutum est:
 nam ac voluptas est, nisi sentiat, sensusq; perfundantur & de-
 legentur ex ea. Et memoria præteritorum, expectatioq; futuro-
 rum, quæ ambo in solis sentientibus sunt, productas tempore &
 spatio, hinc sentiri voluptates, quas sola instantis breuitas tempo-
 ris inanimata diuersas & imperceptas transire cogeret. Ergo ad volu-
 ptatem qui sunt omni studio conuersi, cum genus eius nullum re-
 spectant, nec prætermittant, in eo tamen genere plurimum adhe-
 rent, quod ex sentiente ac vegetante anima coniunctum est:
 quanto id quidem omnium est acerrimum, & ad concutiendum
 totum hominem maxime vehemens: est autem id positum in eo,
 ut cum pars illa vitalis & vegetabilis, quæ cæterarum partium rudis
 & corrupta maxime est, defectionem naturæ suæ, & maiorem ali-
 quem defectum à temperamento patitur, in quo molestia iam
 incipit, & quasi naturæ tristitia quedam non mediocri: si subleue-
 rit, ad nocentemq; restituitur, in credibili quadam videatur sibi
 periculum sentire: quod vt in comparatione nigri color albus, sic
 in aduersione molestiæ voluptas acrior sensibus nostris appa-
 ret. Atq; hæc huiusmodi in primis plebeia & sordida sunt volu-
 ptates, quæ ad hominibus nequam atque ignauis potissimum
 expetuntur, quarum vim conditionemq; cunctarum, in vna si pla-
 cet specie, eademq; notissima parumper consideremus. Est enim
 morbus vulgaris sanæ, & omnibus notus, quem plerumque Græci vo-
 cant, nos verum scabiem: cum sanguis intus biliosus & acies
 haurit & cute conatur erumpere, & quacumq; funditur, propter
 quædam stimulis pungit, inficitq; corpus, & inficiendo pruritus
 accit, qui sunt quasi fermenta quedam & nunciij appropin-
 quantis doloris. Huic malo, & molestiæ subuenimus scalpione

atque vnguis, vel aspera rei alicuius fricatione, & attritu
 te vobis nunc ante oculos formam atque imaginem hanc
 entis: videris ne vt miserè ipse se exerceat, mixtamque ex vobis
 te & ex molestia, indignantis simul & latentis exhibeat
 cumque intrare eò digitis planè non possit vbi maxime fodi
 & stimulat vis morbi, quemadmodum cutem suam dilacerat
 cibis que inconcinnis obganniat, anhelitus effler graui. At
 randum in modum corpus, vultum, membraque iactet, pro
 torqueat: qualem hunc, quæso, & quo ex genere hominum esse
 statuatis? At qui talis ferè est, attente si insperetis, vinctum
 vita, qui se potissimum dicant, & dedunt corporis voluptatibus
 alij enim in epulis, & ebrietatibus hoc idem efficiunt: ab
 gressibus corporum, turbidineque libidinum: nonnulli e
 iam stim medicamentis colligunt, vt sit potandi matis
 dam iucunditas: plures sine fame & siti, & sine vehementi
 cupiditate, sola recordatione suauitatis adducti, vino, gula, illi
 ni que inserunt: qui semet etiam inuitant ipsi excitantque in
 guentis: nihilque prorsus præterire earum rerum volent, qui
 aliquando nouerint afferre delectationem solitas. Quod quæ
 proprium & præcipuum falsæ atque corruptæ in nobis ratio
 malum est: idemque non necessarias suscitans cupiditates: Nam
 cætera animantia quoquo pacto se gerant, cum contrariis
 lectis ad appetendas illiusmodi voluptates compulsa sunt, au
 rar tamen plerumque finibus continentur. Homo solus corporis
 voluptatem, non necessitate (nam ea quidem faceret si ipsi
 dum) sed rationatione falsa demetiens, in eiusmodi genere
 piditatum, infatigabilis prorsus, & infinitus efficitur. Atque hinc
 duorum generum quæ memorauimus, auari illius dico, &
 voluptarij, tanta est a ratione recta animi & voluntatis me
 vt nulla bestia sit, quam vtrunque est istorum, aduersus ver
 veritatis agrestior: nam neque castigatores illos hi perferant,
 rectè suadentibus semper sunt inimici: ipsi verò vitio eludunt
 iam cæteros, suaque cuique alibi studia, quam in corporis
 ptatibus collocanda esse negant, propterea quia quicquid
 manu & corpore teneatur, inane id totum, & superuacuum
 dicant esse. Sunt alij, nimis cupidi illi quidem, & studiosi volupta
 tum, sed tamen in eo vitio aliquanto leniores, qui voluptatibus
 tiffimum eas consecretantur, quæ sensuum propriè sunt: ac
 magnam habent cum illa corporea parte contractam rationem,
 vt qui musicis & cantibus assidue dediti, personare aures strom
 cum, & fidium, & tibiarum cantu semper volunt: aut qui
 rapiuntur in omnem cupiditatem, vt signorum, tabularum, p
 rum, argenti vestis que stragula, gemmarum quoque & præ
 tarum studio propè infinito ducantur, domos autem suas
 ferunt

feras habeant atque exornatas, vt nihil festiuus, neque concin-
nitas ne cogitari quidem possit. Sant etiam qui odoribus præter
modum delectentur, & eorum innumerabilem vndique conqui-
rant varietatem. In quibus tribus sensuum voluptariis generibus,
maxima præcipue ea inest, quæ est libero homine putatur esse di-
gnos, frangendis tamen & viri, & virtutis neruis, vim permagna
laetæ. Restat vt de genere illo tertio & præcellente dicamus, quod
speculari suo solum munere fungatur, & in vna contemplatio-
ne veritatis positum ad reliquas partes aspectum nullum refe-
rendum efficit squallentes & mæstos, nil ferè habentes
cum humanitate commercij: & ad omnia quæ occurrerint quasi
obliuiscetes. Sin autem cum sensibus sociatum atque iunctū,
illa vt ministrat, & subserviat, adductum fuerit: eo maxime admi-
retur, vt popularem gloriam, & potentiam in primis assequatur:
vnde quæ aliquam vehementiorem nactum, vrbes, populos, regna
sepenumero euerit. Sin autem animo fuerit infirmiore, & te-
nueribus opibus, ad illa conuertetur, vt nimio visu cultuque
compos, aut alio quodam ostentationis artificio, cogat se spe-
ctari. Sed quid ago? sanusne sum, qui tantam errorum molem
quantam omnis vita fert, euoluere me posse atque explicare sum
quæstio. Hic Citrarius, Imo fecisti tu plane opera pretium, inquit,
quæ illa nobis ante oculos adduxisti, ex quibus facile deinde sit ad
reliqua coniectura accedere: Video n. iam planè, & cum animo
meo cogitans inuideo: non hos solum, qui in vnius partis sui præ-
cipue insistant, sed istos etiã qui cunctarū fines partiū, atq; extre-
ma conlectantur, nisi apto cõmentu quodã, & bene exanimata
ratio ead faciãt, inæqualem eos, & confragosam vitam ducere
conclit, semper sollicitudinibus & molestijs: vt non minutissimis
corpulculis Democritium inane, quàm huiusmodi dilidijis &
conclinationibus animorum, refertior vita sit: quibus quidem
rebus lumen afferri, atq; ordinem, præclarissimam rem esse, in-
telligere mihi videor: si tamen hoc præstari à Philosophia ipsa
possit. Atqui, inquam, pollicetur illa hoc quidem: Sed illud quoq;
Citrus, in te illigere te puro, ordinem istum, atque lumen, de quo
paras, sine cognitione certa earum rerum, ad quas adhiberi
nolueris sumus, haberi planè non posse. Quid n. intelligam?
inquam, quæquam rerum earum, quas minimè nouit, prudens
director esse potest? Quid h, inquam, homo eiusmodi est, vt si se
sorum præstaturus sit, cuius rei disciplinam, vt antea diximus,
Philosophia proficetur, omnia illa intelligat, & noscat neces-
se est: quibus cum, commercio, aut vsu, aut cognatione aliqua
est multiplicatus, num tibi videbitur quicquam in rerum natura pe-
re esse, quod non illi cognitum, & perceptum esse debeat? Vix
videor hoc posse inficiari, inquit. Atqui consistere hoc quidem

necesse est: omnia enim profus illi noscenda, & comprehen-
 da sunt: veruntamen modo quodam singulari atq; suo. Est enim
 duplex rerum cognitio: Altera, quae in partibus explicata, atq;
 dispersa: Altera, quae in genere summo, atq; vniuerso est collecta.
 Primum illam artes & officia, & circumscripse terminis illius
 busq; scientiae: secundam verò cognitionem Philosophia sola
 complectitur: atq; ut dicebamus, talem praestare hominibus, ut
 talem, huius esse, vel illius artis: ipsum autem hominem praestare
 quicquid ipse est, proprium esse Philosophiae. Idem dicimus magis
 in cognitione talem esse rem, aut tantam, aut huiusmodi cog-
 entias artesq; peculiare: id autem ipsum simpliciter, quibus
 quaeq; est, ad Philosophiam vnam ut cognoscat, pertinere. Quod
 est ergo quod vehementius homines in errorem inducat, & tan-
 dem, quam inferioribus niti notionibus, superiores autem
 & primas non tenere: Vt puta, diuitias sibi bonum arbitrantur,
 quid bonum sit, & quae sit eius rei vis ac natura, in vniuersum non
 intelligatur. In quo quidē vno principe bono atq; summo, magis
 que cognitione & scientia, omnium deinde bonorū, quae ex illis
 effluunt, posita & collocata est veritas. An tu alium fontem bo-
 norum vllum & noscendorum & tenendorum existimas esse, quā
 veritatem? Veritas est lumen illud atq; ordo, quem modo adhe-
 ri rebus aiebas oportere. Quod cum animi oculus cognoscere,
 intelligentiāq; comprehenderit, idq; & actionibus suis propone-
 re, & praerere sibi ipse caperit: tum tūdo vestigia ponere, tum
 varios illos terrores, inanesq; blanditias fallarum opinio-
 num, quae totam improvidam vitam perturbant, deprehendit, &
 discutere, & se in arce veri boni poterit constituere: Veritas enim
 est, quae instruit nos & docet, quid quaeque res, quantum sit, &
 quantum eadem nobis conferat ad viuendum. Veritas est, quae
 nos nostrimet gnaros & prudentes esse facit: nec solum primam
 illam & inchoatam, quam supra diximus, sed absolutam, & in-
 gram nobis dat nostrum cognitionem. Veritas, cum res nobis
 cum, nosq; cum ipsis rebus comparat, atque componit, modum
 ipsa vna & dimensum illum tradit, per quem res nobis, nosque
 met rebus ipsis ita applicamus, & adiungimus, ut neque obui-
 mur nimia copia earum, neque remaneamus ipsi viciam in-
 anes. Quid est, quod verorum bonorum & intelligentiam nos-
 strat nobis, & adipiscendorum tradit facultatem? Quid nos pro-
 via & explorato itinere ad optatos fineis ducit? Quid potillimum
 facit, ut sine metu, & sine poenitentia rectis consilijs via, pacis-
 tam, ac iucundam traducamus vitam? Nimirum omnium ho-
 iusmodi bonorum, & aliorum etiam maiorum ac praestantio-
 rum, quae à notione vulgi magis remota sunt, origo nobis
 & caput, & stabilimentum, est ipsa veritas. Vt ambulare in re-

nctis sine lumine, sic periculofum, & præcepseft peragrarè,
 & conficere vitæ viam sine veritate: & mehercule, fi alteru-
 trum è mundo tollendum fit, multò minore incommo-
 do fiderè, quàm veritatis luce carcamus. Quis enim falfo bono
 potiri voluit aliquando: aut quis vnquam extitit, qui duos, &
 grauis in vita cum exantlaffer labores, eo ad extremum præmio
 cientes efle poffet, quod inanis & falfa vtilitas artuliffet? Qua-
 propter, Phædre, cum fapientia omne iudicium ad multitudinis
 opinionem contuliffi, hæcine fpreuiffi Philofophia vocem, quæ
 veritatis ftudium primarium efle omnibus vult: rectasque etiam
 opinionones, fi que aliquando abfque certa veritatis cognitione
 exhorat, cæcis comparat, cafu rectum iter inffidentibus: an efle
 quod profecti indignus poffit, quàm fapientia nefeire fe ipfam,
 fed tantummodo quadam opinione de fe niti? Quis hoc è vulgo
 infimas homo non facit? Ergo fatis erit nobis, non quidem fci-
 re beatè viuere nos, fed folum opinari viuere nos beatè. Quot
 milia numero hominum, quotidie ifta opinio decipit? Non
 efl hæc opinione contenta, non in hoc noflra conquefcit Phi-
 lofophia. Scire nos id ipfum ac noffe apprimè vult. Itaque tradit
 vna docendi, & intelligendi, neque beatam vitam, nifi fcienter
 illa amanda uertatur, & agnofcatur, vllius nobis ad iucundita-
 tem animi, efle momenti putat: non plus quidem, quàm fupiti
 aut arbori, quæ ramis pomisque inffigniter adornata, fuam ipfa
 vtilitatem feracitatè que non attendat. Quod fi veritas quo-
 que delibenda efl, & tanta res tam paucis in confpectu quafi
 poncefa: Dicimus, veritatem aliam in ipfis rebus inefle, aliam
 autem nobis. In rebus veritas efl, primum illud ipfum, quod
 quæque per fe res efl, quod tantum habet vnaqueque res de na-
 tura, quantum habet de veritate. Deinde, fi rerum ipfarum in-
 ter fe confenfio & concordia, quum rcfponfus quidam in his fit,
 appaque compositio, fecunda quodam modo naturæ veritas efl,
 extra illa quidem ex fupiore illa, & fimplice: fed nobis, qui ab
 humilioribus fcandendo ad alta nos attollimus, anterior & pri-
 mo obuia. Ad has porro naturæ percipiendas veritates, cum
 fe applicat noflra intellectio, ad easque fele componit, atque
 excæquas, tunc naturalis illa veritas, tanquam in fpeculo, relu-
 cens in anima noflra, imaginem diuinæ nobilitatis in nobis con-
 flituit, fi & nofcamus opera, atque confilia præpotentis Dei, &
 quoad homini licitum efl, in confilijs irem noflris illa imite-
 mur. Ac vt præclaro hoc ab aufpicio, & veritatis tanquam fun-
 damento, proficifcamur ad reliqua: percipiendum vobis illud
 efl, tripas illas in nobis facultates animæ atque partes, ex quibus
 noflra omnis natura compacta fit, non poffe ritè præflare com-
 mune omnibus munus, nifi in fuo quæque peculiari munere
 priua:

priuatim prius instructa & erudita sit: quod in illa indies pro
 statim sit manifestum: ea enim sola à cæteris partibus aliam
 opus tueri suum potest: in sensibus quidem, quis non videtur
 posse hoc albi atrium, quod ad functiones vitæ pertinet, et
 peti aut vitari: nisi prius atrum cognoscatur, atque album? Quæ
 quam de cæteris minus negotij fortasse sit, ratio quidem ad
 que illud ipsum est, quod lumus nos, domina & rectrix humanæ
 vitæ, per quam habemus atque obtinemus, non quod vana
 duntaxat (id enim potuit vegetabilis pars, quæ in fini generis
 muneris est, præstare) neque verò etiam illud, quod comode
 præte & suauitate viuimus. Est enim sensilis in nobis facultas
 primis hæc oblectatio: Sed quod decoram, & splendendam, cum
 dignitate agimus vitam, præcipuum est in communitate etiam
 munus, atque officium. Hæc igitur inquam ratio, nosse ipsam
 & apprimè tenere debet, quid pulchrum sit, quid honestum, quid
 splendidum, antequam illud in commercium reliquarum
 rium deferat. Et denique princeps omnis veritas rerum illi præ
 pienda est, antequam eam exprimat, ac referat in veritate scilicet
 num. Quæ cum totam ratio vitam hominis contineat, patet
 illi cæteræ pareant, eamque consequantur: nimirum de ea potius
 potissimum sermo habendus est, ut videamus primum, qui ratio
 illi vsus suimet per semetipsam & separatim à reliquis sit, deinde
 qui in reliquarum partium comitatu & conjunctione. Quod his
 duobus ritè expositis, cunctam vim Philosophiæ, ut opinor, ex
 plicatam, & perspicuam habituri sumus. Est igitur ratio, cum
 nomen à ratio deductum est, discernere ea, quæ rata esse debent
 hoc est, vera, firma, constantia: quam facultatem profectio in
 mortalibus & fluxis reperire ipsa nequit. Quocirca ad ea conuen
 tat se, & cõferat oportet, quæ sunt perpetua & immortalia, quod
 si etiam in his, quæ giuntur passim, & intereunt, aliqua magis
 existeret perpetuitatis, qualis fortasse in ipsis generibus inest,
 quorum vniuersum semper permanet, indiuidua quotidie dis
 buntur: in optima tamè & constantissima parte nature illa qua
 renda est, ut vbi maximè luceat, ibi potissimum veritas exquiratur.
 Est enim eiusdem scientiæ & facultatis, cum tractare de re, quo
 eunque illi res subiecta sit facultati, tum de ea summa absolute
 simeque tractare. Quum igitur peculiare officium rationis sit,
 indagare veritatem, in diuinis autem & sempiternis maxime
 stat veritas, diuinorum indagatio in primis rationi est propo
 sita. Hic me recens ista academia non permouet, quæ percipi & con
 prehendi negat posse veritatem. Neque enim illi ne istud quidem
 ipsum esse perceptum potest. Non est omnino de singulari ar
 gumentandi locus. Tantum contra dico, si ita res se habeat, quæ
 admōdum autumat illa, & perstrepat, frustra & in nobis, & in na

trum ipsa factam & constitutam esse rationem. Vt enim supra se-
 mo ostendimus, quod vsum sui nullum habet, id non modo fru-
 strum est, sed neque villo pacto esse potest omnino. Vt si intellectio
 non sit, ne ratio quidem existat, cuius officium quum sit intelli-
 gere, solum autem quod verum est id intelligatur: adempta veri-
 tate intelligendi, funditus tollitur è natura, & exterminatur ra-
 tio, cui conclusioni constanti & firmæ, quam multa incommo-
 di absurdasque sequantur, profecto intelligitur. Sunt alij agre-
 giores, negantes vtilitatem homini esse diuinorum cognitionem:
 quos parum nullam vtilitatem agnoscere, præter eam, quæ tactu
 & corpore percipiatur. At ea maximè bruta, & aspernabilis præ-
 stantibus animis iudicatur vtilitas. Sed vt redeamus, vnde digres-
 si sumus: Ratio semetipsa volens vti, & separatim exequi munus
 suum inuolente veritate, sensuum quidem adminiculo primum
 mens est: initium enim illi primum animaduertendi, deinde per-
 ceptandi, ac paulatim altius erigendi se, atque attollendi à sensu.
 Illius finis est: ex admiratione enim eorum, quæ in natura sen-
 su maxime spectabilia sunt, primum orta esse dicitur Philoso-
 phia: post verò vbi satis his instructa & adminiculata ratio esse
 cepit, cum ad principes nature causas, illasque generales noti-
 tias, per quas rationes inuestigandas se datura esset, ne simula-
 tibus sensibus distraheretur, quæ varia & multiformia, sepeque
 inter se repugnantia, mentem cogitationemque obturbant, ne-
 cesse habuit subsidio sibi aduocare artes alias quasdam, tanquam
 potiores exercitationes suumer: quarum vsum tractationeq; assue-
 tita, postea paulatim extollere se, atque eminere, vt Arithmeti-
 cam, omnemque Mathematicam cognitionem: cuius ea vis est,
 atque exercitatio, vt mentibus nostris rerum in corporibus ia-
 centium, atque inharum, naturam, speciemque proponat, sine
 vlla corporis mixtione. In primis autem & maximè adsciuit Dia-
 lecticam, quæ ars nulli nominatim rei natureque præfecta: ipsa
 tuorum modo ratiocinationes per se, & mentis quasi ex vno in
 alium transitiones ac peragrationes, metiri, & perpendere, & assti-
 mare nata est: quæ cui videlicet ratiocinationi ratiocinatio con-
 uenit, aptaque sit: quam quæ antecedit, aut consequatur: quid
 sit repugnans in illis, & ambiguum: quid distinctum, & illustre,
 quæ & plurium inter se ratiocinationum contextio, aut etiam
 disparatio: & quarundam infociabilitas, aliarum ita arctè hæ-
 reas conexio, vt diuelli nõ possit: his enim ipsa ratio in se prius
 examinatis, ac perpenfis, vbi vires suas domi iam perpexit, explo-
 ratas: habere cepit, tum demum sic egredi in aciem, & ad con-
 templatorem nature tutò ausa est accedere. Ac primo quidem
 sensus Philosophi antiquitus (sicut monumentis literarum est
 manifestum) ex rectum illa celestium aspectu excitata ad cupidi-
 tatem

ratem cognoscendi, cum Solis & Lunæ, errantiumque syderum
 nec non eorum quæ semper cælo in hærent, motus, formasque
 chritudinesque spectasset, vicissitudinesque norasset ammirabi-
 lias, & cum admiratione maxima tantarum descriptionum rerum
 contemplata esset, ex raris ordinibus eorum, perpetuisque cœli
 bus, eadem semper intervalla lege certa servantibus, seipsum
 cepit, esse autorem & principem huic mundo quendam, cum
 imperio & nutu mouerentur cuncta, & regerentur: Neque
 hac suspicione contenta, ad perueiligandum se dedit, si quis
 fet de eo firmi, certique conciperet. Amoto igitur oculorum
 suumque adminiculo, ipsum motum in sese, ipsumque cœlum
 quæ horum duorum considerationi adiuncta sunt, in
 diuisionum, æternitatem seculorum, diuersitatem naturarum,
 inquirere est conata: quumque videret nil tam cognitam esse
 que naturæ, quam motum proprium illi & congruentem, qui
 in eo primum natura rei cuiusque ostenditur: perspicere cepit
 ex dissimilitudine naturalium motuum, dissimiles item terras
 naturas indicari: itaque cœlum propterea ex alio genere esse
 lexit: atque ista inferiora corpora sunt quatuor, quæ generatione
 suppeditant: quod illud orbiculari motu deferatur: ipsa hæren-
 cio. Et cum orbicularis motus perpetuus esse possit, rectus
 nequaquam: distincta à terrenis cœlestia mortalitate esse, &
 mortalitate intellexit. Porro autem cum motus omnis aliquid
 querat, quod non habet in se: idque cupiat assequi, ex quo
 quicquid moueatur, haud planè perfectum nec cumultu
 bono esse intelligatur: ipsum autem & principem videret, ut
 de omni ista tantarum rerum, motuumque descriptionum
 que ordinem suum obtinet, vnum & sempiternum, eundemque
 præpotentem & prorsus immutabilem necessario esse cognoscit.
 Ad quem intelligendum, ritèque comprehendendum, quando
 quidem sine eo nec veritatis, nec ordinis, nec cõuenientie vllius
 ipsiusque decori notio vlla firma & stabilis haberi potest: quum
 in primis vocet nos, & acuat Philosophia: vrinam eo tam rectè
 aspirare possent mentes nostræ quàm nos id auemus, & cum
 dore maximo expetimus. Sed si minus nominatim & directè, si
 qua tamen circuitione, & exemplo, informanda nobis mouet
 præclara hæc, & admirabilis Dei summi cognitio: cuius fundam-
 dinem in ea recipimus, quæ sensibus nostris vna omnium
 ximè aperta patensque est. Siquidem hoc Sole, qui fons diuinitatis
 rainis est, nihil nec cogitari potest illustrius. Quoniam
 sicut omnis cognitio mente atque intelligentia nobis est
 comprehendenda: sic sensuum quendam habemus, qui simili
 naturâ luminis percipiat: noscenda huius ipsius sensus vis, ad
 que est, ut eam deinceps cum mente & actionibus mentis con-

parent. Nam quum omnium sensuum facultas, ad ea quæ cuiq;
 sensui subiecta sunt, percipienda, nata sit in omnibus reliquis fa-
 cultatibus esse subiectam rem vt sentiat: in oculo & visione non
 est satis: certam enim quandam naturam adesse oportet, & eam
 quædam multo præstantiorem, splendoris, luminisque videlicet,
 quæ ad hanc rem eam ipsam facta, creataque est, vt visioni ipsa sit
 instrumentum: tunc fabricator ille cunctorum sensuum Deus, vim
 videndi ceteris prætiosorem finxit: iugavit enim facultatem &
 videndi rei & vite, vt ad videndi actum veniri posset splendidissi-
 mo nature genere: nisi fortè vile & abiectum est in natura quod
 hominibus lumen. At qui huius tam ampli, tamq; præclari mu-
 netis, quod lucere est: item quæ eius, quod effluit, manaque ex
 illo, quod est cernere, atque cerni, vnum in cælo dominum au-
 temque agnoscimus, per quem optimè ista, perfectissimèque
 sunt: quem nuncupamus Solem: nempe quia solus cælum at-
 que terras lumine suo compleat: reliquaque ab eodem astra mu-
 tuantur lucem eam, quam possident: porrò oculus ad Solem, tan-
 quam ad suum bonum natura est conuersus: non quòd oculus
 quidem nec quòd ipsa visio efficiantur Sol: sed quia sensus his
 rebus maximè est solaris, visq; ea omnis, quæ ad videndum sit, ex
 hoc sidere tota haucitur, & perfluat, vsq; ad quidem, vt & quòd
 inuenitur Solem cum ipsum, & quòd præterea reliqua cernere
 omnia possumus, totum ab illo cælesti lumine tenemus. Hunc
 igitur ipsum Solem, diuinæ illi essentia & vnitati, quæ cunctorum
 summa, & princeps causa est, fonsque bonorum omnium, & ve-
 ram ipsa solumque suapte vi bonum, imagine quadam compara-
 mus, similemque ostendimus: vt eodem modo illa in intelli-
 gibili loco: Sic enim conuertimus, quod Græci *σοφία*. Et sanè ne-
 cessè est, silentius vt verbis in summis rebus explicandis, & de-
 clarandis: quod etiam modo factum à nobis est, cum essentia
 nomini, Græco nomini, quod *σοφία* est, Latinum reddidimus: fa-
 ctumq; in eo quoque, si necesse fuerit, vt verbum infinitum, si-
 ne persona & tempore, nominis loco ponamus: quod cum Græ-
 cis ipsi per quam visitatum sit, videtur quoq; nobis interdum esse
 conuertendum. Sed vt dicere cœperamus, ita illa alta & longè
 eminentis rerum omnium ratio intelligibili in loco, ad mentem
 habet se, & ad ea, quæ mente percipiuntur, quemadmodum in
 hoc visibili sol sese habet ad oculum, & ad ea quæ oculis com-
 prehenduntur: oculi enim si ad eas intuendas res conuersi sint,
 quantum colores non diurnum sidus, sed nocturnæ lucis offun-
 dat, hebetant quodammodo, & retunduntur: similesque
 sunt cretulentium, & hallucinantium oculis, ea re quidem,
 quòd pura ipsi visione minimè tunc fruuntur: Si verò eò se
 moueant & intendant, quæ sol illustrat: tum & clarè, liqui-
 do qua

doque cernunt, & eadem quoque claritas in eis ipsis inest. Ipsi
 in anima eadem proportione est noscenda ratio, atque attendenda:
 Dum enim anima ad id percipiendum intendit se & abstrahitur,
 in quo veritas & ipsum esse è regione refulget: quod est lux à Sole, sic istud ex Deo intelligibile quasi lumen: intelligibile
 planè atque noscit, mentemque sibi ipsa habere in se & possit
 rum videtur. Cum verò eò se cõuertit, ubi tenebra admixta sunt
 in id quod generatur scilicet, & quod contumpitur, quodque è
 mulatis & fictis obtunditur imaginibus: tunc hallucinatur
 mirum, & quasi somniat: variisque vltro ac citro iactantibus
 nibus, mentis sibi ipsa, ac intelligentia videtur in ops. Hanc
 summè præcellens ac diuinum, quod & rebus cognitis præter
 ritatem, & cognoscendis vim cognoscendi: caput ipsius
 re totius, & absolutissimam speciem omnis boni, in se
 his similitudine propinqua, representari cernimus: quod
 omnis scientiæ & veritatis est causa: veritatis, inquam, in
 quidem factis, quatenus illas ut sint facit: nostra autem in
 ma, quatenus eam lumine illo intelligibili, & ex sese, & extrin
 essentijs ab eodem ipso manantibus, informat, atque illustrat
 quidem ex veritate generatur scientia, quæ est rerum eodem mo
 do semper se habentium firma mentis intelligentiaque compo
 henfio. Sed ut in natura visili, oculum & lucem, solares equant
 virtutes, & facultates conuenit appellare: Solem autem neque
 quam, quod Sol utriusque his multo præstantius quiddam, atque
 eminentius in sese habeat: sic in intelligibili genere, scientiam
 veritatem, res nimirum bonas atque diuinas, non tamua Deo
 ipsum atque illud supremum bonum existimare debemus: quæ
 pe quod admirabili quodam intervallo virtutis, amplius
 potestatis, his omnibus antecellat: magnificentiusque emul
 sit, quam ut veritatis, & scientiæ finibus possit includi. Accipere
 pergamus etiam ad vltiora, in eadem tamen similitudine
 stantes, Sicut Sol ijs, quæ cernuntur, nõ solum facultatem
 præbet, ut queant cerni, sed generationem etiam, & accretio
 tum suppeditat, & educationem: quod horum omnium gener
 rebus atque alitis, Sol causa est, neque ipse tamen ipsam esse
 neratio: sic his quæ cognoscuntur & intelliguntur, non hoc
 tum ab summo adest naturæ bono, ut intelligantur, sed ut
 etiam, atque existant, & ut suam quodque illorum obtineant
 sentiam. Sed ut aliquando abeamus a similitudinis comparatio
 ne, quam præsertim vel leuiter indicasse affatim vobis sit, nec
 hoc munus esse menti nostræ peculiari ipsius officio attributum,
 ut in intelligibili percipiendo genere, & inquisitione veritatis
 exerceat: quam si in æternis, & sibi semper constantibus nõ
 spexerit, neque in illis veritati familiarem se effecerit: nec illa
 his vari
 perma
 infirm
 bus diti
 animo v
 huius &
 tangunt
 finem
 et, quæ
 ac pro
 fert
 dam va
 in pro
 collati
 rem
 me
 sum
 prope
 dicitur
 cio ipse
 primu
 accesse
 digne
 Sed ca
 quibus
 & cur
 explic
 verbi
 in per
 ratio
 sum
 est illi
 Cuius
 rum D
 rare:
 quand
 tatem,
 horum
 nam f
 omnia
 eorum
 re pro
 sum

his vitiis semper & diffidentibus, nunquamque in eodem
 permanentibus statu, frustra venari illam, & indagare conabitur:
 infirmoque semper nitabit assensionibus, & ambiguis opinionibus
 distinetur: viam vite certe nullam vnquam inibit, qua equo
 animo vique ad extremum patiatur se deduci: sed reuocabit cre-
 dit & reuertet, sepeque in penitentias grauis, & merores,
 rursus in scopulos saxaque delata, faciet veterum suorum con-
 sistorum naufragium. Quod in illis magnis & prapotentibus vi-
 ris qui in hac vrbē & Rep. quondam, alijsque item in ciuitatibus
 ac populis, autoritate & gloria rerum gestarum florere visi sunt,
 ferre omnibus contigit. Sed vt sunt, qui hanc prapriam summa-
 que veritatis ad solutam notionem ad cōmūnem hanc peragen-
 dam vitam haud ita multum esse necessariam putent, in quo et si
 in praesentia labuntur, habent tamen paratam ex hominū quo-
 tidiana moribus & studijs erroris sui defensionem. Nos qui ver-
 itatem hancis praesertiam ac dignitatem è Philosophia quarim-
 us, hancamque ex ea bonum nitimur consequi, si rerum altis-
 simam cognitione nos esse instructos volumus, num sumus
 propterea ante reprehendendi? Atqui dicimus plane, sine ijs, or-
 dinationē recte viuendi teneri nullo modo posse: nisi enim prius ratio
 ipsa explicuerit semet, totamque perspexerit, & domestica sui
 primum, aeternaque; scem veritatis scientia erudita, cum demum
 accitum, ad considerandum hac humana, eaque tractandum ac
 dirigendum, ars bene viuendi perpetuo constare nulla poterit.
 Sed cum rerum earum, quae in mundo & natura sunt, causarumque
 quibus illae effectae in lucem prodierunt, indagatiōem omnium
 & eorum cognoscendi Philosophia profiteatur, singularum est
 explicatio in suis libris atque locis, cum ab autoribus ceteris, tum
 vobis in primis ab Aristotele petenda, non enim propositum est
 in praesentia huiusmodi res persequi. Illud propositum, vt quoniam
 ratio non sit ad in telligendum solū, quod ipsa per se & seorsum
 facit, rerum etiam ad agendum atque imperandum, quod
 est illi in communitate cum ceteris partium officium genita fa-
 ctique est: illud ipsum, in principe & moderatore omnium re-
 rum Deo, consideret prius, & intueatur, quod regere est & impe-
 rare: vt illius deinde exemplo, & imitatione erudita, diuinam
 equandam illinc magnificentiam, & administrandis rebus facili-
 tatem, ad hac humana & inferiora transferat: quod est totum il-
 lum actionum, quae postae in concilijs sunt, non in operibus
 humanis factis: quarum quidem actionum splendor omnis, & pul-
 chritudo haeret in ipso homine, penitusque insita est. Testi enim
 est huiusmodi hoc, totusque iste mundi ornatus, pulchritudine & deco-
 re praestantissimus sit, diuinique ordinis contuentiam & vnu-
 quodque, cum admirabilitate maxima, mortalibus oculis ostendat:

T r vt quod

vt quod vndiq; effulgeat pulcherrimorum luminum distind-
 ne & copia, curibusque propè immensis, & non enarrabili-
 torqueatur, vsq; eò quidem, vt fatiari mentes humane non po-
 ant spectando illud, atq; mirando: tamen pulchriora nihil
 & magnificentiora Dei consilia, quib. editū id in natura, & rei
 modi factum est. Videndum est igitur hoc consilium, & rei
 gubernationis ratio est noscenda, quò nos, qui participamus
 diuinitatis cupimus, ad rationem eandem deinde, similes qua-
 silium, nostra & cogitata & acta accommodemus. Nec vni-
 bium esse potest, quin decor, & dignitas, & pulchritudo, quibus
 mo Deo, omnibus rebus ortum causamq; præbuerit. Illius
 pulchritudinis, maximè conciliare amorem, appetitumq; opo-
 re cōgrediendi, & potiundi: quo quidem appetitu ex illa dōp-
 cie honestissima in natura excitato, cūctus iste mundi, & ceteris
 omnium apparatus, ad conquirendum Deum, vt suum bonu-
 se erexit. Pulchrum potè est, quod semetipso decessit. & com-
 modum, atq; vtile ceteris. De illa pulchritudine non loquor
 quæ mente intelligentiaq; comprehenditur, cuius vniuersa qua-
 dam fert, hæc quæ in corporibus descripta est pulchritudo, ma-
 ram ipsa quoq; vim possidens, vt non absurde de illo rege vultu-
 tur dictum, speciem primū dignam esse imperio. Sed vt in
 pulchrum princeps, illud quod est rationis, & intelligentiæ no-
 deamus. Nemo vnquam veriozem, digniozem, appositiozem ma-
 chri ac decori speciem rationemve expresserit, quam hæc quæ
 fit in eo, quod est prodesse ceteris, sibi sufficere, & contentum
 esse, quod vtrumq; in pulchro inesse est necessarium. Nam vni-
 corporum formis videmus, quarum omne oculorum est iudicium,
 si qua pars corporis à ceteris partibus sui dimensius potest
 crepet: non verè illū, in quo insit vitiū hoc, formosum posse ap-
 pellari, propterea quòd species in eo à conuenientia distat, &
 getque alio quopiam, vt expleatur & perficiatur: iccirco & am-
 bile minus est, & minus appetitur, quod neque delectare aut
 dum potest propter incongruentiam, neque adiunare propter
 gestatem: eger enim & ipsum aliunde adiumento: sic illud im-
 plex, & menti propositum pulchrum, quod omnes congeneras
 honestatesq; in se continet, nulla ipsū parte sui immixtum
 nec indigens, contraq; omni bono ac decore cumularum, non
 completum, cōcursus omnium rerum excitat ad obsequendum,
 & obediendum sibi, vt qualibet res ad nutum prelo sit equa
 illi nauare operam suam: quippe quæ experiatur & semper
 eo, quantum illi se dederit, & ad accipienda illius imperia
 subiecerit, tantum se & iucunditatis, & commodi ad suam
 plendam naturam esse reportaturam. Hac igitur imperata ra-
 tione Deus, & hac facilitate regit vniuersa ac permouet, quo-
 420

semper agit id, quod se ipsum primum deceat: deinde sit viliis
 carere: & cum alijs bonum vilitatis impatiuerit, ipse suum re-
 tinet, quod est decori, dignitatis, amplitudinis bonum. Quod
 etiam sit, ut in effectibus natura & operibus, nulla verior ra-
 tio, neque constantior reddi possit, quam ob rem quicque sic ef-
 ferent Deus, quam hæc, quod ita eum facere deuit, & quia rei
 effectus illud sit optimum, ut & à dignitate illius qui agit, & ex
 eius quod agit, emolumento ac commodo, valida in primis
 ferensque sit argumentis conclusio. In quo tamen ipso vbi que &
 praeipue, decorum illud elucet, quod præclarum in se atque mu-
 nificum, duplicique hac de causa amabile careris, facit, ut facile
 imperium sit in volentibus, nulloque nisi conatu laborioso,
 omnis rerum molitio gubernatioque transigatur. Et hæc tunc
 quidem Philosophia hominis rationem in suo & proprio mune-
 re continet, ut in speculandis naturæ operibus illam exerceat,
 eaque eum edoceat, in quibus origo est, & sedes, & domicilium
 veritatis. Quæ quatenus in summis & sempiterna immutabili-
 tate constantibus versatur rebus, iure ac merito dicta est scientia:
 fontes enim in illis sunt & scientiæ omnis, & prudentiæ.
 Quæ verò ad mutabilia genitabiliaque confertur, scientia natu-
 ralis, eadem Græcè Physice est appellata. Moralis autem, quum
 humanis dirigendis actionibus adhibetur. Quæ trimembri diui-
 sione in Philosophia exposita atque monstrata, præclare illa de-
 finitur esse scientia, & diuinarum simul, & humanarum.
 Nunc quando iam satis, quod ad præsentem quidem nostram
 dissertationem pertinet (nam ad rem ipsam pleniorẽ quæ do-
 ctissimam non satis) de officio seorsum & per se humanæ mentis
 est dictum: quod in prioribus duabus illis Philosophiæ partibus,
 scientia videlicet, & naturali scientia, positum est: Restat com-
 munitatis hominis, non iam partis in eo separatim alicuius
 actus, atque exercitatio, moralis scientiæ propria: ad quam eum
 nunc Philosophia deductura est: rectumque suimet in ea usum,
 ita illum edoctura, ut nulla neque virtutis, neque officij pars,
 quæ ad beatam consequendam vitam pertineat, in hoc quoque
 genere prius relinquantur. Etenim ab illis altissimæ veritatis
 consilijs, & rerum æternarum speculandis rationibus, in qui-
 bus rationem cognata illarum, atque eiusdem cum illis nobi-
 litatis confors, semetipsam mens præcipue agnoscebat: frue-
 banturque tum vero, & suæ naturæ munere, & sapientiæ no-
 mine: delectata ad animaduertendum conditionem necessitatis
 suæ, quod quum alienis & longè dissimilibus sibi generibus
 comparata, per multa obire simul cum ijs, atque vnâ agere co-
 guntur: primò quidem aspectu vehementer perturbata est:

assueti enim tranquillitati, & ordini rerum sibi constantium
 nusquam ab eo, quod idem est, digredientium: ut videtur
 sociarum partium incertos, & varios, nullum neque modum,
 que ordinem suapte sponte retinere, eosque cum importunioribus
 bi, ac saepe numero molestos, tum inter se ipsos quoque intus
 sentientes: deservit quidem illa primò conditionem suam
 quòd à beata illa cura fruenda, & contemplanda veritate
 pta, in turbam sese & in factionem impediuerit: verumtamen
 leriter ad officium conuersa, cum intueretur consilium & vultu
 ratem summi Dei, non solum æquo, sed alacri etiam animo ad
 obediendum illi se dedit. Quid enim faceret se eos, in illis
 rum, ex quibus nexus est mundus, exercitata atque alta
 admirabilis, continensque complexus, paratus vique obedi
 diendum Deo, apprimè eam instruere poterat, suum esse
 bonum, in ordine & obedientia huiusmodi, maxime que
 esse. Igitur in hanc deliberationem se contulit, ut quæ
 fors sibi dedisset comites, cum eis statueret pacatè & concorditer
 viuere. Atque, ut in re perdifficili & ardua, ad Philosophum
 solebat, confugiens opem admonita ab ea ipsa est, ut ageretur
 & incertioris agendæ vite disciplinam, ab eis rebus acciperet
 quas stabiles & certas in natura cognouisset: regendique & im
 perandi ordinem totum atque exemplum, illinc huc transferret.
 Quod quidem sic agere constituit: primumque illud animam
 tere cepit, expressam esse in sese, & in corpore eo, quod ipse
 ctura esset, imaginem quandam tum præpotentis Dei, tum
 mundani operis, quod creatum factumque à Deo, eiusdem
 imperio & numine regeretur: ut quemadmodum Deus in
 mo omnium consistens, rebus incertis & mobilibus impetum
 immotus ipse, & semper permanens in eodem, globisque
 rum celestium alias præponit mentes, que in eum ipsum intus
 res, ac nusquam ab eius lege & ordine descedentes, mouent
 teriora corpora: ipsas verò varias & multiplices elementorum
 concursiones, confictus, illisiones, quoniam inuariatim, sub
 dinem certum redigere non licet, illa vniuersa lege cohercet,
 qua paribus omnia liberata ponderibus, & vim inter se æquam
 obtinentia, finibus se suis singula continent: neque aliud ali
 pergredi, aut viribus & potentia præponderare est licitum. Ita
 mens ipsa tanquam alter in corpore humano Deus, stabili
 te semper nitens, reliquas animæ partes mouendo corpori
 ppositas, suapte sponte ordinis finiumque expertes, ad inueni
 eum ordinem, quem vera in sese descripsisset ratio, reuocant
 formamque illis decori pulchritudine offerret: qua specie diuina
 illectæ illæ ad amorem, studioque accense eiusdem imitanda
 pulchritudinis, & participanda, cum suum etiam præferam in co

commodum sentirent, atq; experirentur, facillè rationi imperiū,
 & nulli impedirentur contouersia, relinquere. Itaque mens sti-
 pitiæ egregio comitatu illarum cognitionum quas in contem-
 plandis rebus æternis antea percepisset, sapientiam primū de-
 uocuit de celo, eamque nonnihil hæc quoque inferiora vt ani-
 maueret, compulit, vocauitq; eo nomine prudentiam: quod
 horribum à peruidendo ductum, voce ipsa indicat, in res ob-
 scuras & supra naturam perspicuæ lucis expertes, aciem esse inge-
 nitæ, & mentis intendendam. Porro autem sapientia in eo aliqua-
 dū commemorata, vt cupiditarum, & affectionum, omniumque ca-
 rum appetitionum, quæ multiplices, ac variæ in animis nostris
 concurrunt, causas, finis, naturamque cognosceret, cum videret
 eas tractate quadam præcipites, subitasque ferri, & ad ea expe-
 cenda, interfuggenda, quæ per sensus interpretes, lætabilia for-
 midolose oblara essent, sine modo discurrere: intellexit harū
 rerum causam esse comitarum illum, quo sentiens anima, cum
 vegetate contingitur: quod ex huiusmodi coniunctione plus
 illi perhibetæ & ignobili, ab alijs sæpè partib. tribuatur, quam
 sit æquum. Itaque prudentiam, quam ab se instructa consilijs, &
 rationibus ad res gerendas iam adhibebat, rectionemque illi re-
 rum humanarum in diuinis ipsa resistens, per manum quasi tra-
 debat: admonuit, vt notaret, animumque adnereret, primam
 diuinitatem humane vitæ, & fundamentum vniuersæ salutis, po-
 timum in eo consistere, si singulæ in homine animæ partes,
 suas vnaqueque & pensum, & pretium obtineret: neque alteri
 alicui de eius quicquam iure, honoris deciperet, hoc enim vno
 modo demonstrat, concordiam & pacem in animis constitui,
 vniuersæ ad beatam vitam posse inueniri: si, quæ regendis, & in
 vitæ continendis ciuitatibus, in primis necessaria est, prima in
 ipso homine iustitia extitisset: quod ea virtus virtutum est sedes,
 & fundamentum reliquarum: per quam quisque suarum rerum
 diligens creator, atque custos, aliena minimè appetit: neq; mu-
 nus inuampit alieni officij: quod vbi sit, ibi cum lætitia, &
 cum tranquillitate maxima vita degitur. Hoc igitur primum
 suscipiens prudentia, idque exprimere ac proferte in agendis
 rebus studens, penitatis cunctarum in homine partium condi-
 tionibus & metis, statuit pari illi vitali & infimæ tantum esse
 vitæ, quantum ad vitam, & ad incoluitatem sat esset:
 cuiusque ea pars consilio omni orba, legem, lumenque rationis
 modo nullum habeat ipsa in sese, sed ne aliunde quidem pos-
 sit accipere: quo etiam nomine contemptissima est partium reli-
 quarum, & obscurissima: quandoquidem, quod nec sua, nec alie-
 na iudicatur ratione, ordinis & elegantie totum est expers: ta-
 men quia necessaria ad consistendum est, stabilitatemque, &

veluti solum, reliquis partibus animæ præbet, non mediocri
 dio à nobis conferuanda est: vt illo tanquam firmamento
 ad potiora obcunda vitæ officia nos attollamus. Quam ob
 rem illi tempus, & prima curatio suppeditandis vitæ necesse
 rariis attribuitur. Quo nomine ea etiam fit alicuius hono
 rariæ: vt si nobilitate cæterarum postrema est, antequam
 tempore: vsque eò mirabilis ille prudentiæ contextus, in tempe
 rando, ac constituendo concordia homine, omnia inter se iura
 libris amabilibus illigat atq; constringit. Sentientem verò
 quæ nõ omnis penitus necessitate deuincta est, sed habet
 in se liberale & splendidum: nam & voluptatibus fruatur
 mens, & intelligibilem pulchritudinem illam, in aspectibus
 libris species, & sensilia simulachra quodammodo transfert
 mens a prudentia instructa, vt sociam, æqualemque compa
 ratiõnis quam ipsa in se instituit, atque innatam conuen
 ientiam eius, quæ ex intelligentia rerum semper in eodem
 mentium, illi percepta est, participè facere conatur. Quæ
 in unione mentis atq; sensus, ritè & ordine per prudentiam
 dignitatis species illa, quæ vna omnium rerum humanarum
 præclarissimum & oculis præclarissimumque spectaculum, in
 motibus & actionibus hominum exprimitur. Vt enim ali
 me recordor dixisse, in copulatu & compositione rerum
 consensus ille, atq; ordo, & æquabilis omniū inter se
 concordia, intelligentiæ atq; menti veritas est: oculis & sensibus
 dignitas ac dignitas, vt dignitatem definire si velimus, rectè
 mus, translata illam ad sensum & ad oculos, esse veritatem
 dignitas aspectibus subiecta, quæ tantos amores sui in
 hominum genere concitet, cunctumq; orbem propè terrarum
 quicquid & sollicitum semper habeat: intra eos hinc est
 liberalibus permittenda, vt ne vnquam prodar, neq; delectar
 tatem: hoc est concentum & concordiam animæ partium
 uellat, in quo & ambitioni & populari gloria, & huic im
 cupiditati, qua homines proicte nimirum, & præter modum
 efferuntur, postea lex erit. Vult igitur mens, partem hanc
 ita suis frui voluptatibus, vt aliena commoda non præter
 & neq; illud inferius animæ genus, suis defraudet
 que rursus menti ac rationi ad constantiam, & veritatem
 reuocanti intempestiuus suis interpellationibus officiat
 que ratio, quæ totius hominis rector est, quum ad sua
 fungenda ipsa se confert, habet tamen semper alieni quoque
 poris, & opportunitatis rationem: vt, vbi socijs, & cog
 titibus optimè prospexit, tum libera & vacua, diuini illius
 ditatibus sese impleat: ita æquatis omnium officijs, perpen
 muneribus, quæ vniciq; datur parit quod est illi contentum
 neq;

neque illa de alia pars parte quicquam detrahit: regnatque, quod ad regnandum natum est: paret, quod ad parendum: tum laudis primum in interiore homine per prudentia existit. Deinde ex illa oritur temperantia, ordo quidam vitæ, & ornatus, ac moderatio appetitionum omnium, non voluptatum illa penitus contemperis, sed ingenis ex eo genere, & liberalibus voluptatibus modeste dedita. Quarta verò & difficillima omnium virtus, quæ est fortitudo, oritur quidem illa ex superioribus, sed non tam operabilis ea viro forti est, quam interdum necessaria: nec enim labores, ærumnæ, pericula, mortes, ipsa per se appetuntur: neque libens quisquam vitam & salutem proiecit, sed ubi in discrimen venit, ut aut ista suscipienda sint, aut honestas amittenda, hinc cunctatione vlla vir magnus atque præstans, honestatem sibi mauult, quam vitam retinere. Quod contingere nequit, nisi in iustis, iis & virtute, & disciplina constitutis, ut in illis maxime sit autoritas rationis, quæ quum præscripserit aliquid, quod rectum esse, ac decere decreuerit, iusseritque id agi, reliquæ ad obtemperandum partes præsto sint, imperiumque rationis nature exequantur. Verum quum virtutes omnes reliquæ, tum in primis hæc, de qua loquimur fortitudo, maximè alitur & corroboratur æternarum scientia & cognitione. Nam, nec qui in hanc ætem temporis mente comprehenderit, is ob cupiditatem vitæ paululum propaganda, aliquid indignum forti viro admittet, nec qui immensitatem mundi, orarum, regionumque fuerit animo peruegat, regnum vllum tanti æstimabit, ut eius assuetudine, iururandum violare arbitretur esse fas: denique pulchri ac decori illa cognitio, cui firmè & probè fuerit mente concepta, hic celestibus opibus scientiæ & veritatis locuples factus, atque (ut heros noster Plato inquit) natium in anima aurum possidens, nunquam profecto pecuniæ gratia sordidum quocumque, & illiberale efficiet. Ex quo intelligi potest, virtutum omnium semina, quæ a natura in animis nostris sata sunt, ex vna rursus, excolique Philosophia, neque sine ea vnquam ad bonam frugem posse adulescere, cum qui naturalibus virtutibus tantum modo, aut etiam more opinionemque comparatis, nixi sunt: hi, ut vitam in partem aliquam præclarè se dederint, in alia tamen parte non mediocriter sunt prolapsi. Plena exemplorum est historia: sed mihi properandum necessariò est, inclinari enim iam ad vesperum dies. Talis ergo iste vir, quem Philosophia instituerit, reddeatque eum semetipso edocuerit vti, constitutis per prudentiam partium singularum terminis, ut aliam alia pars non supergrauetur, nec opprimat, regnum ciuile & patrium obtinente intus sermone: placatus sibi ipse atque concors, tranquillum & felicitatem deget vitam, diuinamque illam regendi artem adhibeat.

que quidem omnium est potentissima & maxima, ut quod in
 præstat, eminetque, mens & ratio videlicet, sum decorum in
 in rebus omnibus agendis, præcipue atque semper, alienum
 rem procuret bonum. Quo vno modo potissimum, & inferius
 partes sua sorte contentæ, tranquillè se habebunt: & propter
 cori illius in principe parte pulchritudinè, amore summo & ha-
 dio ad parendum adducuntur. Verùm ita institutus hic quidem
 homo est, ut secum solus ipse possit, aut cum familia sua commo-
 distimè viuere: qui iam in publicum producendus est, & in-
 munes consuetudines deducendus: non commentatus in
 tenebris, ut modò Phædrus dicebat, sed in lumine: illo cæcæ
 veritatum, & ad exemplar illarum conformatione suum
 tatus, atque prudens: Qui cum dicente ratione, & gubernante
 ne illa summi rectoris Dei sic monstrante, intellexit, non
 solinarum esse, sed & patriæ præterea, & civibus suis, partem
 sui non minimam cognato quoque, civili generi & esse debentem
 eumque se ipse sociabile in primis esse animal attendit, rem
 rem viderique eam, quæ maxime naturam hominis continet,
 sine exercitatione, atque opere imperfectam existere: necesse
 fieri posse beatam vitam; si non promatur ad res gerendas, &
 adhibeatur: quod iam & homines, quibus cum veteris, & in-
 strumenta ad agendum, quibus utatur, requirit ac postulat
 quo nonnulla pars nimirum attribuenda est Fortunæ. Cùm
 quam, ista omnia noster Philosophus cognoscit, sine tergus-
 satione vlla ad obtemperandum rationi sese dedit: præterea
 que, & accuratè omnia circumspiciens vbiq; præcæte
 consilij Philosophia, instrumentum primarium conuocandi
 communicandi, quo prima interni hominis effigies oculis spe-
 ctantium obijcitur, atq; proponitur, formabit aptè & compo-
 sitionem: eamque tanquam alteram personam perinde eno-
 let, ut si totum sese in illa sit expressurus. Curabit igitur ut
 modè, ut distinctè, ut propriè possit loqui, verbisque uter lectis,
 ex communi quidem sumptis loquendi vsu: sed tamen videtur
 magis, quam sonantibus: copiam autem orationis habentis ad-
 hibebit, ut aptè, & rotundè sensa animi sui, cum significatore
 mediocri interiorum motuum, explicet atq; exponat: nam
 torios quidem illos animorū impetus, forensibus causarum pro-
 tronis derelinquet: ipse verò sedatè, & grauitè, leni gestu
 vultu, omnia persequetur: Atque ab hoc aditu talis & animi &
 in agendo prudentiæ atque virtutis, ad conuictus hominum, ad
 commercia, ad consuetudines introrsus: quum quacunq; de-
 intulerit, quicquidq; gesserit, illud in semetipso exemplum
 summi & præpotentis Dei secum deferat, ut custodiat semper alo-
 rum suum, & alienum procuret bonū: quare à vobis, & ab aliis in
 primis,

ptimus, Phædre, num huiusmodi cum sit, videatur cœteris ho-
 minum regendis, & gerendæ. Reip. aut. fore idoneus? cum præ-
 sertim ipse quidem optimè se rexerit, per Philosophiam autem
 iudicetur, quod in vnoquoque hominum diuersis ex naturis &
 partibus constat, idem notari in ciuitate & distingui posse.
 Quam igitur vim prudentiæ edoctus à Philosophia & in illis al-
 ternis causis eruditus, in semetipso prius exerceat, eandem
 transferat ad hominum, vrbiumque rectionem, ac plebem qui-
 dem iustissimam, quæ maximè necessarias in ciuitate obit partes,
 ut veretur in agris colendis, oneribus vghendis, materia cadun-
 di, opere faciundo infimæ illi in homine parti genitabiliq; col-
 lationem, pultu contentam, & coniugio, procreationeque liberorū:
 curabit, ut sit suis oportunitatibus instructa, omnemque ab illa
 inuicem remouebit, diligentia adhibita, ut ne illa vnquam ope-
 ra tamen vacet, sed tempestiuus aliquibus semper laboribus di-
 stinguatur: Eademque ratione, si quid illi forè exuberare sense-
 rit, & superflue, relicto semper quod satis sit, reliquum in pu-
 blicas utilitates conuertet, neque seocius tamen vrgente aliqua
 calamitate, eidem egenis atque oppressis, de publico opitulabi-
 tur: Genus autem alterum ordinis medijs, quod sensilli in nobis
 animæ comparatum est, ut magis honoratum quam primum, li-
 beralis quidem habeat, & cultius, particepsque consiliorum ac
 dignitatis, quoad licebit, efficiat. Sed tamen quoniam sensilibus
 in oblationibus maximè est addictum, inter quas dominan-
 tes hæc, quæ oculorum sunt, in externas illud & peregrinas mittet
 regiones: quò varias in illis species rerum intuenso, mercesque
 concendo, patriam, vrbemque suam, rerum spectabilem, & ea-
 rantem vitium, commoditatibus refarciat, luxuria tamen sem-
 per, præcipueque amputata: ne forè sublatum studiis inanibus
 inuolensque effectum, dum suis finibus egredi, & in alienos co-
 mitate inuadere, vtiliores impediatur utilitates consensum publi-
 ce. Nobilitatem verò, hoc est, ipsos optimates, qui non tam ex
 fortuna hinc aut genere, quam ex virtute pendendi, mentis in ho-
 mine & rationis instar, vniuersæ ciuitati præficiat: quorum erit
 curatio, prouidere ac præcipere, ut omnia gerantur in Rep. rectè
 atque ordine: partesque in societate & concordia teneantur, ni-
 hilque cuique desit, quod necessarium sit ac legitimum: quos v-
 bi vacare ipsos opetibus publicis contigerit, tum eos maius illud
 in se bonum atque præstantius quod obtinent, in rebus item
 præstantioribus collocare disponereque præcipiet: ut mentem,
 animamque videlicet, ad diuinatum rationum speculationem;
 res vtrò ingenij, autoritatis, fortunæ, conferant, & conuertant
 in liberalitatem ac beneficentiam: omnibusque modis nitantur
 & laborent, ut virtutem vberimè atque amplissimè exerceant:

T t 5 in cit.

in cuius vnus studio atq; vfu, fructus beate vite, nec solùm pro
 ceptus illa & propria optimatum ordinis dignitas, sed vtilitas etiam
 honestiore multò ex genere, & voluptas ea quæ purissima est
 animi voluptatum ac suauissima continetur. Atq; hæc omnia quæ
 dem illa in Deo præstant, & eminens diuini rectoris effigies à Phi-
 losophia cognita, in homine impressa, in cunctam partem or-
 dinitatem inducta, & translata est. Sed, vt ad eum, quem Philoso-
 phia hoc modo instruit, docuitque semetipso rectè vtamus
 mur: aliquandoque peroremus: Cernitis profectò quæ ipsa na-
 tura est, quod sit pulcherrimum, ac magnificentissimum, et
 totum in hac vna specie hominis verè Philosophi mentem
 stris expositum esse. Nam primùm diuinum illud & longinquum
 nans, quod vnitatis, & veritatis & sapientiæ summæ est compo-
 extat præclarè in hoc Philosopho, atque cernitur: vna enim
 iste quoq; concordia, & conspiratione suarum partium omnia
 & in eodem sibi semper constans, diuinarumque rerum veritatibus
 instructus, nunquam à sapientiæ consiliis desertur, nec
 quam varietate opinionum distrahitur: sed quacunque se tra-
 fert, regulam illam rectè agenda vite: id est, veritatem, tan-
 quam lumen de cælo libatum, præ se ferens: res quantum
 obfcuras ac disperfas, & in lucem producit, vt videtur: & in ver-
 tatem colligit, vt mente comprehendi possint. Quodq; in præ-
 sence & Rege totius naturæ Deo maximè præcellit, eum in parte
 est, quod ille diuinis bonis omnibus confertus, ac redolens
 neque alienas opes fortunæ expectat, & suas ipse in aliorum be-
 nè effundit eommodum: suæque id solum interesse iudicat, vt
 quicquid agit, maximè ipsum deceat, cæteris idem iudicium
 vileque sit: quòd in hac pulchri & decori perfecta absolutaq; spe-
 cie, omne imperium, omnis maiestas, omnis verè dignitas atq;
 potentia inest ratio. Similiter id in nostro, qui celestium diuina
 bonorum, menteq; insignibus donis veritatis illustratus, nulla
 effrenata cupiditate animi ad ea fortunæ bona appetenda propen-
 ditur, quæ præter subsidium necessitatemque naturæ, extraneo
 nariis præterea cupiditatibus sunt propolita: magisque id illi
 studio & curæ habet, vt aliis sit ipse adiumento & eommodum
 quam vt aliorum opibus augeatur: solum autem suum & pro-
 prium bonum ipse id existimat, quod est aptum, conueniens, de-
 corum, pulchrum. Ac quemadmodum propter decori eandem
 dignitatem atque præstantiam, facile est Deo in omnem partem
 ram imperium: vt illi, sponte sua ac volentes, cælestes partem
 globi, siderumque, & stellarum æterni ignes: deinde propria
 quoq; nobis elementa, stirpiumq; & animantium cuncta generata
 sedulò, libenter, enixeq; obediant: quòd amore pulchri illius in-
 censa atq; correpta, quod in Deo præstantissimè elucet, proxime

Te ad eam conantur adiungere, illiq; quoad licitum est, cupiunt
 habere. Item hominis ratio pulchritudine simili prædita, nempe
 Pe ead imitatio assequi primigenum & summum exemplar
 possit: eundemq; honesti ac decori Philosophiæ beneficio parti-
 cipis, primùm interioris animæ partes studiosè sibi habet obtenta-
 perantes: vt amoris imperio, quod fortissimum est, & vehemen-
 tissimum, non vi, neque metu, infirmis imperij custodibus, facili-
 ter omnia & regat, & ruretur: deinde in commercia & societas
 hominum translata, vbi Rempub. & ciuilem statuerit ad se perti-
 nere (non enim Philosophum nos patre operatio, neq; rursus ex
 stipite aut lapide natum esse volumus: sed ex eiusmodi sanguine,
 in quaerit liberalium artium cogitatio, & studia humanitatis vi-
 detur aliquando cadere potuisse) quosnam progressus vobis
 videantur habitura? Nõne qui ab hac præclara disciplina pro-
 fectus fuerit, vt primùm agere cœperit secus, quam ad egre-
 gia illa Thædri sapientia est præceptum, vt non sequatur, nec
 imitetur populum, nec se inconfulis ferri opinionibus sinat:
 tantumque ablit, vt præripiat aliis opum adipiscendarum pal-
 mam, quod ruentibus, tumultuantibusque cæteris, solus ipse
 sibi, & quieto animo permaneat: neque se vlla eiusmodi
 cupiditate permittat trahi: conuertet in se primò aspectus po-
 puli, deinde multorum sermones excitabit, mirantium & per-
 conuantium, quinam sit, & vnde, qui tam robusto, & alto sit a-
 nimo, vt non eisdem rebus ipse, quibus vulgus, moueatur:
 quod si quos etiam eorum, qui ad rapiendum & congerendum,
 mala cupidine incitati se proiecerant (vt sape fit) spes aut fortuna
 grauior se fellerit: nõne hic, qui se continuit ac repressit, plus
 modum vidisse, quam cæteri, sagaxq; in primis & prouidus esse
 existimabitur? Et quoniam vita fert, rerumq; & temporum exi-
 gunt inclinationes, vt periculum cuiq; sui, ex natura, & instituto
 suo faciendum sape sit, qui hanc constantiam rectè, ordineq; ac
 omnia agendi, quam Philosophiam nominamus, ad omnes res
 adhibent: nec cuique rei plus minusue quam quantum par sit,
 æquumq; tribuerit: fidem & veritatem sanctissimam habuerit in
 vita, nequam ab eo, quod deceat honestumq; sit, discesserit: eo-
 rum qui ad ipsius curam, fidemque pertinebunt, commoda in pri-
 mis, ornamentaq; prouiderit, maximum ipse sibi ornamentum
 reuoluerit dignitatem: postremò in tota vita, in suis dictis, con-
 silis, factisque omnibus, similis sui vndique, & semper sibi con-
 gruens, æquabilisque constiterit, quod nemo planè, nisi idem sit,
 qui & Philosophia sit eruditus atq; instructus, probè potest & ad a-
 miffim facere: verendū credo erit, ne nõ omninū in se amores, atq;
 studia, omnium mentes animosq; conuertat. Admonebuntur, (mi-
 hi credite) homines specie illa honesti, quæ in graui viro & consi-
 dera.

derato eximia est: commouebuntur, impellentur: primis oculorum animorumque contuitus in illum vnum cuncti conijciant: deinde, vt ament: postremo, cum tota illius vitae ratio deliberatioque patuerit, ac perspecta fuerit, vte & illa omnia illius fidei, vigilia, prouidentiaque studiosissime permittant: qui enim poterunt agere secus, quam viderint illam meditari aliud in vita, neque pra se ferre, quam vt Deum, per clara imitatione, in seipso referens, suum decorum, honestatemque perpetuo custodiat: alienum autem procurer bonum species haec inquam praestabilis, planeque diuina, semper hominum mentibus atque animis dominata est: semper voluntates omnes in potestate habuit. Quid deinde autem, quid eueniet? Tutumne tu putas, Phaedre, sapientem tuum per astutias & simulationes, vastamque illam gerendarum rerum calliditatem, periculis & fortunarum adipisci posse, quanta hunc fortune & honorum praemia, non dico consequentur, sed plane obtinent: quae usquam natio est tam immanis, & barbara: quis tam crudelis, impiusque tyrannus, qui non specie tali istius viri commoueat: vt etiam si eum diligere fortasse non possit, proprietatem tam animi feritatem: hac tamen percussus tam eximie hominis dignitatis, incidat in admirationem necesse est. Et qui scilicet humaniore praediti homines sunt, summi, infimi, cives, extranei, nequaquam vlli profecto se & sua fidentius commendabunt, quam isti ipsi: nec quoenquam cupidius ad suas fortunas regendas accersent quam hunc, quem vident in aliorum bonis commodisque procurandis, suum ipsum omne bonum & commodum existuentem, itaque omnia suscipientem ac gerentem, vt suorum laborum & operum, ad ceteros utilitas, ad ipsum autem fructus virtutis atque officij qui maximus in vera vita & vbertimaeque perueniat. Coletur igitur, honorabitur, amabitur, ipsiusque consilio & auctoritate gerentur plurima: neque ipse tamen alienis negotiis se offeret, neque expetet admodum publicis procuratoribus se distingui: sed quicquid eiusmodi aget, atque suscipiet, totum officio dabit atque humanitati: ipse vero in illa beatissima cura rerum ecclesiarum & diuinarum permanebit, quoad poterit, contemplandarum: vitamque eam in primis amplectetur, quae maximè è natura est, maximeque hominis propria. In quidem non corpus, neque animus reliquus, sed mens solatur id illud ipsum, quod est homo. Quapropter veras idem cum ac proprias hominis consequetur voluptates: non illas animae infimae, quae & bruta maximè, & eadem falsae inanisque sunt: neque rursus eas, quae in sensibus consistunt, vagas & errantes, & varietate ipsa semper instabiles, sed cum has vitasque modo rationeque finitas, tum illas plenè & cumulatè, quae aeternae

de compressè, & peculiariter attingunt hominem, inque cum ipsam penitus se infundunt, & illique faciunt, suntque menti, & sensibus, que ex mentis officio geruntur, agnate maxime & familiaris: quarum ut verissima, atque purissima, sic iucundissima & summa est perceptio. Quocirca homo præceptis Philosophiæ educatur, ac semetipso in omnem partem rectè utens, similem se se quod fas est) efficiet Deo, tum in vitæ ratione, dum quo ille modo omnia agit, eodem ille modo cuncta & ager, & exequetur, ut debeat sibi, semper profit aliis, tum in perpetua animi læticia ac voluntate. Qui si præter has communis Philosophiæ rationes, que similitudinem & imitationem præpotentis Dei insinuat nobis atque proponunt, illa quoque præterea maxima atque amplissima eiusdem Dei beneficia in genus humanum cognouerit, que vni tantum generi nominique nostro, qui Christum filium vniuersum Dei colimus, & profitemur, propriè ac singulariter data sunt: quod in hac vna religione, & salus hominibus est, & vera beata vitæ in terris ratio, in coelo immortalitatis adeptio: necdum per Philosophiam, à pura & integra religione non detrahitur, quemadmodum tu, Phædre, dudum calumniabare: sed magis in ea etiam statuetur, & confirmabitur, ad eos enim amicos, qui communibus beneficiis Dei summi debentur, accedere alij magis peculiare & proprij, per quos fortissimè cum Deo esse colligatus. Non enim de leuibus sophistis in presentia, neque (vt opinor) de frivolis hominibus quibusdam, sed de consideratis & integris & constantibus est sermo, qui omnia mentantur consilio & probitate, neque à maiorum suorum, de quorum integritate, & sapientia optimè sentiant, decretis atque scijs vilo pacto recedunt: sed quo ingenio hominis, atque doctrina perueniri non potest, de eo patiuntur Dei immortalis numine, & veterum autoritate sanctissimorum hominum, facile sibi persuadent. Hic paulum quum requisissem, Exposui vobis, in qua, quemadmodum quidem potui, & vim vtilitatemque Philosophiæ, & eius viri qui ritè ac legitime philosophetur, speciem atque formam. Que mea expositio vniuersè facta, satis respondere Phædri calumniæ videatur, vestrum iam est iudicium. Mihi quidem & magnitudo rei, & breuitas temporis, & mehercule, rem, si quo modo ea est, fateri volumus, mei etiam ingenij ad beatum tollendum pondus exilitas, vehementer obstitit, quominus vobis omnia, quemadmodum quidem cupissem, potuerim exprimerè: in quo non recuso, quin mea tarditati culpam, non Philosophiæ ipsi assignetis. Hic Gallus, sanè quam probasti mihi, Sadolere, defensionem tuam, inquit, nec video, Philosophiæ quid possit esse diuinius. Itaque ego, qui in eam antea præpensione animi ferebar, nunc planè illius amore totus ita ardeo,

ardeo, ut non sim eam vnquam e complexu meo dimissuram illi
 aucto quam maximè, & quam primum, ut ista qua sunt a te delin-
 tata, in commentarium referantur, quo ocyus queam exemplum
 Verbinum mittere ad meos amicos, taleis viros, qualesis quo-
 que in primis existimas. SVM MOS & singulareis dicitur, horum
 quorum conuentu apud lectissimam omnium feminarum HE-
 LISABETAM reginam Vmbriae illa ciuitas atque adeo Italia
 omnis ornata est. Vero, nec iniuria, inquit, non enim vixit ali-
 bi terrarum, neque nostris, opinor, neque antiquorum memo-
 ria, tot & taleis principes ingenij ac literarum facile vnusquis
 quispiam possit nominare, quos nunc Verbi praclarum nomen
 constituunt: quippe cum illic addit & Petrus Bemus maximo
 lebritate & nomine vir: quem praeter eximiam omnium videri
 humanitatis laudem, verè parentem, eum Romanæ veteris, qui
 recentis huius Italiae eloquentiae possumus appellare: & duo ho-
 tres Italiae vel praecipua lumina, Federicus & Octianus: nam Federicus
 nobilitate, dignitate, prudentia, literis maximè illustres: nam
 spectatum ac nobile par Baldasarus Castillioneus, & Castus Ge-
 zaga: qui militaribus ambo & bellicis virtutibus insignes, ad-
 lam fortitudinis laudem, optimarum quoque & literarum, & ve-
 rium, non inferioris decus, addidit. Quanquam ne singulos co-
 ligam, illam ego urbem hoc tempore, non hominum cuiusque
 modi domicilium, sed Musarum diuersorium esse puto. At ego
 inquit Citrarius, habeo statim quos cum communem famula-
 reis hos nostros, quorum quotidianis caribus domus tua, Gal-
 celebratur, Camillum Porcium, & Blossum Palladium: quo-
 rum ingenijs, spectabilique morum & sermonis elegantia sum-
 sumus omnes apprime delectari: Etsi, quamquam vterque vterque
 que, tamen alter eorum oratoriam magis laudem, alter potius
 cam est profectus: Tum autem Camillum Palcoium, & Philippum
 Beroaldum, hunc iuniorem dico: Nam ille senior haud sine
 vique quoque doctorum iudicio idoneus est qui proberunt huius
 tem duo suis ingenij & virtutum ornamentis, non minus pro
 Bononiensi modo, vnde oriundi sunt, sed huius urbi tantae, non
 exiguum decus potuerunt afferre. Nam Euangelistam Martho-
 num, tuum familiarissimum, Sadolet, quem nos omnes pro-
 rimum ipsius merito, & quamquam doctus admodum vir est, ho-
 manitatis tamen ac liberalitatis causa praecipue dileximus: non
 ego gaudio sublatum iri puto, cum te operam hanc nauasse. In
 loiophiæ laudemque ex eo consecutum esse intellige: Vnam
 quidem inquam, talibus ingenijs, mea haec opera & voluntate
 re probata sit. Sed quid ait nobis Phaedrus: Ego ne inquit te al-
 eno quodam in hominum genere tuum istum sapientem, non
 quare

quam in somnijs constituisse. Nam his quidem hominibus, quibus cum vivimus, mea sapientia ad manum sumper futura est parata. Quae quum essent dicta, surreximus omnes, aliquotque deambulationibus vltro & citro factis, reliquum convivio, variisque sermonibus, Phaedro imprimis multa faceret, verba niterque dicente, hilarem & laetum consumpsimus diem.

FINIS.

IACO